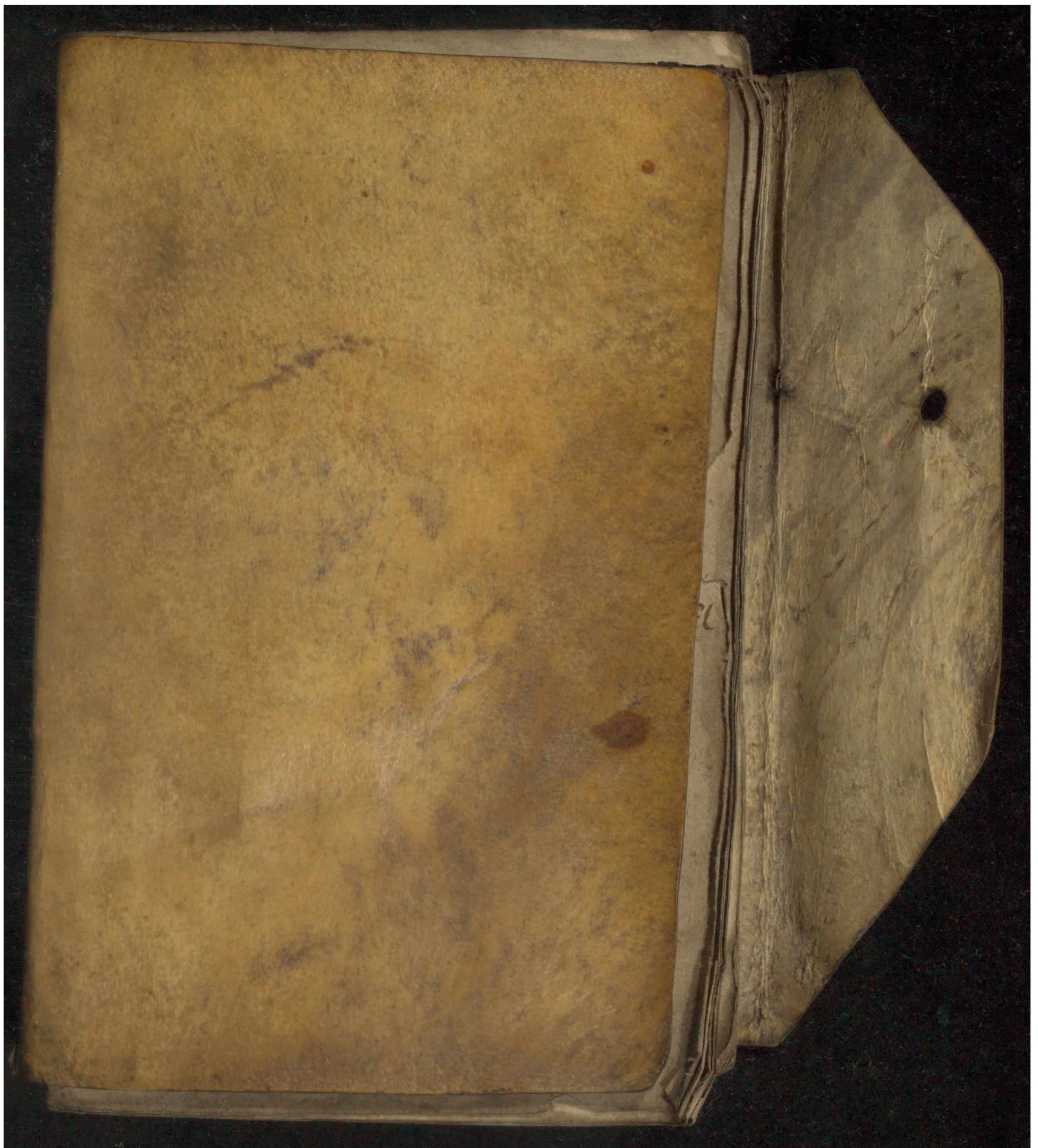
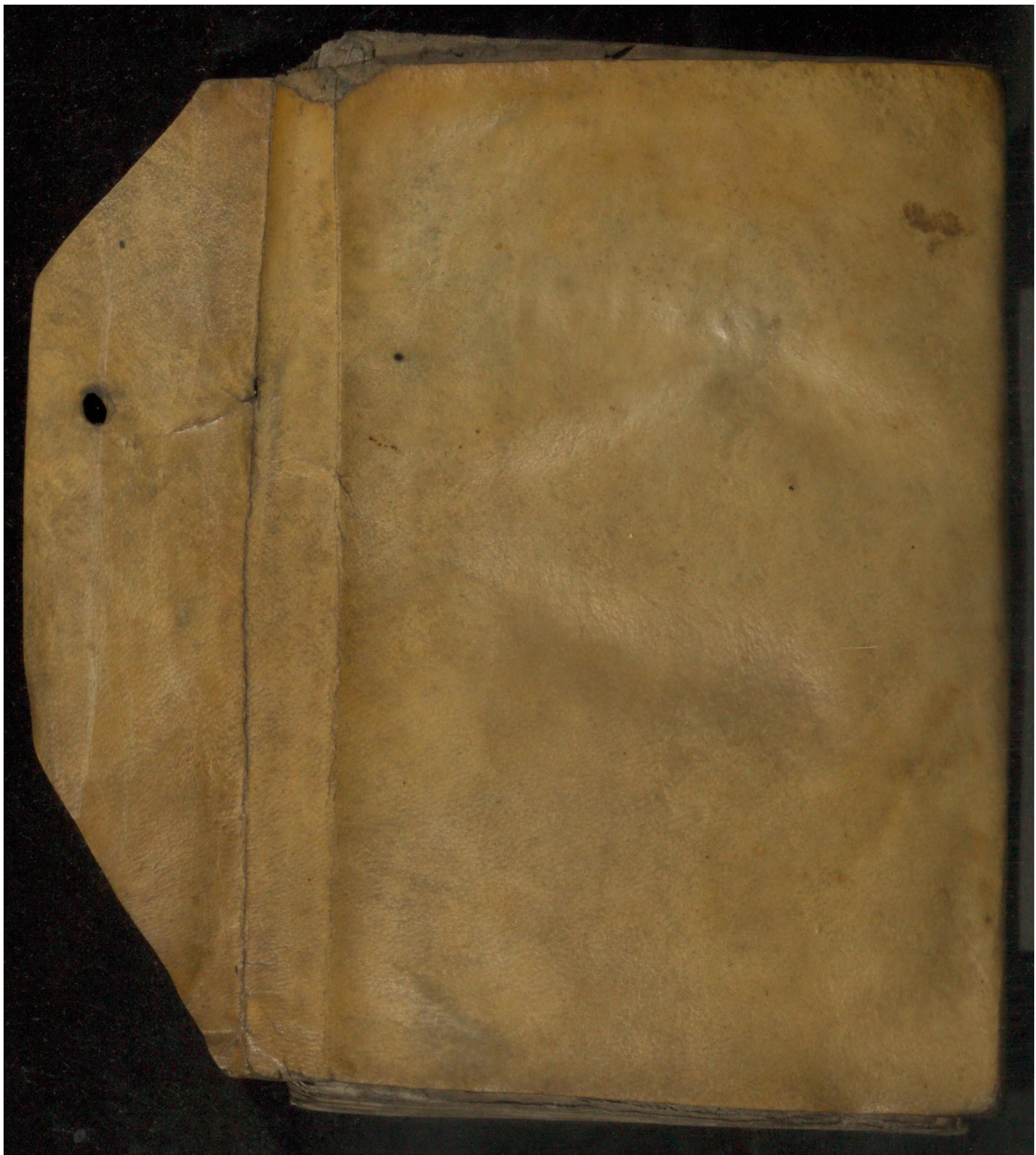

LVIS VENEREAE CVRANDÆ RATIO.

Authore
Leonardo Botallo Astense
Medico Regio.

PARISIIS.
Apud Ioannem Foucheriũ sub Scuto Florentię,
via ad D. Iacobum.
1563.
Cum priuilegio.

PROBISSIMO DOCTISSImóque viro D. Io. Capellæ Archiatro Regio meritißimo Leonardus Botallus S. precatur.

TAMETSI omniũ artium non modò pręſtãtiſsima, verumetiam periculoſiſsima difficilimáque ſit ea, quæ morbos arcere edocet, quã rarò (quod te non latet Archiatre dignisſime) ſine languentium damno, vel eorumdem vitæ diſcrimine factitare nemo nouit, niſi qui ſummo ingenio longo temporis ductu varios ac multiplices artis effectus conſpiciens ſingula in iis ad amuſſim examinauerit obſeruaueritq́;: Nulla

tamen formidine, vel pudore cõcussus, imò temerè quisq; in hanc irruit, perinde atque scurræ in publicis solutísq; commessationibus, in quibus tumultuariè splendidus iuxtà ac sordidus, solers ac stupidus, nobilis atque ignobilis discumbere solet. Hinc fit vt plerique mortalium quos sęuè venus oppetit, audentium nebulonum vel muliercularum fucatis pollicitationibus freti in grauiores affectus sensim labãtur, quos in proprium habitum restituere, vel in meliorem statum aliquem reducere, non vulgaribus tantum medicis, verumquidem & optimis oppidò quàm laboriosum esse res ipsa indicat: quorum nunc pietate motus hæc paucula (licet in hoc genere scriptores innumeri multa conscripserint) exarare non dubitaui, iunioribus saltem medicinæ studiosis, chirurgísque frugi esse sperans: quæ si tibi ac cæteris, qui se iure veritatis amatores profitentur, accepta esse cognouero, nonnulla alia exponere intendam, quorum lectione medicæ disciplinæ cupidi non sine fœnore fruentur. Lubens hæc

nomini tuo addicta esse volui, non me herculè vt ea tuo patrocinio debere tutari eò vsque intelligã, quominus detur noxæ, quæ sub pumice, lima, vel seccula ponenda esse ratio decreuerit, imò quo id fieret audentius, téque aßiduè consulerent, & meæ in te obseruantiæ perpetuò imaginem repræsentarent. Æqui igitur boníque consulas, licet. Faxint Dij vt diu fœlicitérque viuas. 14. Kalendas Maias.

AD BENEVOLOS lectores.

Oc absoluto Commentariolo (Lector beneuole) vagus incertusq; animi agitabar, præstarétne idipsum quantulũcunque est, ante hominum ora emittere, an hac mea de huius luis seminario non inutili disputatione mutilarem, quòd ea nonnihil vrgeri videantur qui ante nostrum æuum de hac materia ex instituto disserere susceperunt. Persuadebat sanè mihi hanc reticere philosophorum principis authoritas, cùm maximam mortalium partem vsq; adeò feruidè consueta amplexari dixit, vt quouis posthabito discrimine, ea cæteris omnibus præficiat: quã hæsitatiunculam maturius excogitans po-

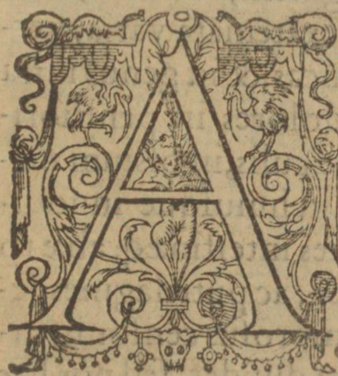
tioribus argumentis concitatus facilè animo discußi: nimirum quòd & si dum in lucem prodire gestit veritas, crebrioribus interdum conflictata procellis aliquandiu naufraga delitescat, mox tamen emergens prostat, micat, & in dies fulgentior exolescit, grauiore deinceps iactura fallacem noxiam, in subitarium acerbúmque censorem retorquens, quàm vnquam adferre laudis iusta accusatione valuisset: quamobrē qui veritatis indagandæ studio flagrat, suprema cura niti decet, ne dolosa specie recti illusus, culpam subinde præstare iure optimo teneatur, quam temerè alteri ascribendam esse putabat. Immemor nunquam integerrimi documenti Auerrois aduersus Algazelem, videlicet compotis mente hominis esse officiū, in re dubia maturo discursu solertiaq; artificio vniuersa atque singula ad amußim examinare, deq; iis proximè sententiam veris rationibus innixam

in medium producere: sic enim legitimè iura veritatis sustinens, nec blandè redarguẽdos contumelia lacesset iniqua, nec ipse corruet imprudens, nec tacitus errore retecto obductam posteritatem patietur. Valete.

LVIS VENEREÆ CVrandæ ratio, Authore Leonardo Botallo Astense Medico Regio.

De subiecto huius operis. Cap. I.

FFECTVS, de quo futurus est sermo, Lues venerea dicitur, cum quòd ex venereis congressibus originem duxisse rumor sit, tū quòd iis præcipuè adhuc foueri constet: quam siue Parthenope, vel Hesperia, seu potius Fauonius vel Auster nobis impertiuerit, cùm id scire infrugiferum sit ad optatum finem assequēdum,

tēpus propterea circa has vel alias vanas inquiſitiones conterere æquum eſſe minimè exiſtimaui, ſed (quoad potero) gnauiter quæ ad rem ſpectant perſtringere, præſtantiora tantum proponens, quæ plerunq; ac benignis laribus comprobaui, cætera ſine laude vel culpa præteriens, genio, diligenti vſu, atq; animi ſinceritate ducibus. Hæc (inquã) Lues ſemper fœta huberrimam dirámque prolem in dies producit, cutaneos videlicet morbos & intimos, vt pillorũ effluuium, impetiginem, ſcabiem, herpetes, eriſypelata, exãtemata varia, verrucas, vlcera, vomicas, & id genus innumera. Intimos vt dolores in penitioribus muſculis, in articulis, in oſsium medullis, in cerebro, in huiuſque inuolucris, quos oſsis caries inteſtinæq; aliæ roſiones, collectiones, ac putrilagines ſequuntur. Aſt hęc moroſus cenſor in infinitum per genera diuidet, ſed nos has vanas odioſáſq; diuiſiones omittentes de cauſa horum præcipua nunc diſſeramus.

Huius affectus ſoboles.

De causis gignentibus hunc morbum, & nunquid hepar huius sit fomes vt plerique medicorum opinantur. Cap. 2.

NEMO penes se est, qui humanum intellectum plerunq; errare non approbet, quum is per gradus vniuersas extremásque rerum naturalium causas assignare nititur: Hãc igitur ob rem operęprecium me fecisse putabo, si præsentis affectus causæ tantum imaginem expressero, quæ sese Medicis tanquam totius curæ ducem præbeat. Fretus igitur sapientum modestia curiosam plus nimio quàm sit æquum disputationem omittens ad vtiliora calamum conuertã. Causa igitur præsentis affectus, sanguinis quędam est infectio ex vitiato succo per contagium, ex Venereis præcipuè congressibus contracta: quæ tam nephanda luxuria (quod nephariorũ, atq; execrabilium hominũ est opus) quàm muliebri libidine comparatur, insuper lactis suctione, osculis, longo vel fre-

Causa huius morbi.

Origo vnde.

quenti corporũ affectorum contactu, veſtium & poculorum communi vſu, eandem partem ſtatim inficiens, quam primùm inuadit, vel proximiores ad corruptelam magis pronas. Si igitur ad ſcortationem vel nephãdam luxuriam ſequatur, virgę glans, prępũtium, coles, cunnus, anus, primos aggreſſus patiuntur: ſi lactis ſuctione, oſculis vel poculis comparetur, tunc labia, vel lingua, internæ maxillæ, gingiuæ, guttur, vel palatum primò ſuccumbunt. Si diuturno corporis cõtactu, vel veſtium cõmuni, aſsiduoq; vſu, tũc fauces, labia, gingiuæ à primordiis afficiuntur, non dorſi vel artuum cutis, quòd hæc dura ſit, nec niſi longo temporis tractu vincatur. Cæterùm ſi pueruli ſint, anus, ſcrotũ, labia, vel fauces germina prima indicant. Verum, non ſtatim hæc à contactu apparent, perinde atque in iis, qui ſcortatione captãtur, vel lactis ſuctione, vel oſculis, eo quòd virus facilius in partibus tenellis, ac tenui cute munitis vires ſuas imprimat, quàm in iis, quas dura (vt dictum eſt) cutis obtegit. At vbi impreſ-

Quibus in partibus potiſſimè inſeratur.

ſum eſt ſeminium, furtim hoc tãquam occulta flamma per vniuerſum corpus ſerpit. Sciſcitabitur forte fortuna quiſpiam (nec temere quidẽ) an deſcribi indicatio vlla poſsit, quam edoctis forma huius affectus ad vnguem pateat: Non eſt (vt arbitror) ad hũc vſque diem, qui huius tãtum ſimulamen exactè producere valeat, non illam examuſsim patẽtem reddere, quãquàm circa hanc multis verbis vltro citróque ferantur ſcriptores varij, vt mox notabimus. Quî igitur fieri poteſt (inquies) hac non exquiſitè explicita, vt ratione vlla affectũ oppugnare queas? nil obſtat equidem: Age obſecro, ventorum formas vel (ſi potius vis) cauſas ignorans nauium gubernator, quomodo vela ſecundis dat ventis, vel in aduerſis colligit, horúmque motus varios multis præuidens horis? Vel etiamſi flammam videris, quam extinguere fas ſit, ſcire ne te prius oportet, quid ea ſit, vel etiam vnde originem primam duxerit, antequàm intelligas qua induſtria illam obtundas, vel perdas? Sat igitur erit ꝓtinus noſſe, quod

Forma huius affectus propria incognita eſt.

Formæ propriæ obſcuritas vel potius ignoratio curãdi rationẽ non excludit.

iam frequenter ſenſus edocuit, flãmam
ſcilicet ſua natura perpetuo agere pro
viribus in materiam ſibi ſubditam,& in
proximiorem aptiorémque primùm,
mox in reliquam: quam extinguere va-
riis ingeniis tempus & vſus admonue-
runt, aqua pręcipuè, vel liquore quouis
alio abundãti, vel ſtipatu, vel materiam
ſibi ſubditam diſgregando, vel aliis ple-
riſque modis, quæ omnia non pauci a-
gere nouerunt nondum intellecta flam
mæ origine, vel hanc ſpiritum, vel fu-
mum eſſe ardentem: pari modo hęc me-
dicum noſſe expedit hanc luem in hu-
manum corpus agere, in primis humo-
res vitians, & conſequio ſolidiores par-
tes, quod vitium cauere, vel imminuere,
vel prorſus corradere diligens ac ratio-
nalis exercitatio variis præſidiis inſi-
nuauit (abſtruſa tamen ſpeciali ſua for-
ma) ſed videamus quid de hac, vel de
huius affectus foco Medici opinentur.

Seminariũ huius liuoris ex aliorum ſententia.

Pleriq; ſanè nil de forma ſoliciti, ſubie-
ctũ tantũ, in quo hæc labes foueri vide-
tur, oſtendere conãtur: quorũ pituitã di
cit alius, hoc mot⁹ argumẽto, quod illos

copiosè per aluum pituitam deijcere, vel per os excernere obseruauerit, qui vel hydrargiri munere, vel medicamentorum purgantium ope morbum superarunt: Ponit alius flauam bilē, quum liuentia depascentiáque vlcera, herysipellata, & alia eius generis hos patiētes diuexare notauerit: Atram verò alius ob scyrrhosos tumores, callosa depascentiáque vlcera, osiiū tubera cariesq́;. Quidam Prothei vultus huic effingūt, vel scurrę, qui perpetuo victorib⁹ plaudit, vincentem scilicet in affecto corpore humorem, eo quòd varia Symptomata, ac quidē fermè contraria, nec in corporibus tantùm diuersis manifestentur, sed in eodem patiente eodemquemet membro, ac tempore vno, œdema nimirum vel simile quippiam aliquid, huic proximæ, vel alia in parte herisypellas vel exedens herpes. Alij festinantes, taciti hæc omnia prætereuntes, ex littore ignotum sibi ipsis atque horridum pelagus cæteris peruadere ostentant, de curatione tantum (& ieiune fortè) exponentes. Montanus iis omnibus præpo-

Forma huius morbi ex Mõtano.

nere pedem ausus formam finxit illi intellectualem potius quàm in re, hanc dixit caliditatem cũ siccitate materiæ expertem, quæ in hepate impressa temporis processu materiam sibi cõparat. Sed (quod omnium pace id dictum esse velim) superficie tenus tantùm isthæc plerique sunt contemplati, eiusdémque generis iis curam attexentes. Ast intemperiem ex contagio sine materia posse cõtrahi quis perhibet? vel sanus iudicio quis cõcedet? quomodo etiam ad hepar subiecto vacua peruadet? etsi, vt ait, virus est, in quod hęc infigitur, est-ne hoc pura qualitas? Sublunaria namque omnia vel corpora esse, vel corporibus annexa necessum est. Neque etiam huius affectus causam, vel fomentum dicemus caliditatem sicca cum materia, nam affectus symptomatáque omnia vnius essent generis, nihilo inter se discrepantia, quod genere esset diuersum, sed secũdum magis vel minus tantum, eo quòd agens vnum non habeat naturam largiendi essentialiter, nisi vnum, flammea igitur erunt symptomata omnia, sicca aridáque

Rationes aduersus Montanum & eius sequaces.

aridáque fient membra vbi hæc intemperies præualuerit. At pene omnia putredinẽ præ se ferre videntur:rẽfellúntq; hanc opinionem crebri tumores laxi,diuturni, obtusique dolores,qui hos patientes affligere consueuerunt, quæ sanè non siccæ caliditatis,sed ycoris vel pituitæ prædominantis sunt firma argumenta. Neque etiam particularem quẽquam humorem huius corruptelæ peculiarem fomitem cócedimus, sed sanguineã massam, intellige miscellam in venis receptã, mox solidiora corpora. At cùm vtraque multiplicis sint generis,non indifferenter trãsmutationibus éa esse obnoxia censendum est: in sanguinis igitur massà ycores pituitáque feruntur,vt sensus ipse indicat, necnon vtraque bilis,verum hæc non tam clarè sensibus patent,vt alia duo, quòd aliis pauciora sint multò: hi igitur humores tanto magis recedunt à caloris naturalis commodo, quanto minus aptitudinis habent, vt in alimentum transmutentur:at non modo alere non possunt acres, sed exiguo tempore plus æquo

Proprium seminariũ quod vere dici possit.

remorati cæteram mixturam exurunt: reliqui verò duo ycor ſcilicet, & pituita quòd nutriant, vel non, huius diſputationis hic locus non eſt: aſt etſi nõ nutriant, corpus tamen diutius (modo putria non ſint) ſine alimento ſeruare poſſunt, eò quòd neque alimoniam abſumant, neque eam facilè tranſmutent, aquæ potabilis inſtar, in qua animalia longiore tempore, (modo prohibita nõ ſit reſpiratio) ſine nutrimento agere poterunt, quàm ſi in ſalſa vel in calido ſiccóque aëre viuere cogantur: Sed totius venoſæ miſturæ pars, quæ animali maximè eſt commoda, ea eſt, ex qua potiſſimè alitur, hæc autem ſanguis eſt: hunc igitur ſupramodum natura conſeruare nititur, niſi plenitudine grauata, per nares vel vterum (vt in pueris ac mulieribus patet) aliquid reiiciat, cæteros verò per varias corporis partes eiicere intendit: quos itaque iuſtum eſt credere primùm tranſmutari, tanquàm à natura alienos, mox & ſanguinem inde & carnoſas etiã & neruoſas partes, poſtremò & oſſa ipſa: Hinc elicere poterimus hu-

manum corpus(nam de alio quoppiam nondum constitit) esse huius luis non secus atque cæterorum morborũ, subiectum. Fomitem verò, humores & eos primùm, qui minus vtiles esse possunt, perinde vt vstile corpus ignis est subiectum, verùm quùm hoc heterogeneum sit, nõ æquè citó agit in vnum, atque in aliud, sed in tædam (nisi quid impediat) vel pinum priusquàm in buxum vel quercum, & in aridis magis quàm in virentibus, & in terebentinam antequàm in tædam ipsam, vel pinum, & in proximam, priusquam in abiectam: hoc penitus modo hęc perniciosa labes (vt experientia ipsa indicat) in humanũ corpus agit: quamobrem si vnum tantũ humorem huius luis & fomitem & subiectũ dicas, in quod agat, hæc sanè corruet sententia, vbi obiecta fuerint & corpora solidiora exesa, & aliorum humorum corruptela & aduersa contrariáq; symptomata, quæ in iis corporibus frequẽter obseruantur. Quare neque tota sanguinis massa (si iure de ægri salute, vel morbi imminutione aliquid spei su-

Hepar non est focus huius liuoris contra sententiam omniũ fortè scriptorum.

persit) corrupta est. Neque hepar est focus, in quo huius morbi seminium infigitur seruatúrque, vt Montanus & cæteri fortè omnes arbitrantur, opinantes nihil posse fieri in animalium corporibus, calidius vel frigidius, vel alia intemperie immoderatius, nisi id ab aliquo membro principali tanquam agente, in quo talis excessus vigeat, fuerit impertitum, perinde atque indiuidua producuntur à forma: aliter tamen se rem habere intelligemus si singula legitimè explorabimus. Sed forsan superuacaneum non erit, hîc & alibi vbi opportunum fuerit, Montani sententiam, & rationes in medium ferre, quum eius opinioni plurium medicorum consensus astipuletur, quæ omnia quantum veritatis, vel persuasionis præ se ferãt, breui examinabimus discursu: nã si rationib⁹, cuius satellitio opiniones stippantur, probè refragabimur, exiguo sanè negotio nudã opinionẽ victã dabimus. Inquit igitur. Natura

Mõtani sentẽtia & argumenta.

„ huius morbi essentiáve, mala intempe-
„ ries est, calida & sicca, in hepate per cõ-

tagium impressa sine materia prius, & ,
procedente tempore fit cum materia, ac ,
soluit continuum, & ista acquiritur per ,
contagium hoc pacto: cùm quis cõmer- ,
cium cum infecta habuerit, ab illa ema- ,
nat aliquod virus, in quo existit illa ma ,
la qualitas, quæ figitur vel in ore vel in ,
præputio, quæ mẽbra sunt laxiora, quæ ,
ibi impressa paulatim repit ad venas ,
paruas, deinde ad maiores, donec hepar ,
pertingat, quæ cũ eò peruenerit, ipsum ,
occupat, immutátque suam naturalem ,
temperiem, quod hepar sic alteratũ pri- ,
mò immutat omnes humores in eo exi- ,
stentes, qui trãsmittũtur ad omnes cor- ,
poris partes pro nutrimento: sed quum ,
mali sint, tunc renuunt membra ipsos, ,
nec nutriunt, & illicò corpus illud redũ ,
dat quàm plurimis excrementis, quare ,
&c. Subiungit paulò post, quod quidẽ ,
virus quũ sit calidum & siccũ facilè pe- ,
netrat, & exurit, & corrodit, & euenit, ,
quod, qui mollis sunt carnis facilius re- ,
cipiunt hunc morbum, quàm qui soli- ,
diorissunt carnis, &c. Subinde ait, quod ,
quidem vlcus (intellige à contagio ac- ,

, quiſitum) venis primò paruis, paulatim
, deinde maioribus tranſmittunt ſuã malam qualitatem, donec hepar pertingat
, & ipſum occupet, quod ita vlceratum
, talem ſanguinẽ taléſque humores, qualis eſt intẽperies ſibi acquiſita, generat.
, & paulò inferius ſubiungit. Extat vna
, ꝓpoſitio vniuerſalis in medicina, quòd
, quando aliquis affectus æqualiter in toto corpore eſt impreſſus, tunc principium naturale eſt vitiatum, exinde ſiquidem inficiatur hepar, quod eſt principale membrum toti deſeruiens, quod
, cùm fuerit ita infectum, neceſſarium eſt
, omnia in deterius labi, &c. Mox addit
, quod autem ita ſit, quòd ſcilicèt hepar
, inficiatur, apparet, nam omnes tales liuidi ferè & ſubnigri apparẽt, floridúmq;
, tum faciei tum cutis amittunt colorem,
, & triſtantur ſine cauſa, cùm prius hilares eſſent, vt dicebat gal. quòd talis eſt
, cutis in ſuperficie, qualis ſunt humores
, in corpore dominantes, niſi ad profundum decubuerint, iſti igitur triſtantur,
, quia non amplius ſanguinem bonũ habent: hæc Montanus. Age, quæſo, (à po

ſtremis inchoantes) ſi quia ſanguine bo *Rationes*
no vacant, ij triſtes ſunt, eſt-ne triſtitia *aduerſus*
hæc ſine cauſa? etſi qui venereo affectu *Montanũ.*
torquẽtur (qui ſanè & diuturnus & grauis eſſe ſolet) ab re triſtitia macerantur, quos dicemus iuſtam ob cauſam mœrore cõfici? aſt pergamus ad alia: colorem ſimilem effloreſcere humoribus iuſtum eſt: luteus vel ater eſt: ergò hæc vel altera bilis: & hoc verum: ergo hepar affectum, abſit. Nam poteſt in aliquam, vel multas corporis partes, vel in cutem vniuerſam bilis ferri ac recipi, imò fortè etiam & gigni non affecta vniuerſa ſanguinis maſſa, vt in inflãmationibus, vel ſcyrrhis particularibus, vel regio aliquo morbo, vel quartanariis, vel melancholia afflictis, vel aliis multis fit, in quibus omnibus temerarium eſſet conari hepatis intemperiem, vel totius ſanguinis corruptelam oſtendere. At producet hîc aliquis Galeni verba hæc. Tria in hepate fiũt, ex quib⁹ regius morbus aduenire ſolet, nimirum ſcyrrhus, , inflammatio, & obſtructio: inſuper & , hæc alia eiuſdem ferè tenoris, quũ enim ,

,regio morbo ſanguis purgetur bile
, tranſlata ex venis ad canales bilem reci-
, piẽtes, ſiue obſtructio fuerit in locis, per
, quæ transfertur, ſiue inflãmatio aliqua,
, vel ſcyrrhus, neceſſarium eſt omnino
non expurgari ſanguinem, & vnà cum
ipſo bilem per totum corpus ferri. Age
quid ex iſtis extorquebis? Propoſitio-
nem (dices) hanc conuertam, & firma-
bo affectum iecoris cùm icterus ſit: ſed
quem nam affectum? non obſtructio-
nem, eo quòd ex hac non probabis intẽ
tum, præter id etiam, quod de hac nec
Montanus, neq; alius, (arbitror) vllum
verbum fecit, ſed eſſe hepar tranſmuta-
tum ab extranea cauſa calida ſiccáque,
vnde exulceratum, talem ſanguinem ta-
léſque humores, qualis eſt intemperies
ſibi acquiſita, generat. dic igitur deflo-
ruit color, vel icterus eſt, ergo ſanguinis
tota moles infecta, ergo iecur calida ſic-
cáque intemperie afficitur, vel ſcyrrho
vel phlegmone: demus hoc iuſtum eſſe
conſequium, quod tamen erroneũ eſt:
affirmare ne auſis tu ex iis, vel aliis po-
tioribus mediis, in hoc genere morbi,

hæc ex necesſitate fieri, vel vt plurimū, vel æquo numero, vel etiam aliquādo? cur non? penſemus igitur hæc omnia ęqua trutina, non de victoria, ſed de veritate ac iuſtitia ſolliciti. Si callidam ſiccámque intemperiem obduxerit hępar, exareſcet, perinde atque membra, quæ tabeſcunt: quod ſi fiat, nō modo ſalutis, ſed morbi remiſsionis penitus in iis ægris exempta ſpes erit: oſtēdunt autem id aliorum membrorum, quæ tabe exercentur ſanatio: hæc autem rarò nec ſine multo labore contingit: at lue hac confectos non modo in meliorem ſtatum, ſed in ſanitatem plerūque reſtituimus? inſuper ſi tale in iis ægris fit iecur dum viuunt, migrata anima, in naturalémne habitum reſtituitur? quandoque hercle horum cadauera ſecui, nec tale quippiam noui, nec quiſquā eſt adhuc (arbitror) qui tale iecur in iis, qui hac lue intereunt, vidiſſe fateatur. de hępatis igitur ſiccitatę quum non conſtet, cō tendas tamen ex eius affectu alia fieri, quę in corporibus iis frequenter apparent, ſcyrrhóne dices hoc tentari? ve-

Hæpatis intemperiem praeter naturam quæ ſequi ſoleant.

Hæpatis ſcyrrhū ſequentia.

mulacra ſculpere, eo quòd reſiduũ nouum ſemper vincet, interea virtus magis atque magis labaſcit, vitium verò proportione multiplicata adoleſcit, ſi vnico exauſtu eximas, quid facies præterquam patienti extremum diem opponere? Conſtat tamen (dices) in hoc morbi genere nihil æquè conferre, ac multiplices purgationes, ſanguiníſque eductiones variæ: hoc quippe nó modo verùm, ſed & neceſſariũ, ſi ratione ſint hæc adhibita. Cęterum non, etſi hæc iuuent præſidia, vel morbum corrigant, vel penitus corradant, corruptelã hanc vniuerſo corpori, vel ſanguineę maſſe vniuerſæ cõmunem eſſe, aſſerere licèt: obiicies igitur nõ purgare corpora hęc ſatius erit, imò non purgare dico extremè noxium, ſed de hoc mox: veram ne credam ſciſcitabaris propoſitionem illã vniuerſalẽ, quod vbi æqualiter affectus aliquis in toto corpore eſt impreſſus, oporteat & principium naturale eſſe vitiatum: Haud temerè ſine ſenſu crederer hanc ſi non ratam neceſſariámque faterer: ergò vera Mõtani cõſequentia,

Conſequentia Monta. non valet.

imo vana, eo quòd hanc deducat à ſpuria (quàm ſubticet) minore ſui ſyllogiſmi propoſitione: nemo enim nō videt, æqualiter ſi affectus aliquis in toto corpore fuerit impreſſus, eundē & principi debere ineſſe, nam & hæc in toto continetur: quod verò vniuerſum corpus patientium, de quibus tractatur, tale ſit, nondum conſtitit, neque conſtabit. dices forſan argumenta eſſe ſanguinem ab horum corporibus diductum, qui prorſus vitiatus elicitur, vlcera, dolores pilorum caſus, & alia quæ paſsim in iis ægris fieri videntur, quæ aliunde prouenire non poſſe credendum eſt, niſi ab totius ſanguinis corruptela. En hîc decipula, hícq; error eſt, quòd totum pro parte ſumas, quod nunc oſtendere pergo: nā plerunq; optimo, fœliciſsimóq; ſucceſſu id re ipſa mihi innoteſcit, vbi ad biſdenas ſanguinis vncias, vel circiter pro patientis viribus vel habitu exemero, poſtremo minimè vitiatus offertur: aſt hoc non me docuit ratio, ſed experientia cum ratione facta, iam pridem à teneriore vſque ætate incepta, manu-

Cauſa erroris præteriti.

ductore tamen fratre meo, qui (si fratris duodecim iam annis me senioris meritas laudes dicere iniurium non est) & iudicio & experientia in chirurgia non minus pollet, quàm ei fortuna vel potius numina faueant opere, at fauent quippe maxime. Si itaque quò plus elicis, minus vitio tentatum offendis, vnde suggeres vniuersum esse infectum? nam postremum corruptum magis ac maximè esse liceret, quod corruptelæ foco proximior esset. Præterea num ventriculus hac sorde intinctus est? renes? pulmones? reliquáque intestina alia? nam hæc in toto continentur. Sed tãtum cutis partes aliquas, vel artuum, vel thoracis, vel capitis affectas esse cõspicimus: verùm non plus probant hęc totius corporis affectum, quàm si quadri latera omnia rectangula esse asseras, quum quadrata & altera parte longiora talia esse produxeris: vel si loripedes aliquot inducens humanum genus omne claudum esse hominibus persuadere contendas: sed ad vniuersalis constructionem oportet omnia inesse. Dices

forte (nec temere quidem) ſi lues hæc in pede inſita ad caput vſque peruadit, vel ab ore ad inferiores partes per anguſtiores venas vel ſpatia, patẽtior erit ne ductus vel etiam breuior loci intercapedo ab iis ad iecur, quam ab alterutro illorum ad alia extrema, quum vtrique parti venæ ſint proximæ & amplæ, per quas facilis ad iecur videtur aditus? non enim ſat eſt patentius breuiúſque eſſe ſpatium quo agentis potentia reducatur in actum, ſed impedimento vaccet, & virium proportione reſpondeant inter ſe, fas eſt. Nam eodem temporis ductu, vt iam dictum eſt, eadem flamma virides quercus, vel populi truncos nó flagrabit, quo arida virgulta, ſarmenta, vel paleas: vtriuſque nãque horum vires ſunt impares, quòd vnitæ, compactæ, contrariæq; magis in vno, ſeiunctæ verò & flammæ proximiores in altero ſint: ægrè igitur hepar & venæ maiores quod infectum eſt recipiunt, imò illud arcent non ſecus atque tumidum mare flumina, propulſat enim hæc illud, in eorúmque alueos ad

multum ſpatium regurgitans profluit, ſalſaque facit,non autem dulce vel inſipidum illud hæc:confirmant hoc pueri ex infecta matre editi inculpatam ætatē agentes longeuam,modò à ſana nutrice alti fuerint , inſuper & alij, qui polluta vbera fellant , quos par eſſet breui animam ſuperis reddere , quum lac quod ſanguis erat infectus,ij ſuxerint. Illi verò & ex corrupto ſemine concepti , & ſanguine currupto,dum vtero geſtabātur,educati: Præterea hanc ſanguinis vniuerſi labem Galenus auerſatur, cui & ratio & ſenſus aſtipulātur,inquiens magnā huius corruptionē corrigi nunquā poſſe. Si igitur magna non corrigitur, quomodo vniuerſa emendabitur? ab iis ſi lues hæc per proximiores minoréſq; venas iecur occuparet , ecce quæ ſequi neceſſariò oportet,nimirùm,quòd duodecimo vel quintodecimo ad ſummum die,& à cōtracto morbo, eadē ſympthomata in affectis corporibus manifeſta fierent, quæ tantum circiter mēſem tertium pullulare occipiunt , nam diebus ſingulis, vel horis potius , atq; momentis aſsidua

Magnū ſāguinis vitium non corrigitur.

Si vitiū iecur inuaderet quid ſequeretur primis diebus.

tis aſsidua nouáque fit ab hepate alimentorum attractio, concoctio, ſanguificatio, diſtributióq; per vniuerſas corporis partes: at hæc eodemmet ordine trahunt, concoquunt, adiiciunt, ſibique aſsimilant, ſi proprium offenderint ſuccum. Cæterùm grauantur, labuntur, tabeſcunt, vrũtur & alia ſimilia patiuntur. Si alienum vel pernicioſum attraxerint vel vi ſuſceperint. At ſymptomata hæc hoc paruo tempore non oſtentantur, ſicvt germen huius peſtis non aliter in corporibus agere videatur, quàm facinoroſus homo in trãquillo oppido receptus, qui cæteros ſibi & loco proximos & moribus ſimiles ciuitatis homines: ſubducere nititur, quo ſubĩde foro potiatur, hoc penitus fermè modo pernitioſa hæc labes, ac ſi prudenti duce ageretur facere ſolet, ab initio nimirũ vix apparens, mox ſenſim furtímque per anguſtiores venas in vniuerſas extremas corporis partes diffuſa humores ſibi proximiores inficit, donec & maiores forte venas, & forte fortuna hepar (niſi oportunis præſidiis propugnetur)

Proceſſus huius affectus.

ſuperauerit. Sed interpellandi hîc locus eſt, quòd & ego tandem cẽſere videar, quod antea rationibus ſubuertere ſatagebam, verùm me hercule ſic videtur, at plerũque quæ videntur, diuerſa ſunt (ne dicam cõtraria) à rei ipſius eſſentia. Dicit vterque temporis proceſſu hanc luem iecur oppetere. Cæterum ego forſan, & poſt exactos annos aliquot negligenter, alter, ſemper & à primis diebus vel hebdomadibus. nullũ (inquies) determinat Montanus diem vel tempus, fateor, ſed ex eius dictis licebit hoc pręſcribere. Quum vlcera & alopeciam & dolores fieri ex humoribus vitiatis dicat ob corruptam hepatis intemperiem, quæ raró ſecundum vel tertium menſem non præueniunt: vult præterea poſtquã affectum eſt hepar, hunc morbum poſſe propelli. Ego verò (ſi id accidat huius morbi ratione) prorſus abolitam eſſe ſpem. Examina nũc vtriuſque ſenſus differentiam. Intereà ad ea nos cõferre opereprecium erit, quæ negotium hoc noſtrum magis liquidum atque clarum reddant. Verùm enimue-

rò nil magis vel æquè rem ipſam explicitam dabit atque ſenſus: quum itaque hunc coram producere liceat ad refellendam vel firmandam opinionem, vel ſyllogiſmorum vel demonſtrationũ fidem: examinare propterea ad vnguem nunc par erit, quæ in hoc affectu ſenſibus obiiciuntur, vltra ea, quæ iam dicta ſunt, quo ancipiti animo de iis vltra nõ hæſitemus. Agedum ad principia redeuntes, vnde hæc lues excitatur? à fœdo ſcroto vel aliis ſupra enumeratis virulentus humor elicitur, in cõtactáque parte imprimitur, háncque vel proximã magis huic affectui propenſam exulcerat primo vel altero die. Qualia hæc vlcera ſunt exigua lurida, quæ callo mox circunducuntur, non ſecus ac vlcera, quæ in mali habitus corporibus ad naſci conſueuerunt putredinem in dies maiorem contrahentia, niſi probè ab exordio aduerſus ea fuerit oppugnatũ. quo tempore hæc talia oſtentantur? biduum poſt contagium, vel triduum, talia apparere occipiunt, & ſub ſextũ vel octauum diem hæc omnia clarè patent.

Senſus omnium demõſtrationum potiſsima.

Taliáne etiam contingunt iis, qui bono corporis habitu ſunt conſtituti ? imò quippe & iis, qui optimo. Vnde (obſecro) horum vlcerum tam repentinus liuor, callus, ac peruicacia ? à malo ſucco contracto, atque ab alio vitio huius tranſmutato: nec peruicacia hoc initio ſunt, ſi rectè tractentur, eo quòd nondum hoc modico tempore diffuſerit hic putor vim ſuam. Cæterùm ſi parùm ſtudioſè animum aduertamus, negligamúſque, támquã pauci momenti affectum, clanculum ſerpit, & diffuſus ęgre euellitur. Fouentúrne primitiæ hæ ab ipſa iecoris in temperie ? non quidem, ſed à partis, humoríſque affecti vitio. Dic igitur (quęſo) omni animi affectione ſolutus: Si hæc ſordes oliteſcens per anguſta vaſa, vel ſpatia pubetenus, vel vltra ferri poteſt, & primaria vlcera colore naturali exuta, callo obſepta, pertinaciáque ſint nondum polluto hepate, quid obſtat quo eodem ordine hæc per alia corporis extrema non diffundatur, foueatur, & affectus ſui generis nõ commoueat, in partibus infir-

Vlcera nuper ſuſcepta facilè ſanantur.

mioribus, iecore non immutato? nil quidem obſtat, quominus hęc fieri poſſint. Verùm ſi hoc modo ſe res habeat, licebit fateri quòd antea obieceram, videlicet purgantia medicamenta non eſſe propinãda, imò auerſanda tanquam omnibus numeris inimica, eo quòd humorem non vitiatum educãt, & infectũ introducant, ex quibus duo incommoda grauia ſequi fas eſſet, & quod corpora maceres inutili euacuatione, & principes partes inficias infectorũ introductione. Nunc hæc adducta conſequia nulla eſſe oſtendere feſtino, & primum quod purgatione ratione propinata nõ inuocentur extrinſecus diffuſi, ac corrupti humores, exitus probat. Nemo enim fœlici ſucceſſu huius affectus, curationem aggreditur ſine purgatione, neque proſperè ſine iis abſoluit, neque ab iis quicquàm noxiæ viſcera indicãt, non igitur introducuntur noxia, neque corruptorum humorũ euacuatio ſemper nocua, vel ſine vtilitate eſt. Qua ratione (obſecro) vulneratorum corpora purgamus, qui habitu ſunt ſalubri, illi-

Moderata purgatio intro non ducit cutaneos humores.

Qua ratione & hic & in vulneribus purgantia iuuet & ſanguinis miſſio.

cet ab inflicto vulnere? an quia vitiatis humoribus hæc referta esse cẽseremus? minimè sanè, sed quò humores qui intrinsecus sunt ad partem vulneratam per venas, vel arterias non ferãtur: nam horũ multitudine grauata affecta pars, viribúsque ob id destituta, hos transmittere neque conficere potest, reliquũ est vt eo loci fixi putreant, & alia à putredine symptomata excitentur: quo igitur infirma pars nullo prematur onere, sed quiescat, & periculo putredinis vacet, humores nondum corruptos (ad corruptelam tamen paratiores) per aluum vel vomitum euocare intendimus, quinetiam & sanguinem ex aduersa parte licebit, itaque nõ aliena ab hac adducta ratione, in hac lue corpora purgare, quò videlicet qui nil dum putruit humor, propensus tamen vt breui putreat, à partibus affectis auocetur diuertatúrue, quò & maior corruptio prohibeatur, & facta corrigatur. Cæterùm vt plurimùm sanguinẽ hîc mittere fas non est, vt diuertas, sed vt vitiatũ ab exagitatis partibus (vt infrà dicetur) imminuas.

Aſt quæſtione adhuc indignum nõ eſt, quamobrem crebrius in iis quos vita ob vulnerum putorem deſerit, hepar inflãmationem & vomicas contrahat (quod in multis hoc anno vidi à viris doctiſsimis D. Ioanne Capella Archiatro noſtro, & Honorato Caſtellano Medico Regio, de hoc negotio primùm monitus, mox viſu certior factus ex diuiſo cadauere per magiſtrum Ambroſium meritò primarium Regis Chirurgum, & Magiſtrum Richardum Illuſtriſsimi Domini de Omalla chirurgum exercitatiſsimum, quod in aliis deinceps multis obſeruaui) in venerea verò lue affectis nihil vitij in illo repreſentetur? prompta certè ratio eſt, nam in venereo affectu vlcera vt plurimũ cutanea ſunt patẽtiaq́ue vnde vix putorem intus cohibere poſsis, quod ſi fiant vomicæ quę paulò altius imprimantur, hæ amplo etiam emiſſario patefiunt, vnde putidus halitus expirat, in vulneribus verò in quibus præcipue caro intus aliqua contuſa eſt, vt in iis, quæ impetu ſclopetorum infliguntur, niſi hæc primis diebus

Quare ex vulnerum corruptela & non ex hoc affectu hepar crebro afficiatur.

à ſana artis auxilio ſeparetur, & putris fit,&talem ſibi aliam adiunctam efficit, vtrinque inſuper oſcula liciniis ſtipantur, quod & maiorẽ auget putredinem & fuliginoſos acréſq; vapores intus cogit,qui ſubinde paulatim in venis aucti, ad hepárque delati illud inficere affectant: hoc verò viribus adhuc valens à ſe hos viriliter explodit cute ten⁹, vbi horrores fiunt mox ob duellum aucto calore,per ſudores halitúmque diſperduntur: at quum horum ſeminarium adhuc hæreat,vndè noui excitentur,reliquum eſt, vt denuo refrigerationes horrores poſtremo & rigores per vices repetant,tandem aſsidua hac pugna hepar confectum morbo cedit, inflammatur, turget, putret, talia autem non apparent ob vlcera venerea, quod facilius ſpirent, vt dictum eſt, nec tam putria ſint, vt exitus probat, & vtriuſque affectus putor. Sed de iis aliàs (ſi fata conceſſerint) fuſius diſſeretur. In præſentarium verò dubiæ opinionis huius argumentorum leuitatem abundè exaraſſe atque infirmaſſe videor, licet ple-

raque alia persuasionis plena in nostrã sententiam adducere possemus, neque etiam desunt quæ aduersam non nihil fouerẽt, quorum quum hæc tenuia sint, logicæ potius contentionis quàm suffragij veritatis imaginem representantia, illa verò non oppidò necessaria, omnia propterea reticere præstantius esse duxi, infrugiferam prolixitatem cauere studens: verùm absurdum forte non erit híc leuiusculas adhuc quæstiunculas duas addere, videlicet num ab ineũte affectu lues venerea dici debeat. Montanus non æquum esse, ait, præcipuè si pustulas nuper inceptas Medicus extinxerit, licere tamen tunc hoc nomine appellari, cùm tota sanguinis massa corrupta est. At si legitimè infantem vel pumilionem rationalitatis vel risibilitatis nomini inscribere possumus, vel pullulantia florentiáque cærealia dudũ sata, singula suæ speciei denominatione asignare par sit, quum indiuiduum, humilitas vel inuenta specie non mutent, licebit igitur ab infixo vitio hoc speciei nomine appellare, nec refert quòd con-

Num à principio venerea lues dici debeat.

ceptum in vtero ſemen ſtatim iure homo dici nõ poſsit, munus enim aliquod non obit, quod homini proprium ſit, nec humana figura (potentia excepta) participat, at huius luis germina, qualitate, figura, potentia, & affectu cum iam firmato morbo conueniunt. Alia hæſitatio eſt, an qui conflatus ex ſcroto vel contagio quouis vitiatus humor intrinſecus ſerpat, cæteros inficiens per alias corporis partes vel aſſumptus euaneſcat: ex hoc ſane fieri credendum eſt, perinde atque ex flamma exigua vnde vaſtiſsimum ſurgit incendium, illa quidem abſumitur & nouam noua excitat, quo ad pabulum ſubeſt: hoc eodem modo huius luis ſeminium abſumitur, & qui humor huic factus eſt ſimilis, ſenſim nouum ſubuertere intendit: naturalis eſt enim hic motus, hæc tranſmutatio, hic corruptelæ proceſſus ſiue ſucceſſus: Sed iam tempus monet vt ad alia veniamus.

Num vitiatus humor contractus euaneſcat.

Quos hæc lues vehementius, vel minore negocio exagitet. *Cap. 3.*

MARES iuxta ac fœminas hãc luem inire conſtat, ſed non æquè vtrumque ſuppeditat, mulieres pleraſque tutantur menſtruæ purgationes, imò omnes ſi à congreſſu octo vel decem dierum interuallo ſuperuenerint, tutius etiam ſi ante hos irrumpat, quas ſtatim vel paucis diebus ab exactis purgationibus inuadit, has plerunque exagitat, licet adhuc harum nonnullæ euadant, præcipuè ſi menſtrua (quod in multis fit) præuerterint non integro mẽſe peracto, nam quod infectum erat vna cum reliquo ſanguine deturbatur, quem iam natura propellere intenderat, ſic integrum atque purum reſidet corpus, ſed vbi parcè vel poſt longum tempus, mẽſes non fluunt, infixis firmatíſque interea radicibus, vix ſine artis ope detruditur: homines, infantes, nutrices, nullos (quod pateat) natura redintegrat ſola: non enim habent vnde ſqualor acquiſitus ex parte affecta eiiciatur: vt vulua niſi ſuperuenerit dyſenteria, vel alia quæuis alui colliquatio, vel crebra he-

Mulieres minus quã vir afficiuntur.

morrhoidarum effusio siue diuturnum seminis effluuiũ :vel pingues benigníq; (vt ita dicam) bubones fiãt: vel assiduus sudor , vt in coquis heroum fornacariis pistoribus contingit, vel similibus aliis,qui consuetis laboribus nulla causa parcentes iugi exercitio hos noxios humores plerunque absumunt, eadem itaque ratione nec tam sæuis diuexãtur affectibus mulieres atque viri , quare etiam leuiore negotio in pristinum restituuntur habitum.

Quibus signis hæc lues dignoscatur.
Cap. 4.

VANTÒ enim sunt huius affectus germina curatu faciliora,tantò cognitu verumenimuerò sunt obscuriora, secus autem vbi pedem firmauerint, nã tunc morbum hunc cuncta iam plebs discernit, quem cũ ratione vincere nisi prudens medicus nouit,omni igitur ingenio nauandum est,vt is dum pullulat dignoscatur. Apparent autem tãquam præludia vlcuscula statim in affecta

parte deflorato circumpositæ cutis colore, mox duritie aliqua circumuenta in labiis videlicet (vt diximus) vel papillis si suctu, si scortatione in glāde, vel præputio, vel cole, scroto in ora matricis. Cynędus hæc eadem patitur & cristas insuper, vel etiam verrucas. Hæc tamen sui sceleris conscius tantùm dum cogit dolor, patefacere audet, quo tempore & alia cum iis symptomata coniunguntur firmam de re fidem præbentia, qui solo cōcubitu vel infectis vestibus, vel osculis vel poculis inficiūtur, his vlcera etiā in ore fiunt. Forte fortuna alicui absurdum videbitur, quòd hæc poculis comparari queat, mirandū omnino non est. Superstes autem est amicus & admodū familiaris quidā meus, vir sanè integer ac probus hac miseria olim male mulctatus, qui perpetuo supremo asseuerauit deiurio, atq; in præsens confirmat, reputare secum minimè posse, vnde eam hauserit, nisi ex poculis cuiusdam sibi necessarij, qui tunc acriter hac lue diuexabatur: quod animo concipere raptim non poterā, verū cū diligētius rem examina-

Quidā qui ex Cratere in luem venerеam incidit.

uerim, plura mihi occurrerũt argumenta, quæ cumulata rem ſic eſſe perſuadebãt, nimirũ quòd cùm vir ſit cui meritò ſine ſacra atteſtatione credere deberem, nullam prætere a haberet anſam, quæ id tam obnixè tegere cogat. Inſuper nulla eius corporis pars duobus primis menſibus vel paulò minus quicquã eſt perpeſſa, excepta labij inferioris ora, quæ à demiſſo infecto cratere paulò poſt pruritu quodam leui, mox vlcere cœpit efforeſcere, nulla tamen de hoc morbo ſuſpitione ſuſcepta: prȩter hæc familiarem ſuum bellè noſcebam, à quo ſe ſuſcepiſſe morbum aſſerebat: hunc ſpatio menſium ſexdecim hæc lues ſæuiſsimis doloribus torſerat, torquebátque, oſsi quoque narium nõ leuis caries impendebat, & fauces ſemper aliqua flamma ſolicitabat, qui tandem fratris mei atque etiam meo præſidio ſubmiſſus, omnibus doloribus exemptus integréque ſolutus ex Pedemontium in Galliam aduolauit, vbi temporis diuturnitate, naturæ munere & artis auxilio ſuffragatus, infectum detruſum fuit os &

patiẽs in ſanitatem reſtitutus. Sed quid prohibet (obſecro) quominus hæc poculis conciliari poſsit, quum per hæc quandoque communicẽtur leuiores alij morbi? veſtes verò oſcula ſimplicẽſque ſine venere cõcubitus quod homines polluant frequentia ſunt exempla. ſed de iis abundè dictum ſit, nunc ad præſidia deſcendamus.

Summa præſidiorum huic affectui conferentium. Cap. 5.

DIVERSIS præſidiis hæc ineunda perficiendáque eſt cura, vt morbus, aëris tẽperies, patientis ætas, habitus, mores, officium, réſq; repræſentabunt. hæc nanque tria poſtrema cæteris ex animo tanquã in multis neceſſario indicantia addere viſum fuit, præcipuè vbi affect⁹ diuturnus egenũ vel immorigerum patiẽtẽ ſolicitat, quos alia ratione tractare par eſt, quàm tẽperatos ac dites, qui & ſumptibus ſuppetere, & dierũ pluriũ ſiue mẽſiũ dietã ferre poſſunt, nulla cõtẽtione, quæ præcipiãt aſsiſtẽs prudénſq;

medicus præstare parati, cura, inquam, omniũ subiectorum est genere vna atq; cæterorum morborum, qui causas fouentes continent, quos nemo expellet vnquàm illa imprimis non semota. Causa igitur hæc multis diuersisque ingeniis minui euellíque & potest & solet, lotionibus nimirum, fomentis, balneis, linimentis liquantibus siue vrentibus medicamentis, aliisque localibus auxiliis, præterea sanguinis detractione purgatione & victus regimine, quæ omnia in multiplici habentur differentia: vt suo loco singula patebunt.

Causa huius affectus quibus rescindere.

Tutela qua quisque se conseruabit post coitum ab hoc miserabili affectu. Cap. 6.

SVauissimum est immanes dolores rescindere, & morbo cõfectos reficere, etiam iucundum nuper irretitos soluere, sed fortè nec minus vtile, quam volupè humano generi futurum censemus, si hanc latentem sagenã diuertere nouerit, præcipue cùm nec sumptu, nec longa disciplina,

ga diſciplina, vel labore id cóſequatur. quum igitur ceueris tutiſsimũ te omni morbi ſuſpitione ſeruabis, ſi aqua calida repente totum laueris penem vnà & ſcrotum, virgámque præputio denudatam in vaſculo quouis, potabili ac calida aqua pleno per octauam horæ partem foueris, aqua autem talis ſit, qualem facilè ferre queas, quæ cùm breui frigeſcat fortè vaſculi paruitate, licebit aliã calidam paratam habere, vt temperes pro arbitrio, præſtabis hæc mane & ſerò bidui ſpatiò: mulieres idem faciant penicillos ex goſsipio in eadem aqua abundè madidos vuluæ imponentes: quod ſi hæc perpetuò (vt plerunq; contingit) preſtò non habeas, protinus ſaltem vrina totum penem lauabis, præcipuè glandem, quod facilè præſtabis, ſi mingendo ora pręputij (quod non pauci facere ſolent) digitis perſtrinxeris: ſubinde in proprio hoſpitio receptus, quantò citius poteris, præſcripto more lauabis, fouebíſq; eadem die vel nocte mox ſequente, Tantum enim, abeſt (id ſi feceris) vt polluaris, quin potius vt

Poſt coitum lauanda pars aqua calida.

iam pollutus & vlcere penis affectus in pristinum statum restituaris, modò intra quartum diem id fuerit præstitum. Hac etiam arte fouenda tum labia infantium lactentium, tum nutricum papillæ, si suctione afficiantur: balneum etiam vniuerso corpori adhibitum, idē efficiet, si cum infecto inscius vel necessitate coactus cubueris: cōfert etiam si vino id feceris, vel etiam ferè quouis liquamine, modò calidum sit, verum tamē aqua simplex cæteris omnibus præfertur, dissoluit enim quantum sat est, nec plus æquo exsiccat, vel à fotu restringit, vt multa quæ sua facultate id efficiunt, nam scopus hic est, vt fotu leuiter dissoluas, nec vllam cuti qualitatē, excepta naturali, relinquas, id efficit nil aqua melius neque æquè bene.

Quare fotus ex aqua præstet cæteris

Curandorum vlcerum recentium modus. Cap. 7.

VLcera autē si iam manifestè appareant, biduo puta vel quatriduo, etiam solo aquæ fotu sanantur bis in die ad-

miniſtrato, quod ſi duritie aliqua ſint obſeſſa, præcipitato hæc penitus eſt abſumenda, ſat autem erit hoc vti duobus diebus,& ſemel tãtum ſingulo die, mox alios duos quieſcere, ſinens naturę opus ſuum moliri, nō enim radicitus rodentia medicamenta durities extirpãt, imo ſi ſine intermiſsione iis vtaris, ſpe illius conſumendæ illuſus illam augebis, tum quod rodentia ſua ſiccitate à parte affecta quouis modo prohibent halitus cōſuetos tranſpirare, tum etiam quod dolore aliquo, qui ad hęc iugiter ſequitur, humoris quippiam plus aduocatur, vnde noua fit durities, verùm hæc mali moris non eſt, & naturæ opere facilè diſsipatur, tantum fotibus adiuta, quæ interea non ſunt omittenda, verum tantum ſemel in die conueniunt, ne præcipitati, quod etiam ſemel tantùm ſuperſpergitur, opus peruertas. Fit autem fotus, mox pars molli calidóque linteo exſiccatur, & inuoluta per dimidiæ horæ partem quietè relinquitur, ſubinde ſoluta præcipitatum vlceri offunditur, nec dimouetur vſque in ſubſequentem

Quomodo rodētia ſunt adminiſtrā da.

Rodentia crebro vitium vlceris augent.

diem, quo iterum fouere conducit, & mox iterum pręcipitato respergere, iis peractis fiāt fotus ex vino nigro, & vt cętera vlcera simplicia curabis, videlicet medicaméto exsiccante, abstergentéq;, hoc puta. Recipe, butiri recentis onc. 1. mellis rosati drach. 2. tutiæ litargiri an. drach. 1. ſ. vridis æris vsti scrup. 2. misce, & super leuissimo linteo pauxillùm extendatur, vlceríq; admoueatur, bis in die vsque ad cicatricem productam, nec ambigendum est, quin prorsus horum præsidiorum ope euadant patientes, modò morbus sextam vel octauam nondú præterierit lucem, sed pauci admodum sunt patientes, qui à principio prudentem adeant medicum, vel chirurgum, istius pestis virium ignari, nil vltra pertimescentes in futurum, cùm nec artus doleant, nec immitis quicquam in principiis appareat, præter leuiuscula vlcera, non secus agétes atque ignarus pręfectus cohortis, qui illustratis ac spretis delitescentis aduersiq; exercitus exploratoribus, proximam cladem non præuidet, sed stultè suis viribus fretus ad-

Tene abstersimur.

Nimia confidentia ægros in deteriorẽ statum inducit.

uerſum emiſſarios contendens, vndiq; à deliteſcentibus mox circumuentus miſeréque cum tota cohorte fuſus, inſanæ confidentiæ pœnas luit. At prudentis præfecti erat exploratis præcurſoribus occultas inſidias anteuertere, locóq; cauere dum dabatur facultas. Hoc nimirùm modo homines hac labe aggreſsi principia contemnentes, ſemetipſos præcipites dant, ſed etiam plerũque miſeri patientes falluntur decepti ſpecie recti. Quiſque hercle nunc nebulo vel plebeius vel tirunculus ſapientem, prudentem, exercitatum atque optímo medico æquum profitetur, quod contrarium non rarò res ipſa indicat, ſi igitur in ſimiles artifices patiens non benigno ſidere ductus inciderit, confiſus illorum ſtultis pollicitationibus, fucisq́; in pernitiem ſenſim labitur, imperiti autem medicam artem tractant non ſecus ac ſimiæ, quum humani quicquam geſtiunt, fingunt autem hęc tantũ patentiſsima, atque hæc etiã ineptè ſic plures crediti à plebe, vel Medici, vel Chirurgi quum aliquem præcipuum in arte in iis

Impoſtores plerumque morbũ augent.

Quomodo nebulones artem discant.

vlceribus perceperint, vel balaustium, vel tutiam, vel alumen, vel præcipitatũ vel æris florem, vel aristolochiam, vel aquam fortem, vel horum quodpiã simile: fœlici successu apposuisse statim vno notato illud in vsum ponunt, nulla ratione nec recta obseruatione comitati, sic vt statim balaustio, vel tutia vel galla, à primordiis vlcera hæc aspergãt, quod perniciosissimum est, intra, quod sordidum est, cohibentes, quod foras euocandum erat: aqua etiam forti vel alia simili vlcera iam diuturna, ac multa duritie oppressa madentes, nulla de iis quæ in medio sunt corpore consideratione habita, vnde vehementior breui excitatur corruptela, quæ quandoque nulla arte corrigi potest, quin vel glans rodatur, vel etiam nonnunquam totus coles, imò quoque & virgã corrosam & pectinem vniuersum peritoneo tenus, exæsum vidi nulla alia ratione quàm ex incongruo medicamentorum rodentiũ vsu, quos à mortis periculo eripere laboriosum fuit. Assiduè enim de hoc nos admonet Galenus, ne rodentia vl-

Astringentia ac exsiccãtia mala in vlcerum principiis.

ceribus admoueamus,nisi quod intus abundat foras deturbetur,concurrit hoc alioquin ad partem grauatam, quod sanum est,exedens. At videor,nunc videre multos in has nostras institutiones insurgere, floccipendere, calumniari, tanquam homines fortè ab omni tùm disciplina túmque recta medendi ratione alieni,dicentes,& fabri coriarij præsenserunt quandoque à medicis aquam vlceribus esse cõtrariam, at & idem ego fateor, imò & duplici ratione cõtrariã, tum quod fotibus ratione administratis per hanc vlcera arceantur,& sic propriè illis est contraria, alio modo dicitur contraria vlceribus, quum hæc per illam augeantur patientibus contrariatur,quod quidem præstabit aqua si frigida frequenter vlceribus offundatur, vel ex hac fotus fiant in corpore humorum multitudine referto ,vel eorũdem malitia vitiato,sicvt maior fiat attractio quàm resolutio, at non modò ad aquæ fotus hoc consequitur, sed ad alios cuiusque generis:sic vt iure merito dicendum putemus ,vim totius artis in artifi-

Aqua quomodo hæc vlcera augeat vel curet.

Prudentia in artifice principatũ obtinet.

cis prudentia consistere, potius quàm in dogmatibus nec tamen decretis vacuum artificem debere esse censemus, imò potius in iis exercitatum oppidò, sed ingenio & experientia, qui polleat maximè, vt dogmata ad amussim subiectis accommodet, nam qui imprudenter hanc artem adeunt vt vulgares plerique atque etiã mulieres, vel qui dogmate aliquo fulti hanc profitentur, non secus præsidiis in humanis corporibus vtuntur, quàm lethiferis telis cæcus in acie constitutus, vibrabit autem hæc magis in amicos, ex iis multo plures quã ex aduersis confodiens, sic vt si in arte aliqua liceat vnumquemque artificem propriam artem callere, antequam absolutè manum operi addat, in medica sanè vna licebit maximè. Non desunt præterea qui in huius morbi præludiis statim ad venæ sectioné, vel totius corporis purgationem confugiunt, vt prouideant (inquiunt) at hæc imperitorum est prouisio, vniuersam igitur immensámque domum aqua perfundere vis, si in abiecto æquitis angulo flammam

Ineptus artifex ceco militi similis.

Prouisio imperitorum.

pigrè insurgere cernas, quam exiguo aquæ labro restinguere paruo labore possis? Porrò prudentis artificis munus est propius iustò morbis auxilia adæquare, imprudentis verò in alterum extremorum irruere, quod si multorum dierum sit morbus, & dehiscant vlcera, vel pertinaciter occaleant putreánt-ve potẽtioribus præsidiis huic fias obuius licet, & sanguinis missione & purgationibus & aliis quę omnia suo loco dispo nere putamus.

Vlcerum egrè sanabilium curandorum ratio. Cap. 8.

QVVM verò iam peruicacia & multorum dierũ vlcera occurrerint, in pene puta (nã hic à tempore sumpta indicatio ad curã confert aliquo modo, nõ autẽ vbi iam per varias corporis partes hęc manifestetur affectio) sciscitãdũ ab ægro est, num talia sponte deuenerint, vel potiùs, post vsum rodentis alicuius medicamenti, quòd si immediate post

Indicatio sumpta à tempore vtilis.

Animaduersio.

medicamentum rodens contigerit, per duos dies cessandum ab iis est, tantum parti exulceratæ medicamentum apponẽs, quod mellis recipiat partem vnam, & semissem ſucci roſarũ, & terebintinæ singulorum partem vnam, vnguenti ægyptiaci partem ſemiſſem, ad ignem omnibus bellè permixtis nam hoc medicamentum leuiter abstergit ac concoquit, ſic vt ſi durities vel putredo ex medicamentis antea fortè irrationabiliter adhibitis peruenerit, tum huius medicamenti ope vel alterius cuiuſpiam similis, quod dolorem nullum excitet, tum naturæ munere corrigi conſpicies, nullo alio auxilio egens, ab iis, quæ simplicibus vlceribus conueniunt. Si verò interea nil in iis videatur remiſsi, augeãtúr-ve vel ea etiam ex ſe ad hunc ſtatum peruenerint, illicet baſilicam brachij dextri obtunde pro patientis viribus, die ſequenti corpus valenter purgato, inſerere autem hîc purgationum exemplar pro iunioribus non extra rem fore credimus, medici prudẽtes hæc in mente inſita habent, meæ opis non egentes.

Abſterſiuũ leue.

Finge igitur amaræ bilis hominem eſſe *Purgatio.*
& in tempore non extremè calido, nam
ætatem conſtat eſſe vel iuuenilem vel
virilem, impuberes vel ſenes non facilè
coëunt. Recipe, igitur cicorij, origani,
acetoſæ, ſingulorum manipulũ vnum,
graminis, liquintiæ raſæ, ſingulorũ vn-
ciam ſemiſſem, & radicum lapatij acuti,
& feniculi mundatarum, ſingularũ vn-
ciam vnam, polipodij quercini vncias
duas & ſemis, fiat decoctio ad libras du-
as, quæ aromatizetur cũ ſemine petro-
ſelini ad drach. 1. ſemis, cinamomi ad
drachmas duas, de qua ſumptis vnciis
quatuor, adde Syrupi roſati laxatiui vn-
cias tres, electuarij roſati meſuæ drach-
mas duas, mixta albente cœlo potet, de
reliqua decoctione capiat ſingulo ma-
ne vncias quinque, addita vnicuiq; doſi
ſirupi ros. laxat. & de fumoterræ com-
poſiti ſingulorum vnc. 1. nam id medi-
camẽti genus bilioſos humores & craſ-
ſos vel etiã ſeroſos, qui reperiũtur in ve-
nis, quæ proximiores ſunt inteſtinis, re-
uocat, id quod in corporibus paulatim
ſolet aceruari deturbans. Vlcus verò

cum toto pene hoc fotu fouebis, poſt ſectam, vt præcepimus, venã, recipe ſerpilli foliorum vitis & quercus ana. manipulum vnum, brulliant in ſufficienti aquæ quantitate addita ſexta parte aceti, & ex hac cum ſpõgia virga foueatur, præcipuè pars affecta, ſit autem calida quantum commodè ferri queat, inſiſtátque per octauam horæ partem, mox ſpongia in vino nigro auſtero ac calido, madida ac expreſſa, tãtillum foueatur, inde fotibus abſolutis linteo leni circumuoluatur, & paululùm quieſcat ſubinde, vlcus hoc medicamento curetur. Recipe mellis, terebintinæ ana drachmas duas, præcipitatè drachmas tres, miſce quo vlcus repleas nec moueas vſque in eandem vel circa ſequẽtis diei horam, in qua idem efficies quod nunc, & ſat erit ſi durities vehemens non fuerit, at ſi illa profundius fuerit inſerta tutius erit adhuc repetere die tertio, mox ab vſu huius medicaminis deſiſte, nam perpetuo in omni vlcere non plus ſemel vel bis, vel ad ſummũ ter, rodentia medicamenta ſubſequenter ſunt ap-

Fotus vlceris.

Abſterſiuũ

Quandiu rodentibus medicamẽtis ſit vtẽda & quibus.

ponenda, quin duos post vel tres intermittas dies, quò quid hæc præstiterint, intelligas, si verò fortiora sint rodentia, vt caustica varia cum sublimato composita vel aqua fortis dicta, vel alia plura quę arte parantur, quæ omnino omittenda hîc censeo, tanquam plus æquo sęuiora, neque etiam necessaria: hæc inquam semel tantum, vbi sit opus, adhibentur quindecim vel ad minimũ octo, vel decem dies exigẽtia, vt ab iis enecta caro ab altera separetur, sed (vt dixi) extremis iis omissis fœlicius quod in hoc casu exoptatur, ex præcipitato comparatúrq; à quouis alio, quod vsui sit, medicamento: huic succedit, quod ex æris fit flore, vt Ægyptiacum nam interim dum ex causticis vstæ carnis casum expectamus iis mitioribus frequentius vti possumus, ad quæ & humoris insidentis concoctio & puris euacuatio diutinè sequitur quod summè iuuat. ab administratione verò eorum quæ vehementer carnem subditam extinguunt, vlcus siccum permanet octo dierũ spatio, quod tantum abest vt prodesse possit, vt obsit

Quare præcipitatum cæteris rodentibus præstet.

potius non leuiter, nam quantum fieri potest colluuies à parte affecta euestigio est eximenda, nec quia illud altius imprimitur, ob id plus iuuat, non enim omne infectũ enecat, sic quod reliquũ est occlusa per causticum illi via circũsitam vlceri carnem valentius inficit, vnde à crustæ decidentia quo tempore vlceris meliorẽ statũ expectabamus, maior nobis repræsentatur corruptela, & vlcus maius multò, nã decisa crusta ora dilatantur, quare præstantius esse experientia nouimus hæc penitus in hoc affectu esse omittenda: plures, inquies, sanitati restitutos vidimus ex vnica ac simplici aquæ fortis inspersione: ex iis etiam ego & vidi, & aliquot hoc medicaméto, dum iunior essem, aliorum vestigia sequens, curaui, mutaui tamẽ sententiam, quum aduersum quandoq; affectum conspicerẽ, diligentius inde examinans, cùm ratione, tùm experientia, quid causæ esset, quod alios medicamétorũ genus hoc sanaret, alios supramodũ afficeret, non secus ac alia omnia talia: noui illis duntaxat esse præsidio qui

Quare maximè rodẽtia non semper iuuent.

recenter morbum cótraxerant, ſic vt totum vel penè quod infectũ erat illo extinguebatur: ſed hos etiã ſanat integrè ſimplex aquæ fotus, vel repetita, (ſi aliqualis ſit durities) præcipitati aſperſio, in nullum diſcrimen ægrum inducẽtia. Sed redeamus vnde diuertimus. ſi verò durities vel vlceris corruptela, præpoſitis præſidiis cedere non videatur, vena colis vlceri proxima aperienda eſt, vel ſanguiſuga affigenda, quò putridus ſanguis vlcus nutriens, hoc ingenio educatur, & iterum ad præcipitati vſum redire, à balneo abſtinere, fotu tantũ leuiore ex vino auſtero, & aqua contenti, præcipitatúmq; balſamo artificiali à Io. de Vigo deſcripto cõponere, nam hoc apprimè has durities euertit abſumítque, vlcus boni moris reddens, roborandæ repetendæq; & etiã frequentandæ purgationes: roborabis eas ſi decoctioni præſcriptæ, ſenæ addîderis vnciam vnã vel duas, nec ab re erit, ſi multi ſãguinis homo fuerit, venã iterũ ſecare, pręcipuè ſaphenã pedis dextri, vel alterius, vel baſilicam iterũ in brachio: quod ſi ſanguis

Colis vena aperienda.

Durities vlcerum corrigens medicamentũ

Signum indicans per vniuersum corpus diffusam esse labem.

ab iis aduersisvenis exhaustus corrupt⁹ appareat, patiens verò inculpatæ valetudinis ante hunc morbum esset, intellige luem hanc per vniuersas iam extremas venas esse diffusam, vbi sanguinis missionem ex variis diuersisque partibus brachiis puta & cruribus, summopere conferre nouimus, habito perpetuo respectu ad vires, & eductionis frequentiam: licebit igitur ad vncias sex ab vtroque brachio & crure vtroque exhaurire. At hanc præsidij formã tantùm, vt dixi, commẽdamus, vbi iam in aduersas partes infectio irrepserit, vbi etiam & balnea supremè conducunt vniuerso corpori adhibita, & quæ vrinas & sudores mouent, quæ omnia digesta comperies vbi de pilorum casu & de scabie tractabitur: quibus omnibus bellè administratis, vlceris morositatem iri sedatam conspicies, quæ subinde vt simplicia vlcera erunt tractanda. Sunt præterea qui tumido facto præputio glandem detegere non possunt, quæ etiam quandoque molestis vlceribus premitur, soluitur autem

bellè

bellè tumor hic fotibus præſcriptis, & melius ſi parietariam, & timum incoxeris, iniiciendúmque cliſteri exiguo lauacrum confectum ex ſucco roſarum ad vncias tres, ſucco chelidonij ad vnciam vnam, cum pari portione omniū horum aquæ mulſæ tepidúmque iniectandum ſine impetu: quandoque præputium ſecare cogimur, verùm tentanda omnia primò ſunt, nec ſecandum niſi extrema vrgeat neceſsitas, vrgebit tamen rarò vel nunquam, ſi omnia ratione fiant, fotus, inquam, iniectiones, ſanguinis miſsio & totius corporis purgationes: glande igitur detecta ſi vlçera mali moris ſint, prçcipitatū erit ad rem, ſin minus medicamentum quod ſine morſu ſiccet leuitérque abſtergat, vt Recipe, ſucci Plant. roſ. & chelid. terebent. claræ ana vnc. 1. mellis drac. 3. ariſt. rot. aloës, an. drac. 2. far. hordei drac. 3. ad ignem miſceantur, & vtere. Accidunt etiam verrucæ aqua forti extinguendæ, & animaduertendum eſt, vt tantùm verrucæ intingantur, ne reliquas partes aqua exulceres, quandoque

Fotus.

Lauacrum.

Exſiccās ac abſtergens medicamētum.

Verrucæ in glande ortæ.

tamen hæc ſola non ſufficit, vel etiam non congruit, præcipuè ſi magnæ hæ ſint, quas amputare ſatius eſt, mox aqua radicem madefacere. Vidi autem Hiſpanum, dum iunior eſſem, qui ad fratris mei auxilium confugerat, glandem vniuerſam atque præputium magnis verrucis obſitam habentem, ad tantam autem molem peruenerant, vt totam glandem obtegerent, præputium in ſummum extendentes cùm maximo dolore, quem ſecare fuit neceſsũ per lõgitudinem vſque ad glandis radicem, ſic enim omnia patebant, & dolor quieuit, multæ autem verrucæ erant, quæ parui digiti magnitudinem excedebãt, inter has aliȩ inſidebant paruiores, quas omnes in multos dies abſcídere ad extremos earũ pediculos oportuit, mox ſanguine aliquo effluxo aqua forti intingere, alias autem minimas, quæ forficibus amputari non poterant, aqua forti penitus cùm cæteris abſumptæ fuere, in ſanitatémque æger hoc more reſtitutus eſt, relicto tamẽ diuiſo præputio, quod reuniri non poteſt. Quæ autem teneræ

Cura facta.

Præputium diuiſum ad radicem vſque nõ glutinatur.

ſunt facilè belléque liquantur ex aqua quæ ex ſale & alumine per vitrum ſtillatis conficitur. Plerunque etiam cutis eminet inſtar carnis verrucoſæ in glande in papilliſque nutricum, in puerorũ labiis, & circa anum & ſcrotum, quam non forti aqua vel alio vehementer vrente medicamento abolere licet, ſed mediocri aliquo medicamento, vt aquâ ex alumine & ſale confecta tantundem aquæ roſaceæ admixta, vel præcipitatũ cum balſamo Ioannis de Vigo, bis in die appoſitum. Horum etiam corpora purgare frequentius licet & ſanguinem mittere, & fortè etiam decocto ligni vel linimentis ex hidrargiro ſubmittere, & omnibus tenuem præcipere victum pro ratione morbi viriúmque: quies etiam his omnibus præcipienda eſt: quòd ſi neceſsitas negotiari vrgeat, virga in vitreo vaſculo teneatur, ne veſtium conflictu vlcera recrudeſcant.

Aqua extinguẽs verrucas parr uiores.

Purgatio ſanguinis miſsio.

Victus ratio.

Seminis profluuij curatio.
Cap. 9.

VI colis fiſtulam ampliorem habẽt, ij facilè ſeminis profluuium ex fœdo ſcorto cõtrahunt, præcipuè ſi mulier hæc nuper habuerit congreſſus cum viro alio ſimilem affectum patiente, quod plerunque contingit, vel ſi menſtrua alba, vel ycoroſa patiatur, maximè ſi mẽſtruorum tempore, vel paulo ante, vel poſt coëant, eſt autem hæc paſsio teſtibus vt vẽtriculo diarrhæa, impotens autem eſt vtraque pars diutius, quod recipit, continere, ſic laxatis horum oſculis cõtenta fluunt, communicata igitur hac colluuie ipſis teſtibus (nam facilis eſt in coitu ad hos tranſitus) triſtantur relaxantúrque, & quod ex venis tum arteriis in iis inſertis pro nutrimento ſeminíſque generatione defertur, crudum aut quidem incoctum effluit viis iis recluſis exiſtentibus. Qui autem venerei morbi principia parui faciunt, iuuantur mirum in modum diuturno ſeminis effluuio, nam paulatim quod putidum erat conceptũ effluit cum cætero, quod nondum corruptum, ſed in-

Seminis profluuium ſimilis diarrhææ.

coctum labitur, perinde ac in mulieribus, quibus menstrua superueniunt. Curatur autẽ à principio hæc affectio mediocri negotio, si æger rationi obtemperet. Lauanda est primùm & virga & *Cura.* scrotum, fouendúsque coles bidui vel tridui spatio aqua calida, vt supra notauimus, & bis singulo quoque die ante pastum: postea fouendi sunt testes per multos dies in vino optimo nigro, atq; austero: præmittitur tamen huic purgatio per aluum: talis puta. Recipe terebẽt. *Purgatio.* claræ lotæ primò in aqua plant. mox in vino albo vnc./.rheub. elect. ʒ. 1, alloes ell. scrup. j. cum pul. liq. & saccaro: fiat bolus, capiat matutino tempore, & superpotet decoctũ caulium viridium, & parietariæ ex carnium iure factum, vel cum butiro sale & aqua. Hac purgatione vtatur bis interpositis duobus vel tribus diebus, si prima liberè eduxerit: interea exiguo clisteri in virgam iniice lauacrum hoc. Recipe aquæ lactis, lixi- *Lauacrum.* uij, aquæ ros. an. vnc. iiij. rosarum rub. siccarum ʒ. ij. tutiæ præp. litarg. ana drach. iij. buliant parum, colentur & v-

tere bis in die blandè iniectando ne exulceres & tepidè: quòd si ad sextũ diem molestus adhuc affectus sit, venam tunde basilicam dextram ad eam sanguinis deductionẽ quam virtus, sanguinis multitudo & vitium indicabunt, mox ad subsequentia te conferes. Recipe Mercurialis, parietariæ, borraginis, maluarũ, ana manipulum vnum, polipodij vnciã semis, fiat decoctio pro vna dosi, in qua infunde turbit. electi drachmam vnam & semis, foliorum senę drachmas duas, cinamomi drachmam semis. omnibus tusis macerentur per noctem, mox expressuræ adde syrupi rosati laxatiui vncias duas & potet mane die sequenti. si medicamentũ non copiosè aluum eduxerit, capiat ius caulium viridium & parietariæ ad vncias quinque cum vnciis tribus sirupi rosati solutiui: At si potione prima nauiter deiecerit, secundam omittes, & per dies sex, vel septem præsens diureticum matutino tẽpore potet.

Apoxema. Recipe parietariæ, capillorum veneris, carduum siluestrium, ana manipulum vnum: radicum apij, heringij & fenicu-

li mundatarum, liquiritiæ rasæ, ligni indi ana vnciam semissem. ciperi drac. iij. mellis despumati vnc. tres. fiat decoctio secũdum artem ad libras duas, quæ aromatizetur cum drachmis tribus cinamomi & tantundem seminis petroselini, de quo capiat matutino tẽpore vncias octo calidè & stragulis mediocriter coopertus, modestè sudare tentet, insistat in iis dies sex, vt diximus, aut septẽ, renouato decocto cùm fuerit primum absumptum: ab iis purgationem immediate præscriptam resumat: interea si aluus nõ liberè excernat, deuoret alternis diebus per horas duas ante cœnam, vel matutino tempore pillulam vnam aggregatiuam dictam dosis vnius scrupuli, quòd si nihil moueat, die sequenti sumat, drach. ʃ. in duabus pillulis dispositam, interim hanc nouam iniectionem in vsum pones. Recipe aquæ rosarum, *Iniectio.* succi plantaginis depurati, singulorum vncias sex, mirabolani citrin drachmas tres, tutiæ drachmas duas & semis, bulliant parum, mox colatis, tepidè bis in die virgæ infundes, sed manu leui si-

ne impetu, ne virgæ fiſtulam, quæ iam aliqua excoriatione tentatur, plus exulceres. Vteris hac tribus vel quatuor diebus continuis: quòd ſi nihil remiſsi affectio habere videatur ab vſu diureticorum, vena dextra ſaphæna ſecanda eſt, detrahendúmque copioſè, ſi venæ refertæ ſint, & ſanguis ſit putridus: pręterea purgantia per aluum ſunt ſolicitanda, per dies puta ſex vel octo ſuccedentes, & in fotu ſcroti qui ex vino fiebat, gallam & balauſtia incoquere, hoc interim ſpatio victum tenuem attenuãtémque præcipere, nam hoc modo ſi feceris non recentem tantũ gonorrhęam, in bonum reduces ſtatũ, ſed etiam diuturnam: ſed pertinacius etiam in præſidiis eſt inſiſtendum, & valentius purgandum: non enim æquo temporis ductu habitus vel diſpoſitio vitioſa languet, vel remittuntur, ſeu radicitus extirpantur: verùm non iugiter euacuandum quo ad finẽ morbi videas, ſed deſiſtendum, quum iis multò remiſſus fuerit, cætera natura ipſa expediet: nam hęc vera extremáque eſt morborum cu-

Sanguinis miſsio.

Purgatio.

Fotus.

Victus.

Natura præcipua morborum curatrix.

ratrix, quæ ſi non perfecerit, repetenda eadem eſt cura, & aquam fontanam potet in mẽſa cum ſaccaro ad libitum, plerunque etiam cibus ſit illi panis in hac aqua infuſus, vel in aqua ſimplici ſine ſaccaro: non exquiſitè tenuis vel attenuans victus, ſed intra vtrumque extremum medius erit huic ex vſu.

De Bubonum curatione.
Cap. 10.

QVI cũ polluta meretrice coëuntes plus æquo vel valentius coëunt, vel quibus in coïtu facilè inguina dolent, iis vt plurimũ hæc tumentia fiunt, in quæ natura robuſta quod ex congreſſu putidum fuit acquiſitum, & quod ab hoc ſubinde fuit inquinatum cogere affectat, horum etiam plerique, qui huius morbi initia flocci faciunt, vel aduerſo numine in imperitorum manus incidunt, benignæ aduerſus ſe naturæ plurimum debent, ſeruantur enim nonnunquam horum bubonum munere, nec ſæuiore aliquo exercentur ſymptomate. Nitendum igitur

Bubones ad ſuppuratio nem excitā di & quo modo.

eſt, vt ij ad ſuppurationem alliciantur, nimirum frictionibus aſsiduis ventoſarúmque appoſitione. Nil hercle his melius, vel citius ad ſuppurationem accelerat. Fricantur autem digitis ſimpliciter vel recenti butiro illitis vt diutius frictio ſine moleſtia ſufferri poſsit: pręſtabit hoc autem patiens ipſemet, digitíſque comprimet, perſtringet, omniq́; arte frequenter irritabit, vſque dum tumentes phlegmone obſiti tactum amplius ferre non poſsint, quo temporũ ſuppurantia emplaſtica apponere licet. ſi igitur breui nec multa frictione huc deuenerint, humorem non admodum craſſum rebellémue eſſe oſtendunt, naturámque vegetam circumſiſtentium partiũ, raram imbecillémque recipientem, vbi leuiore etiam præſidio ſuppurant, iis propterea ſat erit tripharmacum ex farina, oleo, & aqua apponere, ſi verò ægrius huc humor trahitur, ſcias hunc etiam non facile in pus conuerti, quare extrinſeco potiore eget auxilio, quàm primus: idem igitur emplaſtrum coquere poteris, cum iure radicum al-

Suppurantia medicamēta. quomodo apponenda.

theæ, radicésque in pila contusas addere, & semen lini & fœnugræci, & porcinam vetustam axungiam. Quandoque autem adeò pertinaces sunt vt suppurationi obnixè resistere videantur, quos emplastris fouere calidioribus oportet, id efficiet, si brioniæ radicẽ cum althea incoxeris, emplastróq; mox descripto addideris saponémque insuper adieceris. Quum omnibus iis præsidiis, non cedunt, hoc cerato obteges. Recipe bdelij drach. iij. aloes drach. ij. dissolue in aceto acerrimo, & cum diaquilonis maioris vnc. 1. malassentur, & ad ignem bellè incorporentur addito tantillo ceræ pinguissimæ. inter hæc ne verearis statim venam aperire ex brachio, vel crure eiusdem partis, & si sanguis aliquam patiatur à naturali transmutationem, corpus vna purgato, nam quandoque ab iis euacuationibus, qui pertinaces admodum ostentãtur, ij ad suppurationem breui leuiusculóque auxilio ducuntur: videtur hoc tamen rationi dissentaneum, verùm res ipsa hoc mihi quandoque ante oculos ob-

Si bubones peruicaces sint quid agendum.

iecit, vnde rationem omni diligentia huius affectus explorare non destiti, fretus nunc nullam hac potiorem esse: nimirùm quòd antea dispersus humor aliquo modo naturam diuertebat, quæ subinde & purgatione aleuiata, & sanguinis missione putrido sanguine imminuto, residuum valentius adoritur, in inguináq;, quoad fieri per illam potest, cópescit, concoquit, ac per ruptionem exturbat. At in iis omnibus naturæ tantum beneficio fidendum non est, siue facilè suppurent, vel summo labore, nam plerunque & alia symptomata sequi solent: sæpius tamen in iis quibus hic humor peruicacior apparet, quos etiam & valentioribus & frequentioribus pharmaciis curare par est, & copiosiore sanguinis missione, si is corruptus appareat: purgetur igitur corpus ex drac. vi. confectionis amech vel drach. ij. pillularum cociarum. Quum igitur ad maturitatem peruenisse noueris, artificiali opere emissarium puri commodum arte est præbendum, ratus hoc illi præferendum esse quod naturæ mune-

Quarequā doque pertinaces bubones post totius corporis euacuationem facilius suppurent.

re vel potius putredine paratur, quanquam ſcriptores multi contrariam ſententiam in hominum animos inſerere laborent. At ego quam naturalem illi dicunt aperturam cōtra naturam prorſùm eſſe aſſero, quare etiam patientibus admodum moleſtam: antecedit autem hanc multa circumpoſitarum partium putredo, nam & id vſus docet, & huic arridet euidens ratio: ſi nanque putredinis ui cutis liquatur quomodo reſiſtent carnoſæ proximè & neruoſæ partes aliæ, quibus pus inſidet? quis autem non quandoque vidit emiſſaria à putredine parata, & in bubonibus & in aliarum partium finibus, ſic eſſe carne exhauſta, quam putredo diutius inſiſtens colliquauerat, vt multam cutem iam labefactam ſecare opus fuerit, cum illi deficerent inſtrumenta vnde alimentum caperet? Sed quid diſcriminis eſt in ſectione arte facta pluſquā in illa? quod autem ferrum ſecat, vel cauſticum vrit, idem ſanè multo maiore menſura, vt dictum eſt, colliquat abſtruſum pus, nec tantus ex ſectione ſe-

Emiſſariū arte factū melius eo quod ex putredine.

quitur dolor, qui raptim transfluit, quā- tus ex diuturnè compresso pure. Vbi igitur iam collectū pus pateat, & phlegmone vomica sit obsessa, ferro acuto belléque secante illam diuide secūdum rugas, sectionémque facias, quantum nulla vi crassum pus, quod perpetuò in iis apparere consueuit, exire vel molliter exprimi queat: circumuentas autem phlegmone vomicas nō modo has, sed & cęteras secāte ferro perfodere cōsulo, quod ex plaga sanguis ille cutaneus atque etiam infectus detruditur, quod ad caustica minime consequitur: præterea in iis causticum quandoque auget inflammationem cùm summo dolore: in quibus verò nulla impendet phlegmones, (quod raro vel nunquam in bubonibus iis apparet) iis causticum apponere maximè confert, tum quod ex hoc (si perfectum sit) nullus vel exiguus percipiatur dolor, vbi nec cutis diuisa nec inflammatio sit, tum quod sectio etiam (vbi illud suppositā puri partem exussit) sine molestia aliqua fiat, præterea sanguis nullus ex tali apertura effluit,

Quomodo aperiendus est sinus.

Quæ apostemata secante ferro vel candēti seu caustico aperienda.

quod cōfert in frigidis abſceſsibus, ſed & candenti ferro aperire hos etiā licet, perinde atque cauſtico ſi æger permittat, ſectionis autem tempus eſt ſtatim vbi pus in ſinu inundat ſi digitis prematur, quo etiam tempore feruores, qui in materiei generatione fiunt, langueſcere occipiunt: non autem, vt quidam præcipiunt, acerbum diuidere par eſt: difficile autem tunc coquitur reliquum, quod in partibus circumpoſitis eſt infixum atque crudum, euaporatis per ſectionem ſpiritibus, quorum ope recta horum expectabatur concoctio, præterea quis quandoque non didicit diuiſionem fluente adhuc humore factam irritare magis morbúmque geminare? Succenſui equidem ineptis Chirurgis nōnunquam in tali caſu, qui ſectione immatura cùm maximo vitæ diſcrimine, ægros in grauiſsimos anxióſque dolores induxerant, ſed etſi immatura ſectio noxia eſt, non propterea vtilior erit cæteris omnibus præ nimiū matura, quòd ampliorem quàm par ſit, ſibi ſedem paret, partes (vt diximus) cir-

Quando aperiendum.

Quare tardius facta apertura.

cunſtantes corrumpens, quas ſeruat in tẽpore, artéque factus exitus. Nec euaporationem contenti puris hîc experiri ſine apertura ęquum eſt, quemadmodũ in phlegmonum collectionibus, quæ ſola ſanguinis copia nonnunquam fiunt. Aperiendus erit igitur ſinus hic, non crudus, ſed mediocris, poſt hunc qui paulo maturior, eſt, tertiò maturum extremè, eo quòd ſatius ſit ſerò quã nunquam, at horum indicia ſcriptis tradi non poſſunt, ſed viſu tactúque ſub experto artifice diſcere æquum eſt. Aperto igitur ſinu illum hac prima cura licinio oui albo & bolo armena intincto, curabis, & hoc emplaſtro munies. Recipe farinæ ordeaceæ & fabarũ, furfuris, mellis, an. vncias quatuor, cum lixiuij & vini albi pari partione. ad ignem bellè coquantur, & fiat emplaſtrũ non coinquinans, quod bis in die renouetur ſupra locum patientem. hoc vti poteris per tres quatuórque dies primos à ſectione, quò id quod in tumida parte eſt infixum, vel in pus vertatur, vel in halitus euaporetur medicamento hoc lichnium

æquum nõ eſt diſſolutione bubones curare.

Cum aperti bubonis.

nium obducatur. Recipe mellis rof. terebintinæ ſucci roſarũ & appij ana vnciam vnam, farinæ ordei vnciam ſemis. Ariſtolochiæ, thuris, ana drachmam vnam. ad ignem omnia incorporentur. Quùm id exſiccantius eſſe voles Ariſtolochiam auge addens iridis quippiam & aloes, & ſucci chelidonij. Ab vſu cataplaſmatis ex farinis præſcripti, emplaſtrum diapalma ad finem vſque effectus ſuccurret. At facto emiſſario ſi nondum fuerit ſecta vena, vel etiam ſi fuerit, & ſanguinem repereris vitiatum, eodem die vel altero ſanguinem detrahere licet: etiam corpus purgare, quo ſæuiora effugias ſymptomata: vena ſecanda eſt baſilica, vel poplitis potius eiuſdem partis, quod ſi ſanguinem vitiatum offenderis ſtatim vel ſub veſperum eiuſdem diei, aliam è regione venã diuidere ne hæſites, mox corpus purgabis mediocriter, ſi abſceſſus facilè vel breui à contagio ad ſuppurationem deductus fuerit: ſi verò dudum poſt apparuerit, ſanguiniſq; vitium non leue videatur, diutius in purgationibus inſiſté-

Ab apertura vomicæ purgatio & ſanguinis miſsio confert.

dum eſt, valentiúſque purgandum: purgationum forma ex ſupradictis, tum dicendis infrà ſuppetet, ſi paulò in arte medica fuerit artifex exercitatus: ſi nil, ſatius erit hanc partem expertis medicis relinquere, qui id ex morbi eſſentia aliiſque indicationibus ſuggerent. *Victus.* Victus præterea tenuis mediocriter, vt humoris corruptela ac virtus indicabunt.

Pilorum caſum curandi ratio.
Cap. II.

SENSIM vbi hęc colluuies per carnoſas cutíque proximas partes ferè vniuerſas irrepſerit, in corpore tenuioris ſanguinis ab inſito calore propulſa cutem labefactat, vnde pili decidunt. Hos etiam patientes natura aliquandò à grauiore morbo tutatur, eiecto per cutem putore omni: veruntamen hoc ſæpius non abſoluens, vel ob intemperatum victus regimen, vel propter viſcidorum humorum miſellam, qui ægrè per cutem deiiciuntur, & aliis ſymptomatis etiam ſæuioribus ſubmittuntur.

Ineunda igitur in iis eſt cura à ſanguinis miſsione ex cephalica brachij partem magis affectui ſubiectam, ad vncias octo vel decem, qui ſi vitiatus ſit ſtatim ex aduerſo brachio tantundem deme, corpúſque ſequenti die hoc pharmaco purgato. Recipe origani, betonicæ, hiſſopi, mentæ ana manipulum vnum, mercurialis, parietariæ, ana manipulos duos: polipodij quercini vnciam vnam & ſemis, liquiritiæ raſæ radicum eringii ana vnciam vnã, fiat decoctio ad libras duas, colentur cui indantur, foliorum ſenæ vncia vna & ſemis, ſeminis petroſelini, aniſorum, carui, ſingulorum drachmæ duæ, cinamomi drac. 3. macerentur per noctem, mox per colum liquor tranſfuſus & expreſſus, in vaſe vitreo reſeruetur ad vſum: de quo Recipe, vncias quatuor, ſyrupi roſati laxatiui vncias duas, electuarii roſati Meſuæ drachmas tres, miſce, fiat potio, quam capiat die ſequenti ab emiſſo ſanguine, ex reliquo decocto capiat ſingulo mane vncias quinque, cum vncia vna oximellitis ſcyllitici, &

Sanguinis miſsio.

Purgatio.

tantundem ſyrupi roſati laxatiui, ab iis purgetur corpus ex drachmis duabus pillularum cociarum, ſi mediocriter fuerit robuſtus patiẽs, vel ex drachma vna cum dimidia: quod ſi pillulas recuſet, purgetur iterũ primo pharmaco: à ſanguinis miſsione vel poſtero à purgatione die, capillis forſicibus reſciſsis, lauetur, atq; etiam foueatur totũ caput hoc lauacro, quod ſtatim compeſcet pillorum caſum, diſſoluẽdo humorem noxium. Recipe mentæ, corticis vlmi, vel foliorum eiuſdem, ſi viridia ſint, foliorum vitis, ſingulorum manipulos duos, porrorum numero ſex, bulliãt in aquæ ſitula, deinde colentur, & alternis diebus caput lauetur cum leui frictione: mox madida in eodem decocto ſpõgia ampla caput foueatur, bis térue repetita ſpongia, mox leniter caput exſiccetur. Idem intellige faciendum eſſe genis niſi ſit imberbis. Vteris hoc balneo fotúque ter vel quater: ſubinde dies aliquot quieſce puta ſex vel octo, mox hæc repetas. Quod ſi cum pillorũ caſu vlcuſcula per caput appareãt, quæ à fo-

ad pillorũ effluuium.

Lauacrum

tibus atque lauacris non leuius habuerint, iis adde lupinos, mel, nuces cupressi, galam atq; aceti quippiam. A secũda purgatione per sudores, tum per vesicã corpus purgare conandum est, nam etiam si tantùm caput & genæ videantur molestari, vniuersæ tamen cutaneæ partes eodem ferè afficiũtur incommodo. Balneum igitur ingrediatur die sequenti à repurgato corpore, in quo insideat per mediam horam, sit autem aqua potabilis tantum & eius caliditatis quantum leniter ferri possit. Vtetur autem iis per duos mox sequentes dies horis duabus ante cœnam, diésque subinde interponat tres sine balneis, deinde per alios duos dies ad hæc recurrat, quandoque etiam occipiti conducet ventosas affigere, & secare, hac insuper potione vtatur. Recipe ligni indi, non vetusti sed benè maturi, ex medio nigriore & recenti in scobem minutulámque redacti vncias tres, vini optimi albi libras tres, macerentur horis viginti quatuor in vasculo terreo picato vel vitreo, mox iterùm recipe ligni indi vncias

Balneum.

Ventosæ.

quatuor, aquæ fontanæ libras duodecim, macerentur per noctem, & lento igne in vase terreo picato bulliant ad duarum partium consumptionem: subinde huic superadde vinum supra præparatũ, & residеant per horas sex, deinceps colentur, in vase vitreo vel terreo, & magma vtrunque simul mixtum, iterum in olla reponatur, cui superinde aquæ libras sexdecim, in qua etiam perpulchrè fuerint maceratæ aliæ vnc. iij. dicti ligni per horas duodecim, & sic mixta buliant ad quartæ euaporationẽ: mox quiescere ac residere permitte & colatum pro potu reseruetur ad libitũ: ex primo decocto tantummodo bis in die sumet, ad diluculum videlicet, vel sub noctem duabus horis, vel tribus ante pastum, dosis sit ad vncias decem: die balnei tantùm semel, videlicet matutino tempore vtatur, potetur autem tepidum, mox æger lodicibus, vel vestibus coopertus mediocriter sudores prouocet, vtatur autem hoc decocto dierum duodecim spatio vel quindecim, si morbus leuis fuerit, at si grauior, proroga-

bis in terdenos: & ſi dolores aliqui vel capitis, vel artuũ fuerint adiuncti, cum pilorum caſu, tutum erit ab iis redire ad primas purgationes: quòd ſi in vſu huius decoctionis venter non bene fluat, (quod tantùm cõtingit iis, qui parciſsimè potant in paſtu, quod vtilè non eſt, nam præſtat paulò, imò etiã multò plus conſueto potare: purgat autem hoc decoctum per vniuerſas corporis partes, per aluum videlicet, ſudores, & vrinã) ſi aluus, inquam, non liberè deiiciat, ſumet alternis diebus pillulam vnam cociam doſis vnius ſcrupuli, ea hora qua ſolutus fuerit ſudoribus, ſeu matutino ſeu veſpertino fuerit tempore: quod ſi hæc leuius, vel nihil moueat, ſumat binas: Veruntamen ſi potet liberalius ex ſecundo decocto, quod conducet, aluus ſatis fiet lubrica, imò quandoq; multùm: vbi licebit per cœnam vnã, vel etiam per totum diem, hoc potu omiſſo, vinum optimè limphatum potare & parcius, ſi patientis (intellige) vires labaſcant: at vbi conſtant, formidãdum non eſt, etiam ſi quater vel ſexies aluus

Larga potatio hic iuuat.

deiiciat. Si item aluus abundè excernat, balneis eo die nõ eſt vtendum, quieſcat igitur venter prius, omiſſo (vt diximus) decocto per diem vnum, vel parcius po-

Victus.

tato. Victus tenuis mediocriter præcipiatur, nimirùm vt ſemel tantum in die carnibus temperatè vtatur, auiculis videlicet vel pullis: altero paſtu paſſulis, vel amigdalis parcè etiam, puta vnciis quatuor panis, & tantundem paſſularũ, vel paulò plus, ſi homo fuerit multi cibi. At vbi aluus fluit abundantius, liberalius eſt etiam exhibẽdum de cibo, hæc omnia tamen prudens Medicus moderabit, vt vſus perſuadebit: ſed quum hic morbus fœdum hominem faciat, cæteríſque hic ludibrio habeatur, nec omnibus vel ob negotia publica, vel priuata, vel propter egeſtatem, vel aliam quãuis cauſam inire hoc regiminis genus concedatur, opere propterea atque labore

Si patiens nõ poſſit integræ curæ attẽdere.

dignum erit, vt exponamus quomodo iis ſaltem perfunctoriè vt ita dicam occurrere liceat, donec melior illis oblata fuerit curationis opportunitas, ſecanda

Sanguinis miſſio.

igitur vena ſuperior in cubito eſt è par-

te magis glabra, ex altero etiam brachio ſtatim, ſi vitiatũ admodum ſanguinem offenderis, corpúſque ſequenti die pur- *Purgatio.* gandum pillulis cociis ad drachmas duas, ex quibus fiant pillulæ ſex in aurora exhibitæ: quòd ſi patiens exiguarum ſit virium, ſat erit drachma vna cum dimidio, poſtea ex infraſcripta hac maſſa pillularũ deuoret ſcrup. 1. alternis diebus vel tertio quoque die, vnius menſis ſpatio ad minimum, nec erit inutile, ſi vltra producat: ſumat autem has matutino tempore, nec deſiſtat à conſuetis muniis. Recipe pillularum cociarum recenter confectarum dráchmas ſex, aloës electæ ex veſica drachmas duas, cũ oximellite ſcyllitico, fiat maſſa ad vſum, vt diximus, à ſecta vena per horam puta, vel circa veſperum fouebis lauabíſque *Lauacrum.* caput aqua calida, in qua porri fuerint cocti & roſæ ſiccæ: hac lotione vteris dierum quatuor ſequentium ſpatio, ſemel in die, videlicet manè vel ſerò, ante paſtum per horam. Sequentibus diebus demptis à lotione porris, adiicies frõdes ramos vel corticesvlmi vnà cum

rosis, ex hoc bis térue in hebdomade caput lauabis, spongiáque in hac madida fouebis, & in balneo etiam quandoque totum corpus recipiatur: hoc modo pilorum casum prohibebis inceptũ, plerosque ad integram sanitatem restituens. Tutum erit pillulis præscriptis vti ad multos menses, verum non tam frequenter, sed primo mense exacto sat fuerit quarto vel quinto quoque die scrup.1.sumere, vnicóque tantum lauacro singulis octo diebus caput lauare vel fouere, nec multis frictionibus illud exercere: sed siue laues, siue sicces parcius atque leuius suffricabis, nec exsiccabis multum, sed medio quodam modo, linteis item minimè asperis. victus sit parcior consueto acriúmque ciborum immunis, vt cęparum, alliorum, aromatúmque & similium.

Caput non diutius fricãdum vel siccandum.

Victus.

Scabiei & aliorum cutis affectuum curandorum forma.

Cap. 12.

IMPETIGO ſcabiéſque nonnunquam in hac lue affectis apparere ſolent, verum potius in deſidioſis pigríſque hominibus: pigris inquã & ad curationem & ad corporeas exercitationes, ſic vt nullarum rerum ſolliciti, cutem vnguibus ſcabentes omnes vigilias conſumunt, vnde quum iam malum contraxerit cutis habitum, non facilè curatur: iis & à brachiis & à cruribus vtriſq; ſanguis eſt detrahendus venę ſectione, vno ſcilicet die ex communi vtriuſque brachij, ab vtroq; crure, altero ex ſaphena videlicet, ſi interna pars magis afficiatur, ex ſciatica verò ſi externa: & ſi hæc occulta ſit, aperiatur ſaphena, mox totum corpus hoc pharmaco purgãdum. Recipe fumiterræ, hipericonis, foliorum ebuli mercurialis ana manipulos duos, polipodij vncias duas, fiat decoctio ad libras duas, in qua colatura inde foliorũ ſenæ vncias duas, epithimi, thimi ana vnciã vnã, cinamomi drach. tres, aniſi dra. duas, maceretur per noctẽ mane percolatis & expreſsis ſeruetur deco-

Venæ ſectio *Purgatio.*

ctio in vase vitreo, de qua recipe vncias quatuor syrupi, de fumoterræ cõpositi vnciam vnã, oximellitis scillitici vnciã vnã & semis, cõfectionis amech, drachmas tres, misce, fiat potio, capiat die post sectas venas: sequẽtibus diebus capiat ex reliquo infuso singulo vncias quinq; addẽdo oximellitis scillitici, syrupi de fumoterræ cõpositi ana vnciam vnam, circa vesperas alternis diebus balneum ex aqua dulci ingrediatur, immoretúrque dimidiam horam cucurbitulęque sectæ applicentur semel aut bis in varias corporis partes, quas magis affectus infestat: ab vsu syruporum eodẽ vtatur decocto quod capite præcedente descripsimus vini dimidiam portionem auferens, totum autem non consulo, nam & vinum vires robustiores seruat, faciléque per exiliores permeat venas: quòd si pruritus admodum molestus sit, nec corrigatur balneis (quod rarò contingit) venæ sectio est reiteranda, & cucurbitulæ cum decenti scarificatione, vel sanguisugæ partibus magis affectis applicandæ, ab iis sulphur

Balneum.

Cucurbitulæ.

viuum cum butiro recenti misce & vnge: verùm nõ vniuersum corpus simul, sed vno die partem vnam, alio alteram, altero scilicet dexteram totam, altero sinistram: quòd si huic vnguento non cedat, repone vnguentum in pila plũbea, & superpone aquæ rosarũ vncias tres, in qua bulierit sublimati drachma vna, quæ per colum trãsfusa pistillo diutius omnia commoueas, mox aqua optimè expressa vnguento vteris, verùm tenuiter, & non vniuersum corpus, vt diximus, vna hora, imò satius erit matutino tempore crus vnum inungere, in vespera alterum, vel brachiúm qualeuis: sequenti die cæteram partem sic illinire: hæc autem linimenta hoc more adhibita tantum abest, vt intrinsecus humores occludant (vt quidam opinantur) quia potius dissoluant breui, quod cutẽ molestat, vnde mox hæc quiescens robustior fit, cogimur, autem ad hæc confugere, quum iam in malum habitum cutis deuenerit: quod si paupertas vetat quò hanc dietam patiens nequeat efficere, venas secet, balneetur, & alternis

Vnguentũ.

Pauperum cura.

diebus capiat pillularum de fumoterræ ſcrupulum vnum, vel drachmam dimidiam: die ſequenti à venarum ſectione deuoret ex eiſdem pillulis drachmas duas, vel, ſi imbecillis ſit, drachmã vnã cum dimidia. Victus omnibus ſit moderatè tenuis, neq; admodum attenuãs: edant carnes vitulinas, pullos gallinaceos, auiculas, ſed mediocriter, parcè: elixas aſsis hîc prefero: potus ſit aqua vel vinum album, triplo aquæ perfuſum, ſed etiam potionem ex ligno indo, ſupraſcripto admodum commendo ex aqua ſolum, vel addita vini quarta parte paratam.

Victus.

Muſculoſarum partium affectus qua arte curentur. Cap. 13.

VBI ſanguis paulo craſsior exiſtit, non æquè per cutem deiicitur quod in illo vitiatum eſt: itaque per partes paulo profundiores vagans, muſculos tum eorum inuolucra grauat, tendit, & poſtremò rodit: hoc autem genus moleſtiæ, perinde atque pillorum deflu-

uium, vel alia ſymptomata vix ante tertium, vel quartum menſem ab infixa lue apparere ſolet: quo tempore ſanguinem ferè vniuerſum, qui in partes carnoſas recipitur, quicquã ex hoc vitio prælibaſſe neceſſum eſt: ſecanda *Venæ ſectio* propterea eſt primo vena affectæ parti maximè proxima, mox ſtatim alia alterius membri dolentis ſiue crus ſiue brachium fuerit, inde pars aqua vitæ fouenda eſt bis in die, panniſque calidis *Fotus.* munienda atque etiam lana ſuccida: iuuat hos inſuper mirum in modum aqua ſingularis Ioan. de Vigo, quã infrà notabimus, ſi pars dolens calidè illinatur: verùm hęc iuuarent parùm niſi aliò humor fluens diuerteretur: ſol quomodo agrum reddet aridum, quem abundè riuulus perpetuò rigat? per aluum igitur *Purgatio.* purgandum crebrò eſt corpus hoc, quò pituita, etiam bilis, atque etiam ſerum, quæ per venas in vniuerſum corpus ferri ſolent affectam partem nõ ſolicitent, vſque dum illa humore noxio fuerit penitus abſoluta, in propriúmque ſtatũ reſtituta: purgantia medicamenta talia

conferre possunt. Recipe agarici optimi non trociscati drachmam vnam, aloës electi drachmam semis, diapheniconis drachmas tres, misce: fiat bolus, capiat cum inuolucro & iuleppe rosato, ne amaritudo stomachum subuertat: quanquam, hos iuuet quam maximè vomitus vt infra dicemus, quod si bolum auersetur potionis cupientior. Recipe foliorum senæ vnciam semis, turbit electi drachmam vnam cum dimidio, cinamomi drachmam vnam, aquæ cicorij vncias quatuor, macerētur per noctem, mane expressis adde oximellitis simplicis vncias tres, misce, fiat potio, quam capiat die sequenti à sectis venis, diebus reliquis vtatur hoc infrascripto. Recipe origani, hissopi, hiperici, pulegij, cicorei, endiuiæ, ana manipulum vnum, polipodij quercini vncias duas, seminis cartami vnciā vnam & semis, fiat decoctio ad libras duas, circa finem coctionis adde turbit electi tusi vnciam semis, & iterum parùm ferueant, & mox ab igne semotis adde illicò cinamomi drachmas duas, carui vnciam semis seminis fœni-

Apoxema laxatiuū.

nis fœniculi drachmas duas contusa crasso modo: quæ macerétur horis quatuor inde colentur, de qua capiat omni manè sub diluculum vncias quinque, cum vnciis duabus oximellitis simplicis: decoctione hac absoluta, resumat iterum primã purgationem, & per dies viginti sudoribus subiiciatur, infrascripta potando. Recipe ligni indi vncias quinque, seminis petroselini vnciam, vini optimi albi lib. tres, infunde per duos dies. Item recipe ligni indi vncias quinq;, aquæ fontanæ libras decem, buliant ad medietatem, & cótinuò ab igne remotis immisce infusionem ex vino factam, residеant, colentur, & liquor in vase vitreo vel fictili picato reseruetur: magma verò iterùm in olla reponatur, cui superadde aquæ libras duodecim, buliant ad tertiæ partis consumptioné, statim immisce vini optimi albi libras quinque, in quo fuerint maceratæ ligni indi vnciæ quatuor, per horas vigintiquatuor facta decenti residentia, colentur pro potu ad libitum: ex primo potet albête cœlo, vel tempestiuiùs, si lubeat,

Diuretica potatio.

vncias octo, vespere autem vncias septem calidè & stratus pulchréq; tectus, sudare curet: si dolores non mitigentur sanguisugæ, ventosæ, & etiam venæ sectio partibus affectis est repetenda, vel vesicatorium, vel causticum, infigendum. si intereà aluus non liberè deiiciat, pillula semidrachmalis sumenda est ex agarico, aloe, & turbite æquis portionibus, alternis diebus mane vel sero, per horam ante cibum: quod si liberius, quàm vires ferant, soluta fuerit (vt quandoque accidit) vno die potio hæc mensalis erit intermittenda, vinúmque simplex optimè lymphatũ potandum, nam hæc omnia prudens artifex pro ratione subiectorum moderabit, nulla autem regula in curandis morbis firma in omnibus patientibus describi vera potest. Quod si interea quandoque, dum hac vtitur potione, aluus spontè ac pro cibi ratione soluatur, sat erit si singulis sex diebus corpus purgetur suprascripto pharmaco. Victus sit attenuans & tenuis, iis autem piper & aromata alia temperatè epulis immixta

Nulla regula vniuersalis in curationibus oĩ ex parte vera est.

Victus.

iuuant,nec obſunt,quę muria aut aceto parantur, ſi inter epulas concedantur: attenuant autem, detergunt, & ventriculo hæc cupienti iucunda ſunt,qui reliquum cibi in melius tranſmutat.

Articulis ſeu etiam oßibus hoc morbo ſolicitatis, quomodo occurrendum. Cap. 14.

DIROS etiã dolores ac in necem agentes patiuntur ij, quibus articuli vel oſſa hac ſorde premuntur, membranas autem quibus hæc veſtiuntur & cæteras partes lancinantes poſtremò & oſſa ipſa: quare quantò affectus altius peruaſerit tantò curatu grauior eſt, præcipuè ſi articulos diu admodum diuexare frequentauerit: nam partes hæ ſua natura cæteris frigidiores ægrè quod noxium recipiunt, repellere vel concoquere poſſunt, aggredienda eſt igitur etiam curatio hæc ab humoris peccantis exuperantiſque euacuatione, venæ videlicet ſectione propinquius affectæ parti ſedentis; quod ſi plures in eodem

Quare articuli diutius acriuſque doloribus torqueantur.

Venæ ſectio

Quare à parte affecta tumor educendus.

corpore ſic torqueãtur articuli vel partes, ab horum plurimis & maximè tortis eximere primùm humorem æquum eſt,nam ibi perpetuò, quodcorruptius eſt, colligitur,vel etiam, ſi benig nũ adcurrerit, temporis ſpatio vitiatur: ſi igitur humerus , cubitus,manúſve ,vel yſchion,genua vel pedes doloribus acrioribus excruciẽtur , ex cubito,manu,poplite, vel pede affectæ parti proximioribus vel à propria affecta parte, ſi vena haberi poteſt, ſanguinẽ haurire ne differas ſubinde : repente corpus per inferiora purgandum eſt, hoc puta pharma co. Recipe agarici optimi drach.1. turbit electi drachmam ſemis , pulueris foliorum ſenæ drachmas tres, Zingiberis ſcrup.ſ.cinamomi.drac.ß. aquę meliſſę vel abſintij vncias quatuor,macerentur per horas duodecim , mox optimè expreſſis colaturæ adde oximellitis compoſiti vncias tres vel oximellitis ſcillitici vncias duas,miſce,potet hora matutina, die ſequenti à ſanguinis detractione : nitatur patiens hanc non euomere per horam , ſi fieri poteſt , hora vna ela-

Purgatio.

psa si nausea premat, regerat liberius, nam pituitas multas, quibus similiũ patientium viscera sunt referta, vnà euomet: sic duplex hoc medicamẽtum præstabit officium, vtrunque ad rem conferens, nimirùm quòd in inferioribus intestinis erat collectum, per aluum deturbabit, & quod ventriculo inhærebat per os reiiciet: si verò repentè reiecerit, paulolum quiescere concedatur, mox statim potet decoctum drachmarũ sex foliorum senæ cum vnciis tribus oximellitis simplicis vel vnciis duabus oximellitis scillitici: sequentibus diebus vtatur infrascripto apoxemate. Recipe, pulegij, origani, serpilli, iuæ artheticæ ana manipulum vnum, mentæ, melissæ absintij an. manipulum semissem, polipodij quercini vnciam vnam & semis. Fiat decoctio ad libras duas, absoluta fermè decoctione adde turbit electi vnciam mediã aristolochiæ rotundę drahmas tres, & leuiter paruóque tempore subferueant, deinde ab igne remotis adde foliorum senæ vnciam vnam, seminis anisorum, carui, cinamomi ana

Spõtaneus vomitus hora vna post sumptum pharmacũ quare non cohibendus

Apoxema.

drachmas duas, macerentur per horas decem, mox colatis & expressis leuiter, colatura seruetur in vitreo vel picato vase, aqua vtatur per dies octo vel decem, si vires ferant, illam denuo reficiendo cum prima fuerit absumpta, ex qua capiat singulo mane vncias quinque, cum vnciis duabus oximellitis cōpositi vel vncia vna cum dimidia oximellitis scillitici. Intereà dolentes partes aqua vitæ exquisita lauentur & eadem foueantur semel, vel etiam bis in die, vsque dum dolores instant, lanáque succida abundanti panno insuta circumducantur, quod si ex iis quouis modo leuari dolor videatur, sæpius luce noctúque lana optimè calefacienda, & reponenda, nam hæc frequens repetitio hos dolores plerunque mulcet, vnde robur partes suscipiunt, requiescentibus sic quandoque viribus: quòd si nec iis remittatur, emplastica sunt tentãda, vt talia. Recipe farinæ fœnigræci, de semine lini & lolij, ana librã vnam, seminis raphani & erucæ ana vncias tres, furfuris manipulum vnum, co-

Lotio fotúsque.

Cataplasma.

quantur in vino optimo dulci, circa finem coctionis adde aceti optimi vncias sex, & iterum igni exposito coquatur, quantùm liceat, quo minus coinquinet, & calidè loco dolenti applicetur: at animaduertendum est, ne super membro refrigescat, nam dolores recrudescent: quare frequentius membrum pannis calidis est muniendum, cataplasmate non remoto nisi bis térue in die: quòd si huic stercus columbinũ non omninò recens addere velis, non erit extra rem. verùm raró ad hæc deuenire cogeris, si temperatus sit æger, supráque descripta cum arte vsui mandentur. Contingit tamen aliquando, vt patiens impostorum ambagibus fretus ad hunc ducatur terminum, quem certè subrigere nõ nisi summo negotio, atque labore possumus, aliquando etiam non possumus: replentur interdum iuncturæ genua præcipuè icore quodam pituitæ admixto, quẽ manifestissimè inundare tactu constat, impotens vllo præsidio resolui, nam id in imbecillis maximè virib⁹ perpetuò obseruaui, nec vllam euacuationem subi-

Collectio humorum in iuncturis quomodo tractanda.

tariam ferre poterant, quòd si hos humores præcideres vel ferro ignito vel alio ingenio, emissarium humori dederis, iis sæuissimi immedicabilésque geminantur dolores: quare vbi talia contingunt, præstantius nullum hoc remedium inueni, nimirum elaborare vesicatoriis, vel cauteriis superficialibus plurimis, parti innundanti appositis, quod intus contentum est sensim euocare: nam perpetuò per hæc plura resudant, quæ cutis sana intus cogit. Sed redeamus ad incœpta: quum purgantium apozematũ, vt præcepimus, numerum compleueris, per dies aliquot iustum erit & sudores prouocare & vrinas mouere, at pauca admodũ in vsu habemus, quæ hæc præstent æquè ac lignum indum, & maximè cum subscripta vini albi portione addita paratur: Hîc autem lignum in paulo maiore dosi exigitur, cùm humores tenaciores crudioresque sint, egentes etiam potiore auxilio. Recipe ligni indi vncias quatuor, vini optimi albi libras tres, tepefiant & macerentur in picato vase per horas vigin-

Sudores & vrinæ prouocandæ.

Ligni deco.

ti quatuor, in alio vaſe terreo pone ligni indi vncias decem, aquæ fontis libras duodecim, macerentur horis octodecim, mox lentis prunis ſine intermiſsione bulliant, ad duarum partium euaporationem, cui ſuperindes vinum vnà etiam cum ligno, & ab igne remota olla, per horas octo reſideat mox colo ſtillatum ſeruetur ad vſum: magma iterum in olla reponatur pro ſecũdi decoctione, cui adiunge aquę libras ſexdecim & igni lento adhibita quarta tantum pars euaporetur, immiſceantúrq; vini optimi albi libræ octo, in quo fuerint maceratæ vnciæ octo ligni recentis per horas viginti quatuor: ſubinde reſiſis tranſcolentur pro menſali potu pro arbitrio, ex primo mane potabit vncias decem calidè, & in veſpere vncias nouem, & continuò optimè tectus ſudores prouocet, quantum ſine multa moleſtia efficere poteſt: & ſi interim aluus ſpontè non copioſè ſoluatur, ſingulis ſex diebus ſumat drachmas duas pillularum cociarum vel drachmam cum dimidio: & inter purgationes ſi ſicca ſit

aluus, deuoret ex iisdem pillulam vnam scrupularem, alternis diebus per horam ante pastum manè, vel serò pro patientis nutu: sed iis non erit opus, si satis liberè ex secundo decocto in mensa potet, vel etiam (si libeat) extra mensam: fluxibiliores autem reddit humores mediocriter larga potio, vnde ad euacuationem melius multò sunt dispositi, facileque tum à natura, tum à medicaméto expellũtur. licebit hac vti dies quindecim, mox ad prima purgantia medicamenta, si dolores penitus non fuerint soluti, per dies sex refugere: deinde iterùm ad decoctum ex ligno regressum facere, quo vteris adhuc dies quindecim, vel viginti, post omnes solutos dolores, quo reliquiæ latentes hac apprimè absumãtur. Victus interea iis quàm cæteris attenuans magis parciórque est præcipiendus exsiccantiórque: bis coctum igitur ad vncias tres, vel quatuor, cum tantundem passularũ vel amigdalarum pro patientis nutu: & vbi vires non constent, aliquid assarum carnium concedere, nam perpetuò iis attenden-

Larga potio vtilis.

Victus.

dum eſt, verùm non ſemper ægris credentes, illis eſt in omnibus mos gerendus, at ſagax medicus ex pulſu, vultu, voce, prægreſsis, & mox apparētibus, de viribus indicans non facilè ab effœminatorum patientium fictionibus illuditur: nec præ nimium extremæ dietæ cupidos contabeſcere patitur: quare in iis prudentem medicum præeſſe perpetuò conſulo, qui ſingula pro rei ſucceſſu regat diſponátque.

Tubercula ſeu gummata appellata quomodo diſperdantur. Cap. 15.

SI iuxta vel ſupra os tubercula apparere inceptent, nil æquè iis auxilio eſt, atq; protinus eam partem veſicare, fermentum igitur linteo extende, quantum tuber integrè tegi poſsit, & penna in aceto madida fermentum ipſum irrora, mox tenuiſsimo puluere ex cantaridibus reſperge, & appone vittáq; leuiuſculè premas, vna aut altera hora poſt, vel ſivis, tertia amoue, & acu vnica *Veſcicatorium.*

vel repetita punctura in parte decliuiori vesicam perfode, quo manu vel digitis pressa aqua stillatim effluat: tegitur interea folio cauliũ viridium vel vitis, vel etiam bettæ, quod frequenter innouandum est, ne siccum fiat: respergitur etiam recentiore butiro, hácque arte bis térue in die, quum tumidam videris, inanire ac tractare poteris, at hæc demùm arescet bidui puta vel tridui quãdoque octidui spatio, quæ denuò præscripto modo refricari poterit: idem etiam pręstat (ni fortè melius) interior cortex atragenæ, quam vulgus vitem albam appellat, eò quòd instar vitis insurgat arboribúsque innixa scandat, at non est quam brioniam dicimus, sed frutex sarmentitius, lignosus albo ac rimoso cortice, flore muscoso albo, ac capillaceo, qui frequentissimus est in Gallia, Italiáque in sepibus ac nemoribus nascẽs: idem præstant & varia alia simplicia & caustica, arte parata parciúsque apposita: verùm si tuber peruicacior sit, qui huic remedio non cedat, præcipuè vbi is iam dudũ insederit, altius paulò vrere

Causticum

fas eſt, candenti ferro ſtrenuis, cauſtico verò meticuloſis, cuius formas varias vndique ad vſum ſuggeres: parabis autẽ id ex ſolis cineribus acrioribus aqua coctis, vel calce, vel ambobus mixtis horum alteri, vel vtriq;, calcanto, vel ſandaracha, vel vtroque addito tuberculo: igitur vbi paruum eſt in editiore loco, cauſticum appone vel ignito ferro altiuſcule vre quantum videlicet lentem vel maiorem orobum recipere poſsit: nam dempta cruſta latior locus fit: cui poſt quartum vel ſextum diem, etiam ſi cruſta deciſa nõ ſit cicerem vel maiorem orobum infige: quòd ſi tumor maior vel diffuſus appareat, vt exiguũ hoc emiſſarium ſufficere non videatur, alia in varias illius partes efficere poteris, vel vnum oblongum perinde atque tuberis forma dictabit, ſat enim eſt totam cutem peruadere, ſiue cauſtico ſiue ferro negotium præſtiteris, quo humor ille infixus, qui os carie poſtremò obduxiſſet ſenſim in pus conuerſus iſthinc emanet, cui vel folia caulium, vel vitiũ, vel hæderæ, vel diaquilonem maiorem,

vel emplaſtrum aliud quod-vis coquente ac diſſoluente vi præditum ſuperpones. Errant quippe grauiter qui ceratis linimentis vel aliis diſſoluentibus præſidiis iis occurrere nituntur, quamquá quandoque hæc iuuant, verùm etiam plerunque patientem atque medicum illudunt, prę humoris craſsitie ac pertinacia, quæ his medicamentis vinci nequeunt, vnde dum hac inutili ſpe ducimur, propagatur putor, oſsibúſque inſeritur, quæ tandem corradere fas eſt, quod officium ars preſtare nequit ſine ſumma difficultate, labore, patientíſque dolore, nec etiam aliquãdo ſine vitæ diſcrimine, maximè ſi cranio vel articulis vitium inſideat: quòd ſi naturæ committas multos ſepe annales circuitus in iugi hac miſeria infœlices patientes tranſcurrunt, vel denique huius iniuria obeunt. Idcircò præſtantius erit ad tutiſsimum atque propoſitũ aſylum cõfugere, vnde neque dolor grauis, nec moleſtia, nec vitæ periculum vllum imminet, tam diu recluſis emiſſariis ſeruatis, quãdiu humoris aliquod veſtigium

Errores multorum.

Oßis vitiũ rarò ſolo naturæ munere ſanatur.

hæret, & vltra etiam per aliquod temporis ſpatium, quo vniuerſus ille putor penitus ſit conſumptus, nam differre hæc vlcera cicatricem obducere malum non eſt, prærumpere noxæ eſſe poteſt, eò quòd ſi reſidui quicquam occluſeris, affectum renouabis. Si verò occurrerit æger iam formata vomica, tunc nouacula vel cutellari ferro candenti os retege, lineis duabus ductis ad decuſsis formam (ſi locus concedat) quo cariem totam patentem reddas, talem ſectionem feret caput, & anterior tibiæ pars, & os ſcapulæ, quod ſemel vidiſſe contigit. plerunque verò in capite etiã, & in anteriore tibiæ parte circa articulos omnino ſuſpecta eſt: vnica igitur in longum ducta ſufficiet, vbi ea iuuamẽto eſſe poſſe vita fuerit, nam articulos quandoque ſatius eſt hoc remedio non vrgere, quod plerunque latebroſas corruptelas in ſe contineant, quas penitus inueſtigare lethale eſt, eas etiã intactas relinquere prima ſectione, cum nihil profeceris, dedecori adſcribitur, tãquã affectum non noueris, & ab re patiẽtem

Quandiu emiſſaria aperta ſeruanda.

Si ſinus iã ſuper oſſe inſideat.

Admonitio

torſeris: in capite verò anterioréq; cruris parte ſæpè cõmodè perficitur, in oſſe verò ſcapulæ (quod rarò contingit) tantum tentare licet in macro corpore: ſectione igitur facta penicillos ex concerptis linteis ſolidè conſtructos in oui albo cum aloës tantillo, & abundãti bolo armena infuſos calidè in apertam vomicam ordine abundéq; immitte, quò bellè euerſa hiantiáque ora poſtero die comperias: quo tempore carioſum os ciclíſcis raſoriis ad ſanum vſq; corrades, vel candenti ferro vres: at cranium vrere fortè ſuſpectum erit: nondum ſanè id vſu tentare ſum auſus, ſed ſemper raſorio complanaui, vel aliis hoc more radere conſului veritus ne igne membranis cerebri quicquam incommodi communicaretur: interim in vulnus hoc medicamẽtum impones. Recipe ſucci roſ. plantag. & verbaſci ana vnciam vnam, ſucci chelidonij & iridis ana vnciam ſemis. terebentinæ Venetæ, mellis roſ. ana vnciam vnã ſemis. omnia in lance æneo recipiãtur, & igni expoſita diſſoluãtur, miſceantúrque, cui mox adiicies farinæ

Abſterſiuũ

orobi

orobi drach. tres, & ferueant parum, rudicula ſemper agitata: quæ cùm omnia ſimul bellè compoſita noueris, ab igne dimoueas, & feruore remiſſo adde ariſtolochiæ rotundæ, radicis iridis, mirrhæ ana drachmam vnam, aloës drachmam vnam ſemis, ſemper rudicula commiſcebis vſque adeo dum calor integrè ſit reſolutus: tundenda verò in tenuiſsimum veluti pollinem reducantur, hoc igitur medicamēto puluillos aſperges, quoad ab oſsis ſubſtantia inſurgere carnem nouam videas, nam hæc dum extuberat, quod de oſſe reliquum eſt expellendum, paulatim ex ſano ſeparat, & tanquam inutile ſpolium vel reſegmen reiicere intendit: quod ſubinde cōmotum exercitatus artifex ſine noxa forcipibus refigere curat: aſt vbi vitiatum omne detruſum fuerit, & iamiā per cūctas oſsis partes inſurgere carnē cernis, ora vulneris euerſa in propriam ſedem componere fas eſt, & tanquam ſimplex vulnus, in quo fortè aliquid carnis deeſt tractare. Cæterum hos non minus euacuationibus abſtinentiæque ſubiicere

Labia vulneris quomodo ſunt.

par est, & priusquã opus obeas, & per totum ferè morbi curriculũ, quàm eos quos capite præcedente curandos proposuimus, quãobrem illuc te transferas licet. Excipe quòd hos fortè non æquè iuuabunt exquisitè attenuantia, neque etiam quæ viscido crassóque sunt succo, sed media.

De affectibus capitis. Cap.16.

PORRÒ & si temporis progressu nullam fortè humani corporis partem hæc sordes excipiat, caput tamen præ cæteris principibus expugnare conatur, illud perennibus assiduis atque letiferis doloribus exagitans, quare cum totius humani corporis præcipua pars sit, quòd ea mente polleamus, si temperatè habeat, quumque hanc tantum ex præcipuis perpetuò primò ac maximè exerceat affectus hic, dignum ob id opereprecium existimamus, si seorsum de eius symptomatũ curatione exposuerimus. Affligitur enim hæc pars ea ratione atque cęterę nimirum humorum vitio copia-ve, vel iis ambobus simul cô-

Quomodo caput afficiatur.

gestis: quæ eo etiam vehementius exagitatur, quòd sensuum omnium quum sit origo, etiam membranis & neruis est referta, obductáque, vnde ex quauis intẽperie graues affectus patitur, ádde quòd etiam præ vasorũ multitudine amplitudinéq; facilius ad eam humores fluant: quæ quum etiam sit vniuersi corporis summitas cranio solido obducta, facilè eò fuliginosi vapores repentes recipit, retinet, ægréque dissoluit, hinc partium earum omnium grauitas, tensio, æstus dolor, rosio. At conandum est omni ingenio, atque opere, vt extrema hæc deuitentur: quod sanè non multò negotio fiet, si nacta occasione eam arripere nõ negligamus, eámque semper præ oculis habeamus tanquam omnium operũ nostrorum fidam assiduámque manuductricem, scientes hanc temporis instar fluxilem esse, variísq; horis faciem mutantem, quæ quantò liberalius accessum ad se præbet, tãtò difficilius hãc artifex assequitur, si ob sui ipsius negligentiam vel patientis mollitiem intemperantiám-ve, vel aliã ob causam hanc

Occasio arripienda cũ sese offert.

candem vel paulùm poſthabuerit: hanc igitur potiſsimùm conſulere iuſtũ eſt. Aſt principiis obſiſtendum indicat, eò quòd tunc viribus modicis arceantur, vel ſupprimantur: ſecus verò vbi hæc per longas moras inualuerint. Quum igitur ab exiguis profectæ initiis miſeratione dignos, ac plerunque, (ſi parũ ſtudioſè animum aduertamus) immedicabiles affectus faciant fluxiones ad caput repentes, iis hercle antequam radices, Firmẽt præſidiis æquis nos fieri obuios iuridicum eſt, vt ſectione venæ cephalicæ ex brachio recta ad partem dolentem, demendo de ſanguine pro ratione habitus, ſanguinis vitio & temporis ſtatu, mox purgantibus medicamentis & diureticis ea, quę in medio cõtinentur, exercenda ſunt, & vnico contextu dolor demulcendus eſt, purgantia nanque medicamenta talia ſunto.

Affectibus capitis quomodo occurrendum.

Recipe diaphenici. drac. 3. agarici optimi. drach. ſ. reub. electi ſcrup. 2. cũ ſaccaro & puluere de ſteccade, fiat bolus deuorandus hora oportuna cũ inuolucro & iulepe roſato reſperſo, quo ama-

Purgãs medicamentũ.

ritudo nō percipiatur, nec vomitu tentetur: quòd ſi potionem patiens magis quàm bolos expetat, hanc præbeas infrapoſitam vel aliam eiuſdem generis ex arbitrio prudentis medici, qui patienti præſit. Recipe ſteccad. pug.1.betonicæ m.ſ. Foliorū ſenæ. drach.3. coriandri,aniſi,ana.drach.1. Fiat decoctio pro vna doſi tātùm:in colatura infunde reub.electi. drach.1.ſ.cinamomi ſcru.1. macerentur horis octo vel decem, expreſſuræ adde ſyrup.roſ.lax.vnc.1.diaphenici drach.2.ſ. diſſolue & potet hora electa: ab hoc medicamēto tutò diureticis medicamentis ſe componet, exēplar verò tale ſit. Recipe origani, betonicæ,ſerpilli,cæterac,& acetoſæ ana.m. 1.radicum eringij, fœniculi,petroſelini, polipodij, & acetoſæ ana vncia. 1. graminis liquiritiæ, paſſularum ana vnc.ſ. ſeminis carui, petroſelini,coriādri,ana drach. 1.ſ.fiat decoctio ad libras duas,in qua diſſolue ſyrupi de ſteccade comp. vnc.3. Syrupi de capillis veneris vnc.2.capiat in quatuor doſib⁹ ſingulo manevnā,incipiat die poſtero,ab aſſum

Potio.

Diureticū medicamētum.

pto pharmaco, quòd si æstas vigeat, loco syrupi de steccade, sume oxisaccharũ vel acetosum simp. vtatur iis ad dies sex vel octo: calidè mox lodicibúsq; tectus sudores promoueat, alternis diebus post sudores exsiccatos voret pillulam vnam cociam ponderis vnius scrupuli, postridie ab assumpto pharmaco caput lauet ex lixiuio parato sarmentitiis cineribus, vel ficulneis, in quo serpillus fuerit incocta, repetátque quarto quoq; die, nec sit lotio longa, nec exsiccatio abundantior, quò plus non trahas quàm dissoluas, vel nimia cutis exsiccatione plus constipes quàm sit æquũ: leuis igitur sit lotio, modestáque siccatio molliore pileo ex abundanti lana contexto caput non cogente tegatur, absolutis serapiis, iterùm pharmacum resume, quod vel leuius vel potẽtius parare poteris, si par sit, augendo vel detrahendo de sena, rheo vel diaphenicone pro arbitrio exercitati medici: quod si iis præsidiis dolor non cedat, tundenda est vena, quæ patentior fiet in fronte ex parte dolente, vel seccetur media, si indifferẽ-

Qualis lotio esse debeat.

Venæ sectio.

ter vtraque pars conflictetur, ſanguinis ad vncias ſex educendo, vel plus ſi liberè fluat, radendúmque caput & acida poſca ac calida affatim offundendum, vel ſpongia in hac infuſa & preſſa fouendum dimidiæ horæ interuallo, matutino videlicet tempore & ſub veſperum ante cibum, vel aliis etiam horis ſi dolor vrgeat, à ſecta vena eodem die compone agarici drach. 1. rhei. drac. ſ. diaphenici. drach. iij. & in bolis diſpoſitum voret, vel in cicoræi ſtillatitio diſſolutum potet, vel cocias pilulas ſumat ad ſeſquidrachmam, vel ad binas integras, ſi virtus ferat: & hoc ſtatim à ſecta vena, ſi dolor vehemens inſtet, vel horis tribus à prandio, vel die ſequenti, ſi dolor inducias præbeat: quãquam, ſi nihil vetet, eodem die melius eſt: diebus ſequentibus hoc decocto vtatur. Recipe origani, betonicæ, ſerpilli, acetoſæ, & endiuiæ ana m. 1. radicis lapatij acuti, eringij, bugloſſæ, ana drach. ſ. polipodij vnciam vnam ſemis. ſeminis cartami vnciam vnam: bulliant in aquæ fontanæ libris tribus, ad tertiæ partis diſſolu-

Fotus capitis.

Bolus.

Decoctio propinandum à venæ ſectione

tionem ſub finem coctionis, adde foliorũ ſenæ vnc. 1. carui. drach. iij. & tantillùm ferueãt, mox ab igne dictis frigefactis ac per colum liquore trãſfuſo huic adiunges ſyrupi roſati laxatiui vnc. iiij. oximellitis ſcyllitici. vnc. ij. miſce in vitreóque vaſe recõde pro quatuor doſibus, quas capiat diebus continuis ſingulo die vnam: incipiat primo die poſt ſumptam pharmatiam, vel ſecundo ſi liberrimè aluus ob medicamentum, deiecerit, vtatur iis ſyrupis ad dies octo vel decem: quòd ſi vires collabi videantur ex horum aſsiduitate tertios, vel quartos dies interpone, medicamentóque omnis generis exemptos relinque, quò vires inſtaurentur, interim lauet caput, ex ſupraſcripto lixiuio, admixtis agarico & ſena, & eo pręcipuè die quẽ quieti dicaueris quandoque etiam perfundes aqua ex vino ſtillata acriore, quam aquã vitæ dicunt, capútque calidius ſeruetur, ſi conferre videris, fortaſſe iuuabit pileus conſtructus ex pellibus luporum paruorum: victus mediocriter ſit parcus, attenuãs, carnibus tamen veſcatur,

Vtendi decoctionis modus.

Capitis lotio.

Pileus ex luporũ pellibus.

Victus.

quo vires purgationem longiorem maiorémque ferant: auiculæ igitur iis erũt ex vſu, vel gallinacei pulli, capi, vitulina atque hœdina caro: ſit potus aqua cũ ſaccaro, & cinamomo & confracto coriandro agitata: quandoque, ſi vires exigant, album vinum multa aqua profuſum: dieb9 iis peractis, quos purgationibus inſtitui, ligni indi decocto, vti hoc more licebit. Recipe partis internæ ligni indi vnc. octo corticis eiuſdem vncias tres, aquæ fontis libras 16. macerentur horis duodecim, deinde buliant ad duarum partium euaporationẽ, ſub finẽ integræ coctionis, adde ſaccari optimi vnc. quatuor: coctione abſoluta, ab ignéq; remota olla, adde cinamomi vnc. ſ. omnibus reſiſis ac refrigeratis, colẽtur, de qua capiat ſingulo mane. vnc. x. ſub veſperũ vncias octo, calidè mox pannis obtectus ſudores inuitet non grauiter: magmate in olla repoſito, vnà cũ vnciis duabus ligni recentis, ſuperinfunde aquæ fontanæ libras. 18. buliant ad conſumptionem quartæ partis, ſub finem iniice ſaccari optimi vnc. x. cinamomi

Ligni indi decoctio eiúſque vtẽdi ratio.

Potus parãdi ratio.

vnc. ʃ. ſubinde refrigerato colóq; tranſfuſo, ſeruetur in vitreo vel fictili piccatóq; vaſe pro potu, vt patienti collibuerit. intereà ſi peruicax morbus nullo modo cedat, huic decocto tam menſali, quàm alteri, quod ad ſudores prouocãdos exhibetur, addi poterit tertia vini albi pars, in quo ſpatio viginti horarũ fuerit macerata vnc. I. ligni indi pro ſingula vini libra: nec obſtat quòd à veteribus vinum in capitis doloribus habitum ſit ſuſpectum: nam experientia compertum eſt, plerunque etiam iuuare, eo quòd coctioni quum adiuuet, paratiores humores reddit ad expulſionem: herrina etiam adhibe, vt aqua mulſa ex hiſſopo, ſampſucco & ſerpillo cocta, addita tertia parte ſucci betæ, per naréſq; hauſta, vel ſimplex aqua, in qua tãtillũ radicis ciclaminis fuerit maceratũ, vel puluis hic naribus inſufflatus, vel ſponte hauſtus. Recipe hiſſopi, agarici, ellebori albi ana ſcrup. ʃ. tundãtur ſimul omnia tenuiſsimè, & vtatur matutino tempore, vel ſerò ante cibum: inditur autẽ in nares ex hoc puluere quantum

Vinum non tam noxiũ capitis doloribus, vt multi autumant.

Puluis caput purgãs

grana tria vel quatuor frumenti ponderant: trahunt autem hæc mirum in modum aquoſos atque pituitoſos humores à cærebro, maſticatoria vel alia quæ in os accepta tales humores eliciũt, etiam aliquo modo conferunt, vt cubebe ſinapis, zinziber, piretrum, aqua ardens accerrima quam aquã vitæ dicunt: *Medicamẽta cerebrũ purgantia.* verumenimverò animũ perpetuò ſtudiosè medicum atque etiam ægrotum ipſum adhibere conuenit, ne vel fotus vel lotiones, vel tegmenta, vel herrina, vel aliorum quippiam modũ excedat. *Animaduertendum in remediis adhibẽdis.* Diſcernes autem hoc, dum premit dolor, ſi quandoque partem leuius tectam omiſeris, modò paulò plus pannis munieris, & modo plus foueris, nunc verò minus, vel prorſus nihil: vel ſi nunc valentius purgaueris, vel ſudores moueris: dein verò parcius, vel naturam penitus per vices omni medicamentorum vſu, vel agitatione exemptam quieſcere reliqueris: iis verò omnibus attentè ad amuſsimque obſeruatis, ſi in eodem ſtatu morbum perſeuerare videas, vel inualeſcat variis partibus, cauſtico vel

Morbo inualeſcente quid agendum.

candenti ferro caput exulcera, quò humor, valentius hinc tranſmitti valeat, ſint vlcera quæ parui nummi latitudinē non excedant, nec os attingant, & recta ad commiſſuras parti dolēti proximas, etiam ſupra partemmet dolentem, conſeruētúrque hæc diutius aperta carnem præcipitato abſumēdo, vel ſi & hoc moleſtiam ferat, proximè his factis vlceribus noua alia cauſtico ſunt vlcera excitanda, & prima, vt cute obducantur, beneficio naturæ relinquere, ſic enim minore noxa cutem ſeruabis apertam, quā ſi vlcera præcipitato vel gentiana, vel orobis vel alio ingenio refricare pergas, nam hoc præſidij genere pleroſque leuatos vidi, quibus reliqua omnia auxilia nil commodi afferre poterant: deſiſtere tamen interim à purgationibus fas nō eſt, fretus localia ſubſidia modicè conferre poſſe in corporibus iis niſi eorum, quæ in medio ſunt corpore, etiam curam habeas aſsiduam: quòd ſi ab iis ſenſim non miteſcat morbus, vel adhuc ingraueſcat, dubium non eſt quin ſub cranio collectus ſit humor aliquis ad

putredinem tendens, præcipuè ſi veluti culices vel araneorũ telæ oculis patientis præſtare videantur, quibus occurrere tentandum eſt, portionem cranij aliquam demendo, quò humor ſub illo coactus, vel vapores liberè exire queãt: perficitur autẽ hoc vel cicliſcis raſoriis vel modiolo, vtrunque autem laudo, ſi ratione fiant: at opus trepani tutum admodum non eſt quouis artifice operante, quãquam inter ea, quæ hactenus vſui fuere, tutiſsimum ſit noſtrum, quod in libello de vulneribus ſclopetorum inſeruimus: præfero tamen hîc cicliſcis raſoriis emiſſarium parare vſque ad durã meningem, ſiue os ſanum ſiue aliquo modo carie infectum offenderis: & vbi carioſum ſit, nec corruptela ad vitream vſque tendat, ſat erit cariem totam eximere, & aliquot dies obſeruare, quòd ſi leuius habeat, nil amplius tentandum eſt, niſi vulnus apertum conſeruare, donec vndique per os pullulet noua caro, quo tempore & vulneris ora ſunt relaxanda, locóque ſuo paulatim reponenda: cutem igitur, vbi hoc facto ſit opus,

Humori ſub cranio putreſcenti quomodo occurrẽdũ.

Trepanum quod tutiſſimum.

nouacula exſcindere potius conſulo, quàm cauſtico medicamine, vt aliqui faciunt, exurere: tum quòd minore ac breuiore dolore patiens extorqueatur, tũ etiam quòd ſanguinis effuſione moderata per vulnus facta patiens quandoque degrauatur: fieri autem debet ſectio, perinde ac ſolet in vulneribus capitis cum oſsis leſione, cruciatim puta, mox labiis reuulſis plagáque penicillis duris oui albo, & bolo armena aſperſis oppleta: ſic ſeruanda plaga eſt, donec affectus indicabit. Penicilli verò interea medicamento ex ſuccis cõfecto in capite de oſsium tuberculis deſcripto, vel ſimili alio irrorari poterũt. Si autem dolor non ceſſet, vel quouis modo mitior non fiat, tunc tertia vel quarta die os perfode: Si ycor exeat putidus, qui apparere interdum in iis ſolet, impone tantillum ex hac miſcella aquæ vitæ, balſami artificialis Ioannis de Vigo, ſingulorum partem vnam, mellis roſati partes tres: ſi turgeat cerebrum, nec videatur flammeum, immittite ex hoc, in quo pares ſunt partes aquæ vi-

Qualis ſectio eſſe debeat.

tæ, mellis roſati & balſami, nam egregiè hoc concoquit & diſſoluit: penicillos (ne citius quàm par ſit caro creſcat) illine vnguēto, quod pares recipiat partes olei roſati, mellis & aloës, deſuper emplaſtrum ex betonica, vel aliud ſimile. Cùm tempus obducendæ carnis aduenerit, curandum vt ſimplex vulnus: non autem formidoloſum chyrurgum eſſe oportet in iis. Vidi autem pleroſq; hac lue affectos à quibus tantum de oſſe ſincipitis paulatim auferre oportuit, quantùm dimidia vola manus eſt lata, & aliis à fronte portionem non exiguam, omnes tamen cum optimo ſucceſſu. Ante igitur quā ſectionem facias, prædicenda eſt parentibus vel amicis tuta mors, ſi hæc non fiat omnibus iam fruſtratis debitis anteactíſq; præſidiis: ſi verò fiat ambiguū eſſe exitū: at vbi præferendum non eſt auxiliū anceps, quàm perfunctoriis atq; fucatis (vt ita dicam) præſidiis aduerſus affectum pugnantes ægrum ſenſim in mortem elabi ſinere? ab re opinor nō erit, ſi recitauero quod ab hinc non multo ante acto tempore

Os à ſincipite & à frōte auulſum cū optimo ſucceſſu

Historia de quodã lue ven. affecto.

mihi vidiſſe contigit. Taurini quæſtor quidam natione Gallus habitabat, qui iam menſes aliquot inſomnes peregerat, ex graui capitis dolore circa ſinciput ac tempora, ob Venereum morbũ: hic iam ab omnibus medicis illius oppidi opem acciuerat, verùm moroſus præſidiis non penitus inſiſtebat, variáq; quandoque animo fluctuans tentabat experiri: qui quum quãdoque me Taurinum aduentaſſe intellexiſſet, vt illum inuiſerem rogatũ miſit. Quòd vbi cuncta edoctus tum per ægrũ, tum per aſtãtes pertinacem hunc dolorem audirem nil languidi paſſum fuiſſe ex auxiliis à medicis omni ratione adhibitis, nec ex iis quę muliercularum vel impoſtorum conſilio tentauerat, conſului, vt capiti cauſtica aliquot apponerẽtur iuxta proximas commiſſuras, & ſuper partes dolore infeſtatas, quod ſtatim conſiliũ difficilis atq; effœminatus æger recuſauit. Ego verò Taurino ſecedens hunc non vidi vnius mẽſis interuallo, tandem iterum rogatus illum adiui, quem penitus lumine orbatum offendi: oculi tamen nil extra-

nil extranei videbantur pati: primitus dicebat ſibi per multos dies, antequam integrè oculorum lumine interdiceretur, apparuiſſe culices ſemper ante oculos circumuolentes, & telas araneas lumini obiectas, mox ſenſim viſum perdidiſſe: ego illi tunc perſuadere nitebar, vt pateretur cranium perfodi, renuit: tandem vt cauſticum ſincipiti adhiberetur, vbi magis premebat dolor, fuit contentus: noluit tamen ferre vt apertum ſeruaretur, ſic ſtatim deciſa cruſta ſponte cicatricem obduxit, quapropter illum inuiſere deſtitui impatiens cubicula ægrotantiũ frequentare oportuna reſpuentium præſidia. hic demum circiter quadraginta dies poſt ad ſuperos migrauit, quem ſuorum amicorum nutu me præſente ſecuit Lucius Montanus illuſtriſsimi Proregis Briſſaci Chirurgus ingenioſiſsimus, vbi cranium in conterminis coronalis ac ſagittalis commiſſuræ os ſfacellatum putidúmque inuenimus coronati regij latitudine, ſtatimque cranio ſerra aperto, abundans icor putrilaginoſus inſtar aquæ fuligi- *Lucius Mõtanus.*

ne fumarij & croco aſperſæ profluxit, tum per oſsis aperturam, tum per aures & nares, membranæque putidæ rectà ad os affectum, verùm adhuc integræ erant, quæ ſolo tactu facilè rumpebantur, corruptum & cerebrum & nerui optici, cætera verò viſcera omnia integrè habebant. Cenſendum eſt huic potuiſſe conferre à doloris principio cauſtica, vel poſtea oſsis effoſsionem, rationi ſi obtemperaſſet, dum præbebat occaſio. Non eſt igitur omittendum auxilium anceps, vbi patiens morem gerat, quum nulla datur alia ad ſalutem ſpes. Si tumores appareant duri (gummata appellant) corruptelam oſsis in iis prohibet vſtio (vt antea dictum eſt) ſupra illos facta, diúque aperta conſeruata, donec prorſus ſint abſoluti. Si materia inſideat cum oſsis carie, aperiendus eſt ſinus ad decuſsis imaginem (vt etiam in capite de oſsium vitio diximus) quare ob id negotij illuc adeas. In omnibus iis, quos grauis dolor occupat, tenuis victus eſt adhibendus, & attenuans exquiſitè, vbi dolor ſit mordens, medio-

Victus ratio.

criter tenuis confert & modicè vel potius nihil attenuans, præcipuè si ossis caries impendat. Sed iam tempus nos monet, vt ad alia præsidiorum genera sermonem conuertamus.

Venereæ luis curandæ modus per illitiones hidrargirum recipientes. Cap. 17.

SICVT humana mens, quam torpem natura vel ignauus habitus effecerũt, otium atque somnum, cæteris omnibus anteponit, ita sagax non modò frugi inuenta reseruat, sed & in nouis aliis indagandis perpetuò euigilans posteris prodesse non desinit: hinc effectum est, vt nonnulli nostri æui medicinæ professores horum languentium calamitatũ miserti, non solùm inuentis non acquieuerunt, verùm vltra hæc (à senioribus tamen excitati) noua alia vtilia, summa indagine ratione atque experiẽtia ducibus, excogitauerunt, nimirum illitiones, cærota, & suffitus, quæ cum hidrargiro arte componuntur, curant

Remediorũ hydrargirũ recipientiũ vtilitas. hæc ſanè mirificè humana corpora hac lue infecta, ſi arte ſint adminiſtrata, humores è corporibus excludentes ſubtiles & cuti proximos per halitum, viſcidos verò atque intimos per fauces & aluum, ſic vt mirum videatur quàm celeriter bellèque id præſtent. Hæc tamen medicamentorum genera (& ſanè præter rationem, quod infrà monſtrabimus) plerique medicorum auerſantur, perterriti ſymptomatis, quæ hidrargirus negligenter, vel potius ineptè appoſita inducere ſolet, verùm ob id inculpandum præſidium non eſt, imò artificis ineptia vel negligentia, vel fortè patientis intemperantia. Quis ignem criminabitur, vnde præ ſeruorum negligentia baſilica domus conſumpta eſt? Sed iis nunc omiſsis ad cætera quæ noſtri ſunt negotij pergamus, huius difficultatis diſceptationem deciſionémque ſub finem operis omittentes. Illitiones igitur non vna quidem ſed multiplici forma parantur, perinde vt aëris temperies, morbus, patientis habitus, mores, & facultates iudicabunt: nam dites ac no-

Illitiones parandi modus multiplex.

biles, quos hoc remedio curare fas eſt, ſumptibus minimè parcentes odoratas delicatioréſque exoptant, inopes verò iis contenti ſint par eſt, quæ ſine deliciis morbum expugnant. Pueri præterea & delicatiores homines, & quos tenuis humor cutem diuexat, etiam mollioribus ſunt tractandi, fortioribus vegetes, & vbi humor profundius inhæret: æſtate etiam mitioribus & minus facultate calidis: hyeme fortioribus calidioribúſque quamobrem hic aliquot exempla ſubiiciam. Recipe butiri recentis vncias quinque, olei amigdalarum amararum vncias tres, hidrargiri tenuiſsimè comminuti vncias tres, ceræ albæ vnciam vnam: omnia diligentiſsimè incorporentur. aliud eiuſdem potentiæ. Recipe axungiæ ſuillæ vncias ſex, olei roſati vncias duas, olei de ſpica odoriferi drach. 2. ceræ albæ vncias duas ſemis, hidrargiri extincti vncias tres, omnia in pila optimè miſceantur, hæc autem leuia, & exigui ſunt ſumptus. Alia paulò fortiora. Recipe axungiæ porci vncias ſex, olei

Vnguenti leuis & facilè parabilis formula.

Alia.

Fortiora vnguenta.

amigdalarum amararum, medullæ vitulinæ, ana vncias duas, olei laurinij vnciam cum dimidio, ſtiracis liquidæ ſemunciam, olei de ſpica, drachmas quatuor, hidrargiri perbellè triti, vncias
Aliud. tres, ceræ albæ. vnc. ij. ſ. Aliud. Recipe butiri recentis vncias tres, axungiæ porci, quæ non vetuſta ſit, ob moleſtũ eius odorem, vncias octo, olei maſticis vnciam cum dimidio, olei de ſpica odorati drachmas duas, ſtiracis liquidæ ſemivnciam, euphorbij drachmas duas, thuris, maſticis, ana drachmas tres, terebintinæ claræ vnciam, hidrargiri optimè triti cum oleo amigdalarum amararum vncias tres, ceræ albæ vncias duas, pulverizanda in tenuiſsimum veluti pollinẽ reddantur, & omnia ſimul in mortario accuratè miſceantur, Aliud pro nobilioribus ac ditioribus quibus affatim æs ſuppetit graues, moleſtóſque odores ægrè ferentibus. Recipe butiri recentis, axungiæ porci recentis, ana vncias tres, olei amigdalarum amararum nuper expreſsi, medullæ cruriũ vitulorum, adipis gallinæ ana vncias duas, olei gario-

Aliud pro ditioribus.

philorum drachmas tres, ceræ albæ vncias duas & ſemis, hidrargiri optimè cõminuti in oleo amigdalino vncias tres, omnia in pila egregiè commiſceantur, addendo muſci electi ſcrupulum vnũ, ambræ ſcrupulum ſemis, quæ in fine totius compoſtellæ perbellè admiſceãtur. At de vnguentis hæc pauca ſufficiãt exemplaria. Illinuntur autem articuli omnes, imò & vniuerſi artus: ſpinam autem inungere neceſſum nõ eſt, niſi hanc dolor exerceat: caput verò aliqui obliniũt, ſed cùm nihilo fœlicius iſtis contingat, quàm iis, quibus tantùm artus tractantur, illud propterea pectus & ventrem lubens excipio: quamquam & ſi fricentur, nullum ſequi poſsit incommodum: intellige vbi largius æquo non fueris vſus, propterea in pueris ſat erit vnciam, vel etiam minus abſumere pro illitione ſingula, magis adultis ſeſquiunciam, puta hominibus binas, vel etiam ternas: vnguntur igitur vel in diluculo, vel parùm ante prandium, vel circa veſperas ante cœnam, per horas binas, vel ternas, locus aptus eſt ſub tentorio in cubiculo

Quæ partes corporis illinendæ ſint.

Quæ partes non illini poßint.

Vnguenti quantitas varia pro ætatum varietate.

Vngendi tempus.

Locus.

non longè à cubili extẽſo, in quo labra, vel alia vaſorum genera prunis accenſis referta habeantur, quò in aëre calido illitio fiat: ſi enim ſine frigoris iniuria res abſoluatur, facilius medicamentum cutem, ac reliquas peruadit partes, vnde valẽtius munus ſuum obit: quòd ſi tentorium preſtò nõ ſit, frigidáque admodum aëris vigeat intemperies, accẽſis abundè lignis ſub camino & lebetibus, vel peluibus prunis oppletis, in medio cubiculo poſitis, in iis duobus ignibus rectus patiẽs ſeipſum perfricet: peracto opere, canabino linteo, craſſo, amplóq; ac calido à collo ad pedis vſque plãtam obducatur, in ſtratúmque optimè excalefactum camino proximum cõferatur, lodicibúſque tectus ſudores prouocet, per horam vel paulò plus, ſi ſine labore irrumpant: vel minus, ſi vires non ſuppetant: os non ſtipandum penitus, ſed habeat vnde reſpiret: maximéque ſi patiens imbecilli ſit habitu: abſolutis ſudoribus, linteis calidis lenibúſque tergere ſine vẽtilatione vlla totum corpus oportet: mox ſubucula calida induta

Poſt illitionem quæ obſeruãda.

ſtratóque ex aduerſa parte calefacto in illam ſe recipiat, vbi ſi ſudores itẽ fluãt, placidè ſudet: quibus ſubinde deterſis in aliud cubile, quod in eodem triclinio ſit poſitum, ſe transferat, eiſdem pannis vtens per totius curationis curriculum, quibus à principio fuerit vſus, in dies tamen exſiccabis: ſi verò dolorum vehementia ſtare nequeat, dum illinitur ſedeat: quòd ſi neq; ſedere patiatur, ſtratus in lecto perſinatur, partem primò vnam inungendo, mox hac pannis calẽtibus optimè obducta, aliam illinas ſubinde & alias, donec particulas, quas fricare ſtatueras, abſolueris, & perpetuò foculi prunis referti, vel focalis palla candens parti, quæ tractatur, proximè habeantur: Illitione peracta pannis bellè cooperiatur quò ſudores inuitet, deinde partibus omnibus ſolutis omni diligentia abſtergatur: Sed quia tùm calore, tùm labore, vel odore, túmque totius corporis grauitate, vel etiam nutrimenti defectu languentes nonnunquam in aliquod leue animi deliquium concidunt, conducet (præcipuè ægris parua-

Vngẽdi modus, quos maximi dolores torquent.

Ad animi deliquium præcauẽdũ

rum virium) parùm ante opus offulam ex pane in leuiore vino infusam offerre, & simul mediocriter superpotare, nã & vires recreat & leuiore negocio, etiã sudores effluunt, satis supérque est semel in die singulo oblinire, imbecilliores verò alternis tantum diebus, numerum verò illituum terminatum vnicuique vel vniuersis præscribere nemo iure potest, sed eo vsq; defricantur, quò gingiuæ tumescere occipiunt. vel aluus fluere, vel vlcera cicatrice manifesta obduci, vel dolores funditus solui, verùm quandoque aluus mouetur, & gingiuæ tument, nec absoluitur humoris affligentis euacuatio: cùm igitur hic naturam ad expulsionem pigram obseruaueris, bidui, vel tridui spatio ad illitus redire licebit, quos alternatis diebus administrabis animum diligenter adhibẽs quid natura moliatur: nam si negligenter ægrũ inuisas, tam sæuè (crebrò) humores fauces & guttur oppetunt, vt nõ sine summo medici labore, & patientis discrimine corrigi valeant, quod facilè defenditur si diligẽter singula obseruẽ-

Quoties imiũgendũ.

Quousque frequentãdæ illitiones.

tur. Pauperes, mendici, vel serui, quibus neque otium, neque argentum suppeditant, sed laboribus victum quæritare cogit ægestas, à suis negotiis non desistentes post sanguinis missionem corporísque purgationem, artus vel omnes vel plures, quos magis affectus exercet, manibus propriis leuiore ex aliquo suprascriptorum vnguentorum perfricēt tenuiter, mox induti suis negotiis implicentur, desistentes ab illitionibus, cùm aliquod ex suprascriptis signis apparere inceperit, vt iis licebit vel alternis diebus, vel singulo quouis die, pilulam vnam deuorare, vel ex fumo terræ, vel cociis pōderis scrupul. vnius, vel dimidiæ drachmæ, quo humores impetuosè ad fauces nō irrepant: hoc enim more plures, & pistores & coquos mendicos & seruos morbo liberaui, quos aliter morbus confecisset, existimans prudentius esse quum non potes penitus, quæ optas, obtinere, exiguum, quod conceditur, æquo animo acceptare. conducet etiam & iis & ditioribus, si libeat, loco horū cærata membris affigere: à suis ne-

Quomodo tractandi pauperes eorum paupertatis & laborū rationem habendo.

gotiis non desistentibus optimum est illud Ioan. de Vigo, quod passim in officinis seplasiariorum reperitur, vel si ad manum non sit, hoc parabis, quod eiusdem est efficaciæ, & paratu facilius. Recipe axungiæ porci non omnino vetustæ & à membranis optimè purgatæ libram, pinguedinis gallinæ vncias tres, olei de therebintina vncias duas & semis, euphorbij, castoris ana drachmas tres, stiracis calamilæ vnciam cum dimidio, cinabbaris vnciam, ceræ piguissimæ quantum sit satis pro formando ceroto, quod non conquinet, in fine adde argenti viui optimè comminuti vncias tres, quæ omnia simul misceantur, donec frigida sit tota massa, ne quod grauius est, in fundum colligatur. Sequuntur autem ad hoc eadem symptomata, quæ sequi solēt ad illitiones: quare, cùm oportunum videbitur, remouere non differas.

Cæratū pro pauperib.

Quomodo defricandi ex præscriptis illitionibus præparandi sint. Cap. 18.

VOS defricandos hoc more consulimus, hos primò inanire iustum est: nimirũ sanguinis missione, atq; etiam purgatione. Tunditur igitur primò vena, quæ parti affectæ proximior est, vt in fronte, si caput, mox cephalica eandem partem prospiciens, similíque modo si brachia, vel crura sint affecta: nam nunquàm non vtilius est primò ex magis degrauata exordiri, vt infrà docebimus: subsequenter venter apprimè educendus est medicamentis ad hoc munus aptis, purgãtibus videlicet potionibus, vel pilulis, vel tabellulis, pro patientis gustu, quæ tamen educant quantum satis esse videbitur, nec alienum humorẽ, quàm habitus patientis, & morbus exigunt. Pituitam egregiè deturbat decoctio foliorũ senæ, si drach. 5. vel 6. macerentur in vnciis quinque aquæ, adiecta drachma vna cinamomi, & tantundem cumini, cui expressioni commodè adduntur oximellitis simplicis vnciæ duæ vel tres, deuoratur enim vnica potione. Alia potio foliorum senæ, turbit electi,

Venæ sectio

Purgatio.

Decoctum pituitam purgans.

drach.2.cinamomi,carui,ana drach.1.aquæ vncias quinq;,macerẽtur per horas decem, & expressuræ adduntur mellis rosati, vel oximellitis simplicis vnciæ duæ, vel vncia vna & semis oximellitis scilitici:sed in multis non est satis semel corpus purgasse, imò sæpius repetere, & tutius & vtilius nouimus:repetuntur nimirum frugiferè ter quatér-ve alternis diebus, vel horum loco à prima purgatione conducet hæc decoctio, origani, betonicæ, singulorum manipulum vnum, polipodij quercini vncias duas, cinamomi drachmas duas, carui drachmam vnam semis, foliorum senæ vnciam vnam, & semis: fiat decoctio ad libram vnam & semis, de qua capiat singulo mane vncias quinque,additis vnicuique dosi oximellitis simplicis vnciis duabus vel vnica oximellitis scyllitici, conferet,etiam & mel rosatum loco oximellitis. si verò serosos humores vacuare postules, vel etiam biliosos & acres, Recipe polipodij quercini vnciã, cicorij manipulum vnum, carui drachmas duas, fiat decoctio ad vncias quinque,

Serosos vel biliosos humores purgans decoctio.

cui immiſce ſyrupi roſati laxatiui vncias tres. Electuarij roſati meſue drachmas tres, vel pilulas, aggregatiuas exhibe ad drachmã, cum dimidio, vel ad drachmas duas, quæ poterunt reiterari ter vel quater, vt dictum eſt: ſi ad bilem magis proſpicis, rheum exhibe vel electuariũ ex roſis meſue, ſi melancholiam confectionem amech, pilulas cocias de lapide laxuli & ſimilia, ſic corpore euacuato vt decet ad illitiones recurrere licet.

Illiti quomodo nutriendi. Cap.19.

ERRANT, qui victum liberaliorem & potum ex generoſiore vino illinendo, & dũ os pituita, vlceribus, & inflammatione ſcatet, ægris concedunt, viribus timentes: nam tali victu refarciũtur corpora pituita, vnde hæc tanto impetu ad fauces irrumpit, vel ad aluum detruditur, vt negotiũ plerunq; formidabile faceſſat. Fœliciorem verũenimverò exitum habere ſemper noui, quos temperatè nutriri iuſsi, vinóque abſtinere, vel admodum limphatum bibere,

victus liberalioris & viniuſus incommoda in illitis.

victus qua lis illitis cõcedendus. quàm cæteros. Conceduntur carnes boni ſucci, dum mandere poſſunt, vel contuſæ, dũ os male habet, & epulæ ex pane tritæ in optimo carniũ iure cócocto, vel offæ ex pane tenuiter inciſo in dicto iure paratæ quæ omnia facile deglutiũtur ſine maſticatione. noxium præterea eſt hos multo cibo replere, & vbi bellè comedunt, ſat eſt bis in die & horis cõſuetis cibum capere: vbi verò mandere nequeunt, aluntur ſorbitionibus ter quatérne in die ſingulo, vt amigdalatis, ordeatis, pane trito cum iure contuſis, & gelatinis. potum cõmendamus ex aqua, in qua ordeum, liquiritia, & mel fuerint incocta, addito cinamomo in fine, quo decenter aromatizetur: vel ſi mel ægro non ſatisfaciat, ſaccarum loco eius imponatur, vel etiam, ſi libeat, ſine ordeo parabis hãc, & ſolam potabit, vel ſimul cum pauxillo vino immixtam: vel, ſi libeat, exiguum vini albi quadruplo aquæ fontanæ permixti.

Qui apti ſint ad illitiones ſubeundas. *Cap.* 20.

Huic

HVIC generi curationis homines ætate prouecti & mulieres(nisi grauidæ sint) etiã & infantes annales subiici commodè possunt: tenerioribus autem non tentaui: quanquam & hos,& prægnantes iuuaret, si temperanter & summa prudentia tractarentur: sed non statim ab ineũte affectu huic remedio subiiciendi sunt siue pueri, siue adulti sint, quòd hoc aliis remediis leuioribus, vt suprà exposuimus, in pristinũ statũ redigere sit probandum: sed multis fortè fortuna acerbum videbitur, infantiam quòd huic præsidio subiiciam, contrariam sententiam, dialecticis tantum argumentis sustinentibus,nimirum quòd tenellus sit habitus, quòd in iis calor abundet insitus, quòd prætereà hoc remedij genus ex extremis sit,quod quandoque ægrè vegetiores homines ferre possint: at horũ nil obstat, quò minus curam hanc auspicemur absoluamúsq;: nam pane,carnibus,meróque si nutrias pueros,quibus homines vescuntur,perbellè conficiunt,si edentulis hæc mansa *Infantes illini posse.*

moderatè deuoranda dederis: non diuerſo etiam modo curandæ. in iis ſunt ægritudines, niſi quòd leuiore præſidio leuari ſolent: inſuper nõ diuturnis, purgationibus neq; ſudoribus multis ſunt ſubmittendi, quòd hæc & ſummopere vires deiiciant, & à pueris perpetuò aſpernantur: parcius igitur in iis agendũ eſt, imò quidẽ parciſsimè, leuiſsiméque: ſtatim deſinens ab illitu, dum leuiuſculum quicquam ori apparere inceperit, aluúmque iis lubricam reddere oportet, nutrices purgãdo, polipodij, vel ſenæ folia epulis incoquentes. & quia hos plerunque ſollicitat eminens quædam & verrucoſa caro circa labra, anum, & ſcrotum, huic aduerſatur mirum in modum præcipitatum butiro recenti copioſè admixtum, affectis partibúſque applicitum, quãquam illitionum munere hæc omnia abſumantur: ſed fortè non erit ab re narrare quomodo id pueris prodeſſe nouerim: annos ab hinc circiter duodecim, infans nundum bimus à fœda nutrice infectus matrem ſubinde ſugendo polluit, quę mox inſcia virum

Illinendorum infantium ratio.

Hiſtoria qua infantibus poſſe illitiones ꝓdeſſe demõſtratũ eſt.

affecit nihil de hoc à principio ſuſpi-
cans: tandem aliorum ſymptomatũ cõ-
curſu res vtriq; innotuit:tum et ã infan
tis ore puſtulis affecto atteſtante, & per
nutricem pariter ſubinde cũcta edocti:
quare fratris mei meóq; conſilio fidẽtes
illitionibus ſe addixerũt parentes infan
tis : ſuperfuit diuina fortè voluntate ex
vnguento quicquam, quo à muliere ta-
citè ſeruato cum iam ſibi viróque ſuo
optimè omnia cedere perciperet , in
puero verò ex aduerſo omnia inſæui-
rẽt,miſerta puelli querelis illũ clandeſti
no perunxit vnguento:torquebatur au-
tem infans &genuum, & exterorum ar-
tuũ dolore,vlceribúſq; verrucoſis circa
os & anum: quæ omnia ex illitione hac
euanuerunt:quẽ cùm paucis poſtea die-
bus in matris gremium hilarẽ prorſúſq;
morbo ſolutum obſeruarem,quomodo
ſic ſalubriter ageret percunctatus ſum:
mater verita ne à me vel marito , qui
præſens aderat, de audacia accuſaretur,
nil illi factũ fuiſſe aſſeruit exceptis de-
coctis polipodij vel foliorum ſenę,quæ
epulis quandoq; meo iuſſu incoquebã-

tur: quod cũ non facilè crederẽ, iterum dum ſolam offendi, obnixè illam precibus obſecrare occepi, vt ſi quídque factum fuiſſet in puerum ab iis, quæ præceperam, palàm mihi fateri non recuſaret: hæc cùm me id anxiè poſtulantem audiret, quod & ipſa duriter in pectus cogebat, nam quiſque benefacta aliis innoteſcere cupit ſua, illa, ſiue fortuna ſiue maturo cõſilio fuerint incœpta vniuerſa, inquit, tibi explanabo: ſuppliciter tamen obteſtans, ne in alienas diffundantur aures, ne me tanquam audacem abiurget cõiux, annui ego libẽter, ipſa omnia explanauit. Artus, ait, ter illeui leuiter & diebus alternis, gingiuas vbi rubeſcere conſpexi, ab illitionibus quieui: ſtillauit huic os, verùm nõ multùm, neque diu, eúmque à coniuge omni induſtria diuertebam ne conſcius facti culparet me criminis: verùm diuino nutu non minus proſperè infanti ſucceſsit, quàm nobis ipſis, ſic vt omnes firmiter domi valeamus. Fuit hercle mihi hæc narratio perquàm grata iucundáque, & infantibus ſubinde pleríſque fru

ctuosa, nam proprio lare receptus fratri meo, cui nomen est Secundus Botallus, illicò communicaui, vnde nõ exiguam animi lætitiam hausit: quo exemplo vterque fretus summa cum præmeditatione patientiúmque cõmodo frequentius in vsum posuimus: infantésque aliquot, qui ab hac miseria liberari nullo alio præsidio poterant, hoc vno subreximus: quamobrem hinc diligentius hidrargiri mirandum munus excogitare cepi laudibúsque supremo iure efferre.

Quod sit tempus proprium pro illinendis affectis corporibus, vel aliis præsidiorum generibus ineundis. Cap. 21

TEMPESTAS ineundæ curæ, est per totum anni curriculum, optima est ver, secundo loco autumnus, ab hoc hiems, æstas vltimo, vbi præcipuè extremè flagrat aër. Verùm vbi tẽperata est plaga, quam vehementius solares radij non vrunt, vel ij frequenti boreæ flabellatione temperantur, æstate iuxta at-

Veris tẽpus omnium accõmodatißimum illitionibus.

In tempera ta plaga æstate æquè atque vere illitiones subiri posse.

que vere commodè acceditur, non vt plerique vulgares medici, qui si in hiemis vel æstatis exordio ad ægros hos accersiri cótingat, autumnum, vel ver expectandum persuadent, sentẽtiam suam antiquorum authoritatibus perperàm adductis, rationibúsque dialecticis fulcientes: si reformidabat (inquiunt) Hippocrates, purgationes sub & ante canẽ, quanto magis nos hîc quiescere debemus? nam & missio sanguinis, & purgationes non leues illitionibus præmittere est opus. Accedunt ad hæc symptomata quæ consequuntur. Quid igitur si item vehementem æstum addas, omnia vna concurrunt ad virium dissolutionem: gelu verò ex aduerso humores cogit, incrassat, constipat, extremósque poros conniuere facit: quid inde? Argumenta hæc nimirùm nõ modo veri imaginem repræsentãt, sed verissima sunt, si ad amussim suis adæquentur subiectis: at vbi inter se non conferunt, tanquam fucata infortunatum languẽtem ignauúmque artificem naribus suspendunt. quænam ratio obsecro cõtra sen-

tentiam antiquorum persuadere hominibus potuisset sub æquatore & vtroq; polo habitabile solum esse, nisi sensus omnium scientiarum verus author & fomes fidem fecisset? nam obliquissimis radiis, vt illi etiam dicebant, vtrunque polum prospicit sol sub æquatore sitam zonam rectissimis feruidissimisq; fecit, non igitur habitabiles loci satis quidē, imò omni iam anteacto æuo, hæ rationes tanta efficacia parentum nostrorum mentes occuparunt, vt nil verius hoc existimarent: verùm experientia nautarum, & aliorum hominū peragrationis amantium, rationésq; neotericorum sapientium contrarium ostenderunt, nimirum quòd habitales sint, ob id quòd sub ęquatore flagrātes diurnósque radios moderet copiosissimus nocturnus ros, nocturníque aëris frigiditas, eóque quantò sol proximior est iis in meridie, dúmque maximè flagrat, quod temporis spatium paucis peruadit horis, tribus puta vel ad summū quatuor, tantò longius recedit ad medium noctis: quo tempore tota terræ moles

Nō semper veterū placitis insistēdum exemplo docetur

obiecta, neque vestigium solaris radij ad hos patitur perferri: vnde sic vicissim & nox solis & noctis sol excutit iniurias: vtrunque verò polum & si sex menses sol perspiciat, ab hoc sex alios diuertatur, non tamen altius [redacted] gradibus supra orizontem insurgit, vel occasu sub hoc deprimitur: sic vt neq; nocte media seu hieme multùm rigeant, nec luce siue æstate media oppidò caleant sub polo vtroque. Sed hæc obiter sint dicta, verùm non à scopo aberrantia, imò quo iunioribus memorem fructuosius esse intento animo in rebus tractandis exerceri, quàm apparentibus vel dialecticis tantùm disceptationibus, vel etiã theorematibus malè textis inniti, rati se cõfusos irretitósque artem administraturos secus si fecerint, quum plerunque quas nostræ opinionis rationes, firmissimas atque immutabiles esse arbitramur, nil minus quàm quod intendimus probent. At tãtùm abest vt dialecticam vel theoremata medica nunc spernam, vt ea prorsus necessaria censeam artifici

cuique in hac facultate mediocri vel optimo: verùm in hoc maximè conādum esse dico, vt rerum videlicet imagines, quas voce, vel lectione, vel discursu cordi affiximus, aptè rebus ipsis pro viribus adæquemus: nam hîc vniuersus cōsistit artis labor. Sed redeamus ad diuerticulum queso. Si æstate media ex vitiosorum humorum copia in acutam febrem incidat quispiam, vel pleura, vel aliqua alia thoracis pars, vel cerebri inuolucra, imò quæuis corporis pars inflammatione molesta tentetur, differes ne purgare in autumno, quum æstate molestum sit? vel potius euestigio venā tundes, ventrémque purgabis? quæ si non suffecerint, repente ad hec recurrere iterum vereberis, si vires ferant? Sed dices, acutos ponis morbos, quibus occurrere euestigio par est nullas propagantes inducias. At ego dico processu temporis luem hanc acutum fieri morbum: nec hunc (si diutius hæserit) natura sola sanat. At quos supra diximus febres, scilicet phrenitim, pleuritidē, aliarúmq; corporis partium inflammatio-

Lues venerea temporis progressu morbus acutus fit.

nes vel affectus non raró in proprium habitum vendicat. Sed non eſt, quòd pluribus rationibus vrgeat circa ea, quę aſsiduus vſus confirmat: æquo ſanè animo cenſerem vt qui hoc morbo, æſtiuo vel hiemali tempore conflictantur, in ver, vel autumnum producerentur ad curationem, ſi languentium laboris miſertus morbus cum iis interea loci paciſceretur inducias: at quotquot horis ſæuitiam hic in corpore inſerit crudelius: huic igitur æqua propugnacula nullo non tempore obiicienda, nec prorogãda: corpora igitur, quæ aſsiduis laboribus exercentur, vbi quieſcunt in aëre non penitus feruido, temperatè agere videntur, adhuc magis ſi loca iuxta euripos incolunt, vel in montium ſummitatibus, quas perpetuò, ſollicitant vel eurus vel aquilo, vel etiam ſi in lucis degant. Tutatur auté nos à caloris iniuriis locus virentibus proceríſq; arboribus conſitus: at ſi medicamenti nil horũ ſuppetit, iis acquieſcat quibus numina addixerunt temperatius parciúſque ſe defricando, moleſtóſq; etiam labores ſuf-

fugiẽdo. Hyeme verò tutius & potiore fœnore exercitia vehemẽtiora atq; etiã consueta obeuntur, quos verò numina opibus referserũt, hos decebit triclinia ad vsum eligere vel parare pro temporis ratione, auleis nimirum hieme, assiduáque flamma, & hyppocaustis. Æstate frequenter in cubiculo stratis frondibus in aqua frigida apprimè madidis, & bis térve in die repetitis: non tamen aquam in solum sternere, putorem subinde atque calorem excitat hæc, sed polubra in varias cubiculi partes aqua frigida oppleta sunt reponenda, aquam quandoque baculo agitãdo sub rore similiter quercini, vlmei, saligni vel alterius generis similium rami decisi parietíq; in conclauio innixi iuuant ad aëris calorem cõtemperandũ: verùm singulo etiam die renouandi sunt, & polubra recenti aqua replẽda: sed minoris laboris erit salubriúsq;, si iuxta tẽporis exigẽtiã opportuna domus haberi possit, quam hyeme meridies à frõte prospiciat, tuta ab aquilone, secus si vrgeat æstus. At hæc cõmunia esse intelligimus & iis qui

Hyeme qualis locus esse debeat.

Æstate locus quî p̃parandus.

Aqua in solũ non sternenda.

illitionibus, & iis qui purgationibus aliis, vel etiam suffitibus, (de quibus infra tractabitur) subiicientur.

Quibus causis defricti in grauiora incidant Symptomata. Cap. 22.

SYMPTOMATA varia ad illitiones sequi solent, quæ etiam plerunque sunt formidolosa, & maioris periculi quàm principalis affectus, nimirũ exulceratio gutturis, linguæ & aliarum partium, imò & totius oris nõ leuis tumor qui non modò liquores quantumuis tenues deglutiri prohibet, sed & respirationem impedit: vnde, nisi celeribus pręsidiis occurreretur, suffocatus patiẽs vitæ supremum diem ageret: quandoque nihil horum penes guttur vel fauces apparet, sed humorum per aluum larga effluxio, ex qua & molestæ disenteriæ fiunt. Horum autem omnium immoderatorum accidentiũ causa intrinseca vna est, humorum scilicet impetus & multitudo. Extrinsecæ verò commouentes plures, potentiora scilicet phar-

Tam grauium symptomatum causa intrinseca.

Extrinseca.

maca, vel crebra plus æquo illitionum ſolicitatio, nimis pertinax ſudorũ prouocatio. At pharmaca ſiue linimenta ipſa variis modis fortiora fieri poſſunt, multa videlicet hydrargiri appoſitione, rerum calidarum immixtione, & vnguenti tenacitate. Nam hidrargiri largior additio vehementius agit, eò quòd tantùm præbeat natura eorum, quæ ipſam formam conſequuntur, quantùm de forma ipſa: rerum calidarum immixtio, quod hidrargiro paratiores vias præbeat: vnguentorum tenacitas, ob id quod pertinacius adhærent. Nimia illitionum ſolicitatio eadem etiam ratione verenda accidentia inducit, atque multa hidrargiri adiunctio: pertinax ſudorum prouocatio, eò quòd valentius hidrargiri vis in corpus imprimatur, at dupliciter hîc peccare poteſt æger, vel quòd aſperius diutiúſque iuxta ignem defricetur, vel quòd in lecto receptus nimis anxiè ſudores prouocet, præcipuè ſi caput vnà cum corpore eiſdem linteis lodicibúſque obtegerit: quare attẽtum in iis omnibus artificem eſſe decet, qui

Linimenta quì fortiora iuſtò fiant.

Quomodo peccare poſſit æger.

voti cópos esse cupit, ne ansam habeat vnde immeritò hidrargirum accuset, sed quia hęc interdum prorsus regulatè duci nequeant, quum adeò difficile sit hæc omnia sic simul nectere, vt singula ad amussim concurrant, vel propter patientis morositatem, vel artificis absentiam, vel huius segnitiem vel ineptiam, vel ob peruersam à plebeis vel potius nimis, medicamẽtorum administrationem, opus propterea frugi me præstiturum duxi, si qua arte quóve ingenio iis symptomatis grauioribus aduersari liceat explanauero.

Quàm diu perfricandi patientes, & quibus auxilijs occurrendum, si grauiore aliquo symptomate diuexantur. Cap. 23.

EORVM, quæ multùm prodesse solét, si rectè intellecta obseruentur, & neglecta nó minus obesse, in quæ etiam crebrò iuniores & imperiti peccant, nó erit (arbitror) iniuriosa repetitio. Attentus igitur esse debet arti-

fex poſt illitionem quamcunque in notandis ſingulis mox apparentibus ſymptomatis, cùm quandoque vſu compertum ſit, vnicam defrictionem ſatis fuiſſe, plerunque binas vel ternas, aliquando verò quaterdenas (quod mihi vidiſſe accidit) nihil mouiſſe, ita vt tantùm decima quinta aliquid oſtendere penes gingiuas occiperet, quem decima octaua illitione addita liberauimus, ſicvt neque numero fidendum ſit, neque pharmacorum fortitudini, quæ ſanè potentiora iis quæ ſupra notauimus parari nõ conſulo, quòd tutiora ſint quæ ſenſim fiunt. Secus haud dubiè contraria faciunt, impetu nimirum prorumpere fluxiones ad fauces vel anum cogunt: quare animaduertendum eſt, cum gingiuæ ora tumentia fieri inceptant, vel aluus turbari, vel nullo horum apparente ſi vlcera ægregiè ſunt cute obducta, vel dolores prorſus deleti inungere deſine: & hos quibus nec diſenteria, nec oris fluor fuere moleſta, vnius menſis ſpatio ſingulo octauo die leuiter refricare tutius erit, non deſiſten-

Quãdo ab illitionibus deſiſtendũ.

tes à cõſuetis negotiis die frictionis excepta, alios verò frequẽter inuiſere par eſt, & donec purgatio periculo vacat, ſat erit os colluere hordeacea decoctione cum roſaceo ſyrupo immixto, vel viſcera cliſteribus ex iure pulli gallinacei, cum roſaceo melle. At quum ſympthomata hæc inualeſcere cernis, vbi ſcilicet inferioris mandibulæ, extrema moleſtiſsimis vlceribus premuntur, vel lingua & fauces tumere incipiunt, vnde ciborum deglutio grauis fit, veſtes ac lintea omnia circum patientem renouabis, quotidiéq; albam ſubuculam induat: & ſi vltrò tumorẽ augeſcere percipias, ægrum totum lixiuio calente lauabis, & ſpõgiis abſterges: gargariſmis vtatur ex hordei decocto cum plantagine & berberis, & vtatur modò tepidè, modò frigidè, nam ſemper frigidum nocuum eſt, conſtipat autem, nec ſemper calidum iuuat, vbi fluxus augetur, trahit enim & ipſum: mutuò igitur repetendum eſt vtrumque, aceti autem aliquid lauacro immiſcere iuuat, ſi vlcera vehementius non mordeat: quòd ſi

Symptomatis inualeſcentibus quæ præſtãda ſint.

iis præ-

iis prȩsidiis non cedat, illicò venam se- *venæ sectio*
cato cæphalicam, ex cubito affectæ par-
ti proximiore, sanguinem eliciendo
pro virium ratione: quòd si infra ho-
ras quatuor nil penitus imminuti appa-
reat, potum purgans eadem die bi- *Potio pur-*
bendum dato, quod valentius eua- *gans.*
cuat sine nausea vt hoc, sirupi rosati la-
xatiui vncias tres, electuarij rosati me-
sue drachmas tres, vel si æger robustis
sit viribus ad drachmas quatuor ex ele-
ctuario si immisceas, non officies, imò
iuuabis & tutiùs & celeriùs: diluantur
hæc aqua ordei, vel stillatitio cichorei
vel iure pulli, vel propina vncias qua-
tuor sirupi rosati laxatiui, cũ iure pulli,
vel cũ stillatitio cichorij, in quo inco-
xerint drac. 3. foliorum senæ, nam, si hic
tantum aluum lenire intelligas, impe-
tum grauiorem ad fauces irritabis, qui
prorsus est ad cõtraria omni ingenio &
promptitudine reuocandus, quod leni-
tiua non prȩstant nisi abundè infuseris,
ab iis frictiones in extremas partes ad- *Frictiones.*
ministrãdæ veniunt. nunquã herclè tam
grauem tumorẽ offendi, (quamuis gra-

uiſsimos quandoque viderim) quem va lens purgatio vel penitus non aboleuerit, vel prorſus periculi expertē ægrum non reddiderit, ſic vt repetito leuiore pharmaco reſiduum nullo diſsidio euaneſceret, cū igitur miteſcere omnia manifeſtè noueris, os quandoque lauabis lotione infraſcripta. Recipe aquæ decoctionis hordei vncias octo, mellis vnciā & ſemis: bulliant parùm ſimul, mox col latis adde aquæ roſarū vncias quatuor, aceti ſcyllitici vncias duas, vel tres: & ex hoc interdum os colluat, moderat enim mirum in modum oris fœtorem, gingiuas reſtaurat, & vlcera ad cicatricē perducit, nil naturæ opus diuertens: iuuat etiam ſub finē fluxionis aliquid alumi nis permiſcere. Nutriendi ij ſunt epulis liquidis, vt cōtuſis ex pullis, vel iuribus expreſsis à veruecis vel vituli coxa aſſa, vel iuribus carniū minutim inciſarū in vitreo vaſe coctarū per balneū, vt aiunt, mariæ, coquūtur autē hæ ſolæ ſine aqua vel liquore alio, excepto tātillo ſalis, vel etiā ſine hoc: pręterea & panatellis liquidioribus in iure carniū paratis, & ſimili-

Lotio miteſcente morbo ori adhibenda.

Victus.

bus aliis: potus ſit hidromel cũ cinamomo, vel ſaccarũ loco mellis incoquatur, vel aqua fontana non cocta, ſed duobus poculis vel lagenis mutuo agitata, cum ſaccari vncia & dimidia pro ſingula aquæ libra, & drachma electi cinamomi plus minúſue pro patientis arbitrio: vinum autem vitandum donec oris formidoloſa omnis moleſtia fuerit excuſſa. Sed plerique hîc purgationes ſanguiníſque miſsiones abhorrere ſolent, naturam reformidantes ab incepto munere reuocare, non intelligentes illam potius iis præſidiis leuari, ſi ratione adminiſtrentur, quibus omiſsis ſuffocationi proximè ſubigebatur, vel ingenti ſaltem totius faciei corruptelæ: quare intrepidè iis præſidiis occurrere à principio debet ſagax quicunque artifex, ratus pernicioſiſsimum eſſe in hac ſimpthomatum vehementia, vel eorundem ſubita excreſcentia à venæ ſectione, vel totius corporis purgatione abſtinere, vel etiam à lauacris vel balneis vniuerſo corpori adhibitis. Si verò ad rectum inteſtinum irrumpentes humores dy-

Dysenteriæ superueniẽti quomodo occurri poſsit.

ſenteriam faciant,nil primo & ſecundo dic agere licet,quod naturam auocet ab incepto officio : licebit tamen lauacra per inferiora indere,vt ex iure carnium cum ſaccari vel mellis tantillo : quòd ſi illa moleſtiſsimam ſe præbeat, ocíſsimè etiam eſt reſiſtendum : nam vt gutturis inflammatio præcluſo ſpiritu animam ſuffocare poteſt, ita diſenteria grauis, quod corpus nutrire eſt paratum effundit, imò & iam tranſmutatum liquat,& inteſtina quandoque lancinat irreparabiliter:remouendi ſunt igitur panni omnes,qui illitionum aliquid veſtigij ferunt,& æger lauandus , vt ſuprà hic diximus, præter hæc munienda ſunt craſſa inteſtina , quo impetum hunc ferre valeant: inſtar autem loricæ hæc ſeruãt, videlicet pingues cliſteres cum hirci adipe parati ,vel cum iure pinguium inteſtinorum veruecis vel bouis . Interea repurgandum eſt corpus,vt quod natura in plures dies languidè deiicit, medicamento adiuta vno die explodat , quo ſubinde corpus reſumere vires valeat: medicamentum propterea ad hoc ac-

commodatiſsimum eſt rhabarbarum, *Purgatio.*
& ſenæ folia in tenuiſsimum veluti pollinem exhibita, vel horum infuſa, puta ſingulorum drachmæ duæ, cum cinamomi drachma in aqua, vel iure pulli macerétur ad horas octo decémue, mox expreſſuræ additur ſirupi roſati laxatiui vncia vna, & vnica potione deuorandum datur, vel ex rhabarbari & foliorũ ſenæ vtriuſque drachma vna, cum ſirupo roſato excepta, fiat bolus & deuorãdum detur: vel etiam ſi ſenam ſuſpectã habeas (qua profecto fœlicisſimo ſucceſſu & hîc & in aliis dyſenteriis non rarò ſum vſus) rhabarbarum exhibeas, ſimplex ad ſeſquidrachmam vel binas.
Pauperes verò ſola ſena euacuo, fœli- *Pauperum purgatio.*
ciſsimóque numine ad ſeſquidrachmã vel ad binas vſque in ſubſtantia, vel ad drachmas ſex, vel ad vnciam in infuſione, alia autem præter hæc parari medicamenta purgantia poſſunt ad hunc finem accommodata. Eſt autem ſcopus peccantem humorem celeriter educere, mox leuiter reſtringere, quare tutò repetito rheo vel purgatione alia, mirobola-

ni vel aliud, quod adstrictione polleat, addere vel immiscere poteris, ab iis fouendum totum epigastrium spongia in hoc decocto infusa expressáque & calida, quantùm cómodè ferri potest. Recipe vini optimi nigri & austeri libras decem, aquæ fontanæ libras sex, gallæ, omphacitis, & balaustiorum, ana vncias duas, rosarum rubearũ siccarum vnciam vnam, vel viridium manipulum vnum, bulliant ad vsum, pro fotu, sollicitetur pariter clisteribus, in quibus leuis astringendi cum modica refrigeratione & restrictione vis insit, vt decoctũ ex aqua cum abundanti plantagine, solatro hortense, rosis, & cauda equina: & dum indere voles saccarum vel mel addas ad vncias duas vel tres, omnibus oleaginosis omissis vel pinguibus, nisi dolor instet: at si dolor adsit, licebit, imò fortè necessum erit, singulo quouis die vnum vel etiam alterum indere ex iuribus intestinorum, addito oleo rosato, vel butiro recenti, & alterum ex aliis, in quibus nil pinguedinis recipitur, fricãda præterea brachia, & humeri pãnis ca-

Fotus epigastrij.

Clisteres.

lidis, prouocandique sunt humores ad vesicam decoctis ex herbis & radicibus id efficientibus sine calore, vt politrico, adianto, cæterac, agrimonia, acetosa, lapatio acuto, additis seminibus acetosæ, petroselini, berberis, sumac, radicibus petroselini & similibus coctis in iure pulli gallinacei aqua primò calibeata nutriendi sunt frequenter cibis boni alimenti vt pullis, vitulo, auiculis elixis, vel assis pro patientis sententia, & iis, quoniam omnem cibum stomacantur, libenter tuceta aliqua concedimus, insuper & embammata, vel intinctus ex agresta, vel ex acetosa, vel ex berberis, vel scitamenta alia, quibus recreatus gustus, reliqua non auersetur, æpulæ quæ elixantur, cum aqua calibeata parentur, largè berberos, sumac & ordeum incoquentes. Potus vinum abũdè aqua perfusum calibeata, in qua & berberis & acetosæ semina fuerint incocta copiosè. Cæterùm quia summa siti infestantur, hos penitus sine potu inter cibaria cogere non congruit, nec pro illorum arbitrio pocula porrigere iuuat, *Victus.*

conducit tamen quandoque, quò tanta ſoletur moleſtia, aliquid offerre vel ex vino limphato, vt præcepimus, vel ex aqua calibeata cum berberis cocta, cui ſaccarum immiſcebis, ſi patiēti gratum fuerit. Nunc ad ſuffitus procedamus.

De cura per ſuffitus. *Cap.* 24.

SANE cum experiētia fuit cognitum linimēta cerata, ſuffitúſque hidrargirum recipientia exiguo negotio tetrum hunc liuorem arcere, quod ægrè alia remedia efficere poſſunt: freti plerique medicorum, hidrargirum ſtomacantes, id ex forma tantùm medicamentorum extrinſeca productum iri, illitus varios ac ſuffitus diuerſorum generum excogitare cœperũt hidrargiro vacuos, ſpe huius peſtis à corporibus profligãdæ: haud tamen voti compotes fuere: ita vt vſus edocuerit nullum apud nos hactenus eſſe cognitum medicamentorum genus, quod extrinſecus applicitum ægros hac lue conuictos tam egregiè iuuet, ac ea, quę hidrargiro arte ſunt

admixta rationéque administrata. Inter præcipua igitur remedia, quæ ad hunc affectum conferre possunt, post illitiones spleniáve suffitus cinabbarim recipientes connumerabuntur, at hos præferimus vbi vlcera maligna aliquã corporis partem populentur, nares præcipuè vel guttur quæ aliis remediis summo cum labore succumbunt, tum propter locorum affectorum munus, tum quia eorum figura, vel situ, medicamenta adhærentia diu ferre non possunt. Curaturus igitur iis præsidiis quem hęc vlcera sollicitent ex suprema vena in cubito affectam partem respiciente sanguinem elice ad vncias octo: occlusa vena illicò tantundem plus minúsve pro viriũ ac sanguinis corruptelæ ratione, ex altero brachio deme: at si vires langueant in sequentem diem differas, vel circa vesperas eiusdem: tribus sequentibus diebus iis medicamentis corpus purgato. Recipe cicorij, agrimoniæ, betonicæ, ana manipulum vnum: sticados pugilum vnum, hipericonis manipulos duos, polipodij vnciam cum dimidio,

Suffituum cinabbarim recipientium præstantia.

Venæ sectio.

Purgantia medicamenta.

liquiritiæ, passularum, ana vnciam vnã, caricarum numero sex, aquæ fontanæ libras duas: buliant ad tertiæ partis euaporationem: sub finem coctionis adde foliorum senæ vnciam, & perquàm exiguo tempore simul buliant, mox ab igne olla semota, inde cinamomi drachmas duas, seminis anisorum drachmam cum dimidio, & obturato vase resideat: quo refrigerato coletur cum modica expressione, & in vitreo vase seruetur ad sequentem vsum. Recipe sirupi de fumo terræ compositi, sirupi rosati laxatiui, ana vnciam cum dimidio, confectionis amech drachmas tres, decocti præscripti vncias quatuor, misce, fiat potio, capiat die sequenti à sanguinis missione, mox dierum trium spatio matutino tempore sumat ex pręscripto decocto vncias quatuor, additis sirupi rosati laxatiui, & de fumo terræ compositi, singulorum vnciam pro quauis dosi: iis expeditis vna die quieti interposita ad hoc te cóferes. Recipe masticis, thuris, ana drachmam, stiracis liquidæ vnciam, cinabbaris vnciam vnam & me-

diam, terenda crassè tundantur, stiraceque excipiantur. vel hoc. Recipe stiracis calamitæ drachmas tres, masticis, baccarum iuniperi, mirrhæ, ana drachmas duas, cinabbaris vncias duas, omnia crasso modo terantur, misceantur, in pixidéque, vel papyro vel alio quouis vasculo reseruentur ad vsum, vel hoc. Recipe stiracis calamitæ, baccarum iuniperi, ladani ana drachmas duas, mirrhæ, masticis, ana drachmas tres, cinabbaris vncias duas, & semis, misce, ad vsumque reconde: paratur itaque ad hoc genus præsidij tentorium aliquod, vel conopeum ex linteis, vel pannis, siue conclauiolum ex tabulis contextum vel ex cemento calceq; ita constructum, vt fumus exire facilè minime queat exigua fenestra relicta, quæ loco occludi & recludi possit, per quam æger fumo & calore pressus respirare liberè quandoque valeat, nec vapor exeat: calefiet igitur primò tentorium imposito labro prunis oppleto, ibidéque sit scabellum vel sedes alia arte facta ac perforata necnõ vndequaq; aperta, super quam ingres-

Locus ad suffitus qualiter præparandus.

Modus su-beũdorum suffituum. ſus patiens nudus ſedeat, faciem vergens verſus feneſtellã vel tentorij aperturam, mox prunis ſupergeritur drachma vna ex aliqua ſupraſcriptarum compoſitionum, hoc euaporato iterum tantundem impone, quo item abſumpto, ſi ferat æger ſine grauiore moleſtia, aliam adhuc drachmã iniice, qua diſperſa calido linteo craſsiore in tentorio prius poſito ac extenſo obducatur, & in ſtratum calefactum ac proximum recipiatur, ſudaréque tentet: abſolutis ſudoribus, linteis tergatur calidis, mox in alteram ſtrati partem receptus linteã ſubuculam induat, & quieſcat hora vna vel altera, quòd ſi viribus polleat ſtratóque ſurgere certet, nil oberit, modo frigoris iniurias caueat. Si autem vires conſtent, mane & veſperi adminiſtrari tutò poterunt, ſin minus, ſat erit iis ſemel in die vti, vel etiã alternatis diebus

Tempus. ſi vires demiſſæ videantur. Hora commoda erit matutina vel etiam veſpertina, quinta ſaltem poſt prandium, ſumat tamen patiens ante ingreſſum offulam ex pane in vino limphato macera-

tam, ſuperpotétque ex eodem vel alio recenti vino aqua perfuſo. Admonendus præterea eſt patiens, vt ſi ſe ſincopi præhendi ſentiat, dum ſuffitibus inſidet ſtatim ex feneſtra vel conopei inciſura, aërem liberum inſpiret, alioquin exanimis cadet. Quare arte etiam ſunt parandæ prunæ, quo & ſi illum decidere contingat, (quod ſæpe accidit) non vratur, at hæc omnia aliáque ad rem cõferentia quiſquis vel paululum fuerit in arte exercitatus nauiter præſtabit alieni conſilij non egens. Tam diu in his eſt inſiſtendum quoad vlceribus moleſtari gingiuas noueris, vel fluxu aluum tentari, vel vlcera gutturis, narium, aliarúm-ve partium cicatrice obduci cõſpexeris: quòd ſi cum iis vlceribus iuncturarum vel etiam partium carnoſarum, aliquo dolore tentetur, non inutile erit illam leniter illinire, dum in tentorio eſt patiens, ex aliquo ſupraſcriptorum vnguentorum, hidrargirum recipientium: ſi aluus ſicca ſit, mouenda eſt quãdoque ex ſemi drachma pillularum cociarum, vel de fumoterræ vel ex drach-

Quandiu ſuffitibus inſiſtendũ.

Iuncturæ vel partis carnoſæ vngendæ ſi doleant.

Ad mouendam aluũ.

mis tribus confectionis amech, vel ex decocto dimidiate vnciæ foliorum ſenæ: nec ab inſtituto naturam iſthæc retorquent, licet aduerſam ſententiam (vt antea etiam diximus) plerique ieiunis rationibus contendentes, perſuadere quandoque mihi ſint conati: fretus tamen recto periculo, & rationabili, aſsiduo, fœlicíque vſu, horum fucatas rationes, quæ nunquàm me latuerunt iure ſperno, vbi iis eſſe opus percipio. Idem de ſanguinis miſſione intellige, præcipuè ſi fauces inflãmentur plus æquò, cui etiam frequentiores ac valentiores purgationes conferent: rationes enim eædem ſunt, ac quas in tractatu de illitionibus expoſuimus, necnon ſympthomatum ſuperuenientium correctio, ratióque victus eadem: ſed iam tempus inſtat, vt ad alia nos conferamus.

Quòd hidrargirus venenum non ſit neque corporibus humanis eſt nocua, niſi vbi perperam fuerit admota vel negligenter recepta. Cap. 25.

DMIRAMVR plerunque varia animatorum genera adeò eorũ ducem imitari, vt quacũque cœperit ille viam, cætera ſine vlla indagine ordine perſequantur, ſic dux apum regit examen,& ſectarius veruex gregem horum more ſectatur, belli ducem agmen, ita vt ferè perpetuò ſub huius arbitrio totius exercitus vita mórſque iuxta pendeant. Horum exemplo nonnulli medicorum ducti, haud ſecus quàm equi fræno coacti vel calcaribus preſsi ea tantùm celebrare vel redarguere audent, quæ alter aliquis, cui ſeruiliter famulantur, commendauerit, vel contempſerit, nulla recta experientia vel ratione firma eadem cõprobare, vel refellere nitentes. Hinc fit, vt hidrargirum plerique ceu perniciosiſsimum venenum, deteſtentur, nullo præſtantiore argumento fulti, quàm quia talem eſſe ex quorundam antiquorum ſcriptis hauſerint, addunt præter hoc hidrargiri foſſores, vel aurifices qui diuturno vſu hanc fodiunt, purgant, tractánt-ve, neruorũ tractione torque-

ri, etiam & lagophtalmi & ectropij fieri, qui palpebrarum affectus sunt, ille supernæ, hic verò infernæ palpebræ cõtractio. Adducunt insuper symptomata omnia id genus medicamenti consequentia: præterea aliqui carie circumuenıri ossa horum patientium huius gratia affirmare audent. Ast producere hîc verba Montani fortè absurdum nõ erit, ait igitur, semper enim cuicunque applicatur (de hidrargiro loquitur) repellit & summopere penetrat, & nullum „ commercium habet præterquam cum „ auro, & præ nimia sua frigiditate & pe„ netrandi vi, siue hoc habet à sua forma „ specifica, cuicunque applicatur, repel„ lit, & cùm occurrit membris principa„ libus interficit sicut venenum, ideo an„ tiqui abhorrebant ipsum, arabes tamen „ admiserũt, sed apud græcos nunquã vi„ debitis vsum ipsius, loquor enim de græ„ cis antiquis, sicuti fuit Hippocrates, Ga„ lenus, Oribasius. Alexander, Trallia„ nus, ideo videatis Galenum capite de „ argento viuo, dicit. Ego non cognosco „ hidrargirum nisi pro veneno, & nihil aliud

Montani verba, aduersus hydrargiri vsum.

aliud de ipſo vult dicere: paulo infra hæc loquens Montanus de linimento Ioan. de Vigo, ait. Ego quoque cùm iunior eſſem, vſus ſum iſto linimento, & viſus ſum ſanaſſe aliquos cũ tamen non ſanauerim, nam redibat poſtea deterior, priore. Ideo cùm hoc viderim conuerti me ad Galenum & cognoui quòd argentum viuum repellit omnia quibus occurrit, dilatátque vias, & expellit, quidquid humoris inuenit, & non ceſſat iſte motus dum humor craſſus aduſtus & pituitoſus expulſus ſit vi ipſius: & quia illinuntur extrema ideo humores coguntur retrocedere, & deuenire ad ventrem medium &c. Sic igitur thorax repletur illo veneno &c. Sed quàm hoc ſit bonum, iudicetis vos, ſi cum materia mala tendit de ſe ad ignobiliores partes, vos autem repellitis ad nobiliores, an ſit benefactum, necne: præterea, aduertatis an illa ſit conueniens via educendi illum humorem &c. Et ideo iſti, habẽt ſua membra ſpiritualia perpetuò, affecta, nec floridum colorem habent, qualem habere ſolebant, macidæ factæ,

Eiuſdẽ verba de vnguento Io. de Vigo.

M

, ſunt gingiuæ propter humores, qui eas
, corrodunt partes. Ideò dentes longi &
, nigri fiũt, à fœdis vaporibus,propterea
anhelitus fœtet,&c. In iis cõtineri videtur vniuerſus argumentorum aceruus, quibus Montanus & pleriq; alij hidrargirum venenoſitatis inſimulant, vel & ſi venenum minime foret, eius tamen vſum criminandum ac funditus deteſtandum eſſe decernunt, tanquam exitiale, & penitus naturæ humanæ aduerſum præſidium,quum noxia,quæ natiuus calor ad extremas repellit partes,hæc eadẽ opinentur ab hidrargiro ad intimas iterum repelli. Addunt quod gingiuas rodit, & dentes fœdos efficit, oríſque fœtorem inducit, neque ægros perpetuò, neque integrè ſanos reſtituat,ſed veluti fuco obducat, ſic vt tantùm ſimulet ægros ſanos reddere cùm tamen id minimè præſtet, quæ ſi vel omnia,vel potiorem partẽ haud temere hidrargiro obijcimus, hanc ego ſanè cum cæteris huius ſententiæ hominibus omni deteſtatione dignam iudico: verùm vtriuſq; partis ius primum ſyncera ac minimè rudi

trutina pensandum est, ne (perinde atque imperiti facere consueuerunt) inexcogitatè sententiam pronunciantes, despiciendis indignam victoriam, vel immeritum facinus strenuis probísque ascribamus. Auspicemur igitur à Galeni sententia, vel ab eorum qui hidrargirum venenum esse asserunt: porrò Galeni verba aliter sonãt, atque Montanus retulit, quod erroris genus lubens quidem libello Galeni tribuerem, quẽ fortè Montanus tunc deprauatum habebat, sed en Galeni dictum. Hidrargirus non est ex sponte nascentibus medicamentis, sed ex iis quæ præparantur veluti psymmithium, erugo, psoricum, hidrargiros, nullum autem eius feci periculum, neque quod interimat si deuoretur, neque vbi foris admota sit. Ecce quomodo Galenus hidrargirum reprobet: sed esto quod improbaret, quod quidem & alij multi facere non dubitarunt, æquum ne præterea est horum nutu perciti fretique & nos id statim confirmare, ac si omnino ab eorum oculis vel ore penderemus? minime gentium,

Galeni ... ba ... dra ... non ... qual... Montanus allegauit.

nisi perpetuò animo fluctuare velimus, quum ad omnes partes supersint suffragia: criminatur hic, ille approbat: indecisam implicitámque sententiam producit alius, quid igitur agendum vbi adinuicem sic pugnant sententiæ? Aristotelem, Galenum, rationémque consulere oportet: Hippocratis necnō aliorum antiquorum scriptis fidem præstare non recusabat Galenus, eo tamen vsque illis fidens (vt ipse ait) quo lubens dissentire potuisset, si illorum dictis rationem vel experientiam refragantem nouerit: quid igitur? eisdem ne legibus priscos obnoxios esse par est, quas ipsimet vnà cum omnium sapientium cætu irrogauerint? veritas igitur in omnibus præferēda est, quam hic excogitare neque res ipsa neque cæterorū quippiam vetat. At cùm duplex sit via cuiusque veritatis indagandæ, demonstratio, videlicet & inductio, illa eorum, quæ sensibus abstrusa sunt: notitiam adferre cōsueuit: hæc verò eorum, quæ penes nos sunt. Inductione igitur (quæ sanè nil supra sensum exagitat) inquirenda est

Duplex via veritatis indagandæ.

noſtri negotij veritas: quid igitur ſenſus edocet? palpebrarum vel forſitan neruorum quorundam contractionem in iis, qui hidrargirum cōtrectādo omnem ferè ætatem agunt, at hæc non venenoſitatem ſed ſiccitatem arguūt: nam conſumpta plus æquo humiditate partium contractiores has reddi neceſſum eſt: ſuperaddes faucium imò & vniuerſi oris inflammationem, gingiuarum roſionem, dyſenteriam & alia conſequentia, quæ quandoque periculo non vacant, nimirùm quòd hidrargiri vſum hæc ſequantur nemo iure inficiabitur: at num huius qualitas per ſe & primò hæc præſtet vel per accidens potius, nōdum omnes norunt. Cedò quid in patientibus qui hydrargirum nunquam ſunt experti varias corporis partes inflammat ac rodit, neque oſsibus parcēs? quid eos plumbeo illinit colore? quid alia varia ac acerba ſymptomata promouet, fouet, augétque ante hidrargiri vſum, præter humorem vitiatum? At idem eſt qui ab illitionibus & fauces & inteſtina vexat acrius: non quippe is

Symptomatum quorū hydrargirus inſimulatur, cauſa potius eſt humor vitiatus.

met, qui per cutẽ ac alias extremas partes erat diffusus, quòd hic & medicamẽti munere, & naturæ officio in sudores vel in insensibiles halitus cõuersus dissijciatur: sed ille qui nõdum vitiatus in intimas partes agebat, paratus tamen ad extremas fluere, vbi & vitium contraxisset, & morbum fouisset. Sed obloqui hîc licet, quòd humorem non adhuc infectum expelli dicam, efficiat tamen hic sæuissima accidentia, cùm confertim ad fauces irrepserit, vel ad rectum intestinum fuerit deturbatum, nam hęc sine aliqua humoris corruptela fieri minimè solent. Mirum sanè hoc videri non debet, hęc scilicet symptomata excitari ab humore, qui dum intrinsecus esset corruptela vacaret, aliàs tamen in partes productus vitium acquirat, vt si sanguis plus æquo in aliquam partem fluat, necessum est eum quoquo modo in alienam à naturali qualitatem transmutari vel in pus verti, vel naturę siue artis ope deiici, quod facilè patet per eos qui integra sanitate fruuntur, si hidrargiro linantur, nam eisdemmet symptomatis

implicantur, quibus exerceri ſolent patiẽtes defricti, quos hæc lues ſæuiùs torquet, quod hercle plerunque obſeruaui, in famulis vel tonſoribus, qui ægros perfricabant, huius affectus ignari, qui ſe mox eundem morbum cõtraxiſſe metuebant, quum ſimilibus ſymptomatis premerentur, ac quos illeuerant patientes, nimirum alui vel oris fluore, gingiuarum roſione, putore, inflammatione, vlceribus & ſimilibus, licet in affectis corporibus omnia durius affligant præ vitio humoris, & illituum multitudine. At infectione humoribus ſcatebat hic qui ſanus erat Hinc colligere poſſumus humores neceſſariò putredinem aſciſcere, ſi in aliquam partem vſque ſupráque quàm par ſit, delati fuerint, ibique præter naturam moram contraxerint, ex quo fit vt horum multitudine, vel lentore grauata parte & concoctrix, & expultrix eiuſdem facultas fiat imbecillior: hinc obſtructio, humorũ retentio, dolor, putredo, vlcus, fætor: ſed redeamus vnde diuerticulum cepimus, humorum igitur multitudo, & vitium ad

fauces, vel anum erumpentium, plurimorum medicorum consensu horum symptomatũ authores & fomites sunt, hydrargirum causam mouentem habentes vnde igitur venenositatis huius argumenta alia suggeri poterunt, nam deuoratum non interimit: scurræ certè sunt plurimi, qui ditium nutu vel exiguo exposito præmio ternas & quaternas & denas vncias hauriunt sine damno, illam mox per aluum deiicientes: ex iis vnum noui, & alios plures esse audio: nosco insuper, & qui pillulas hydrargirum recipientes dierum quadraginta, & sexaginta spatio frequentarũt sine vlla noxa, imò potius cùm vtilitate, & alios cum integra huius morbi solutione, harum tantùm pillularum munere: non autem hoc venena efficiũt. præterea hydrargiro arte illita corpora iam iam hac lue cõfecta, quæ nullo alio prę-sidio leuari possunt, hoc solum plerunque diuini auxilij instar libera reddit, in pristinámque sanitatem restituit, vel in habitum huic proximum: nonnunquam etiam & in meliorem quàm natu-

Quidã hydrargirũ in magna copia hauriũt sine dãno.

ra cõcesserit. quod etsi iis, qui in discursu, vel ratiocinatione plus temporis absumũt, quàm in rerum tractatione, difficile creditu videatur: indiuidua tamen frequentiáque experimentorũ amplam satis de hoc negotio fidem faciunt. quæ ratio hominibus persuadere potuisset, vt aqua aliqua ferrum liquare valeat, vel aurum ab argento diuidere, nisi experientia id nobis primùm innotuisset? plura quidem solo discursu exagitata sui exitus impotentiam ante oculos obiiciunt, quæ fieri quandoque posse vsus ostendit: quare solis rationibus contendere legitimum non est, vbi inductio preæesse potest. non omnes id genus languentes morbo liberat, non inficior equidem: prohibet enim plerunq; vel patientis mollities, intemperantiá-ve, vel tractantis segnities, vel imperitia, vel etiam morbi ipsius vehementia in languidis viribus firmata: at horum aliquot, nisi diuûm numine emergãt, mors tãtùm excludet: sed numquid hoc huic generi auxilij seu propriũ tribuere conuenit? quæ præsidia etiam in morbis,

quibus conferre ſolent, perpetuò optatum conſequuntur finem? Fœtidum os reddit ex hidrargiro illitio, non ſemper neque in omnibus, excipiuntur autem ij, quos alui fluor liberat, breuíque in aliis corrigitur, qui temperatè viuunt, diutius edones occupat, ac qui affatim merum potant, quos & præter hoc alia plerumque ſimptomata vrgent:ſed eſto quòd & hoc vitium perſeueraret, neq; quemquã exciperet,præferet ne adhuc quiſq; doloribus exagitatus,vlceribuſque exeſus cum halitu nõnihil ingrato (qui tamen ſibi ſenſu non obeſt,) tranquillè diutiúſq; viuere,quàm in aſsiduis languoribus exiguo tempore mortem oppetere? Addes oſsium cariem in aliquo horum cadauerum fuiſſe inuentam,fateor:at hoc commune eſt vtriq;, videlicet & illitis, & aliis quos ſine hidrargiro hic liuor conſumpſit,ab iis neque vlceribus applicita hidrargirus veneni veſtigium vllum præ ſe fert, imò quæ ſine vitio offendit, cicatrice obducit:moroſa verò (ſi eorũ quæ in medio ſunt corpore,diligentem curam habue-

Nõ ſemper & in omnibus ex hidrargiro fœtidũ os redditur.

Oſsium caries tam in illitis quã non illitis hidrarg. reperitur.

ris,perinde atque rationalem medicum decet)corrigit emendátque. reliquũ eſt igitur, vt hac tantum ratione hidrargirum de medio tollẽdum dicas, vt quòd noxios humores ſua frigiditate ad interna recutiat: verumenimuerò neque hoc facilè cõcedi poteſt, eóquod multa alia incommoda ſequerentur: reprimeret enim ſimul & ſanguinẽ: vnde iecur, & cor,ex tam præcepiti humorum vitiatorum refluxu ab vniuerſis corporis partibus recuſſorum extremum obire munus cogerentur:Idem ſequi(vel fortè peius) fas eſſet, ſi vitiatos humores à ſanguine ſeiunctos ad interna propelli contendas quòd hos non æquè regerẽt viſcera,ac ſi ſanguini commixti eſſent: præterea hunc aditum proceſſúmq; (ſi ſingula nauiter expendamus) impoſſibilem eſſe dicere cogemur. Cùm quòd tam liber viarum ductus non concedatur,tùm quòd viſcerum vis obiecta iis trãſitum interdicat, tùm etiam, quia ad cutem pituita hæc viſcida præ venarum anguſtia non feratur,quare ab hac arceri hos craſſos lentóſque humores, qui

Hydrargirum ad interna noxios humores non repellere.

per os vel anum reiiciuntur. cēſendum non eſt. Item ſi repulſio eſſet humorum iuxta cutem exiſtentium ad cētrum ipſum, reliquum eſſet, vt viſcera vellicarent, inflammarent, roderéntque, & hoc vehementius quàm dum circa cutem & muſculos inſiſtebant, quòd diuiſi in varias partes eſſent: vniuntur verò ſi vnà ſimul introducantur, hic igitur viribus maximè pollere æquũ eſt, ſemper enim vnita virtus validior eſt, quàm dum in varias partes eſt diſtributa. ſed concedamus (quod non eſt) nimirùm humores hos ab externis ad interna abigi, nō enim per ſe repulſio auerſanda eſt, alioquin nullo vnquam tempore repellere liceret, eo ſanè loco repulſio criminandam venit, vbi ſuo officio aliquid deterius accidat: vel laude nulla dignam dicimus, ſi primarium affectum diſcutiēs alium æqualis moleſtiæ excitauerit, vel ſi cùm non læſerit, nihil etiam profecerit, commendanda verò probandáque ſi quicquam vel maximè iuuerit. examinemus nunc quid hæc in hoc negotio præſtare ſoleat indicio ab aſsiduis

exemplis ſumpto: quos vis ad interna expulſos eſſe humores, hos abiicit natura leui negotio, exiguóq; temporis ductu per vias maximè ad omnia noxia reiicienda paratas, per os videlicet & anum, vnde ægri deinceps ſine moleſtia agunt, qui antehac perpetuis variíſque doloribus torti vitam mortémque iuxta æſtimabāt: repercuſsio igitur hæc vitio danda non eſt. Aſt iam iam tempus inſtat, vnde proponere liceat, quo pacto poſt affectus extrinſecos pacatos, oris vel alui fluor excitetur, non repercuſsis humoribus, qui externa occupabant, premebant, rodebántque. Quū igitur hæc in corporibus poſt hydrargiri vſum fieri conſtet, nec repreſsionem extrinſecorum vlla nauiter excogitata ratio admittere videatur, temerarium non erit cenſere inſitam in hydrargiro vim eſſe coctricem diſſolutricémq; humorum iuxta cutem exiſtentium, expultricémque vel ad expulſionem commotricem eorum, qui intrinſecus habentur, vel nouiſsimè fiunt, quos natura nullo aptiore ductu è corpore deturba-

Humorum ad interna repulſionis ſi quæ fiat, vtilitas.

Quomodo non repercuſsis ad interiora humoribus oris vel alui fluor excitetur.

re, vel expellere poteſt, quàm per aluũ vel os, præcipuè cùm ventriculus primas partes teneat ad gignendam ſeruãdámque pituitã, qua potiſsimè diuturni morbi (ne dicam & acuti) excitantur ac reficiuntur: at hæc vnà & ipſa bilis flaua, aptiſsimè per vtramque harum partium repurgantur, neque incommodè per aluum ſuperflui humores reliqui. Qua verò forma vel officio natura ab hoc remedij genere ſic ſtimuletur ſuffragetúrque, vt plerunque peruicaciſsimos hos humores ac morbos expugnet, humanæ menti ac ſenſibus penitus abditum eſſe videtur: hoc tamen vſus edocet, nimirùm huius appoſitu phlegmones ſolutas iri, vlceráque bellè concocta reddi, repurgari, carne repleri, ſiccari, cicatrice obduci, quæ ſanè calorem temperatum cum ſiccitate præ ſe ferũt, nam ſine calore non diſponuntur humores ad halitũ, nec ſine ſiccitate reducuntur ad actum: quorum ſi alterũ, vel vtrũq; ſupramodũ ſua intẽperie excederet, talia tẽperatè minimè ſequi viderentur, longè minus hæc à frigiditate pro-

duci poſſunt, quam tamen aliqui poſue runt, quum tactu frigida admodum hidrargirus percipiatur, & alui oríſque fluor ab huius vſu repercuſsione fieri crederetur. Sed quum ſpecialis ac propria huius differentia, vel ſi lubet forma communibus atque coniecturalibus tantùm mediis confirmari poſsit, pluſque difficultatis in ſe hæc diſputatio continere videatur quàm vtilitatis ferre quandoque valeat, ſatiùs idcircò fore duxi non vltra hæc ſermonem produ cere cognitionis ipſius, quia, (vt aiunt) effectus ſcilicet notitiæ in præſens contentus quum propter quid vel forma ip ſa efficiens abſtruſa ſit: ratus non hanc tantùm medicis eſſe incognitam, ſed innumeras alias, quas hîc recenſere noſtri inſtituti non eſt: ſed (quòd exempli gra tia dicam) quis medicamentorum purgãtium formas exquiſitè, vel fortè quomodocunque nouit, quatenus ipſa purgantia ſunt? propinat tamen hæc prudens quicunque medicus fœlici ſucceſſu, experientiæ nõ rationi fidens, neque etiam prorſus ſine commodo iis atque

Hidrargiri propria forma medicis incognita.

aliis medicamentorum generibus vtuntur mulierculæ, plebei, vel impostores ipsi nihil de medicamentorum forma solliciti: at hos (si quandoque scopum attingant) non ars sed fortuna iuuat, nec etiam cessant ferreas virgulas magnete intingere qui solares globulos, vel planispheria ad horas numerandas, vel orbis plagas distinguendas construunt, quamuis illis ignotum sit qua causa borreã versus magnes faciem vergat: hæc igitur exempla sufficiant, quæ duntaxat proposuisse placuit, quò iuniores præ nimium acuti, qui in omnium causarum indagandarum supramodũ sunt propensi, quandoque ab inutili labore maturiùs se expediant, ne subinde circa eas causas, quarum extremam intellectus humanus attingere nequit, oppidò defatigati indignabundi mox cæteras contemnant, ad quas datur aditus. Sed ab re non erit hîc etiam memorare non modò periculo non vacare hidrargiri vsum, quin potius in varias angustias supremáque vitæ discrimina, interdum mortales inducat: verùm non ob id simpliciter

pliciter criminanda ac penitus deteſtā-
da eſt, ſed eo pacto noxæ dāda venit ac
reliqua omnia præſidia, quæ excellen-
tem aliquam facultatem poſsident, ca-
loris videlicet, vel frigoris, purgantis,
vel rodentis. Sed quid cibi, merum, vel
aqua ſi ſupra vires, vel extra tempus in-
gerentur? non aliter fiet ſi tua negligen-
tia vel potius patientis intemperantia
hoc medicamento vſus fueris, quòd ſi
feceris, nec laudem tu nec æger cómo-
dum cõparabit. Secus verò ſi hic ratio-
ni indulſerit, & te prudēter geſſeris, hu-
iuſque medicamenti munus crebrò ſub
legitimi artificis inſtituto obſeruaueris,
ratus inhumanum, vel potius iniquum
eſſe, periclitari, & hîc & in medicina fe-
rè tota ſola ratione vel libris, vel opi-
nione duce: nam horum nullum per ſe
vel omnia ſimul iuncta (dum opus eſt
facto) æquè tutò ac celeriter opem fe-
runt, atque prudens experientia: quæ
dubio procul & ipſa mutillata eſt, ſi à
ratione ſit ſeiuncta: nullius verò egens ſi
illi ſit adiuncta: aſsidua tamen exercita-
tione, quæ diſcurſu vel experientia fue-

Hydrargirus extra modũ ſumpta ſi noceat, id habet cũ reliquis rebus commune.

ris cõsequutus, hæc tanquam ob oculos seruantur ac reminiscuntur, indiésque puriora reddũtur & cumulatiora fiunt.

Quare frequenter in hoc affectu sanguis mitti debeat & à varijs partibus præcipuè à maximè affectis. Cap. 26.

CREBRÒ atq; à diuersis corporis partibus & ab iis potissimùm, quæ magis torquentur, sanguinem educere cõsului, quòd in eo præcipuè qui per venas ab hepate remotiores vagatur, huius luis seminium insideat, & in iis maximè, quæ partibus affectis inhærent à quibus vel maximè proximis (si fieri queat) perpetuò sanguinẽ eximere par est: audi vbi iam morbus in corpore firmam sedem habeat, ob ídq; non hîc vt plerique inconsultè faciunt, in aduersas partes humorem peccantẽ reuellere fas est, perinde vt in phlegmonibus quæ ex sola sanguinis abundantia excitãtur, nã

Sanguini venarũ ab hepate remotiorum hanc luem præcipuè inhærere.

in iis etsi retrahas quod affectæ parti est proximum, id, cùm nondum putredinē vllam asciuerit, non habet vnde reliquū coinquinet, quod secus accidit in hoc morbo: in aliis item omnibus quos perniciosus succus aliquis concitat vel fouet, per interualla etiam tundendas venas institui, quo intereà refectis viribus repetere tutiùs valeas, morbus quidem ab omnibus partibus grauatis eodē tempore sanguinem mittēdum indicat, sed vires id commodè ferre minimè possent, quod larga sanguinis missio plerunque sit opus, ego interdum tres venas secare feci vno, vt ita dicam, instanti, videlicet in vtroque brachio, & altero crure, vel in vtroque crure & altero brachio, binas autem plerunque imò ferè in omnibus iis, quos hoc morbo affectos tractandos habeo, in vtroque brachio puta, vel crure vtroque vel in altero brachio & crure altero, vel in fronte, mox in brachio ex cæphalica partem magis affectam respiciēte, vel ex aduersa, si brachium illud, vel humerus plus altero doleat, vel ex cole, ex brachio,

Tres venas ab authore eodem tempore secari iussum.

A parte grauata in secandis venis exordiendum perpetuò.

vel crure statim post perpetuò ex parte magis grauata exordiens, quam sanguinis missionem reiterare quandoq; summo est præsidio, maximè in iis quos scabie vel vlceribus cutis infestatur, non æquè in iis, quos dolores iuncturarum torquent sine vlla inflammatione quos iuuat magis affatim corpus per superiora vel inferiora purgare, ex cole exigua dosis demenda est, ad vncias duas vel tres, & sanguisugæ loco sectionis venæ optimè adhibentur, ac quandoque repetuntur, si vlcus sit mali moris, ex quo æquum est sanguinem corruptum frequenter elicere, qua etiam ratione cucurbitulas sectas aliis affectis partibus affigere laudamus, tundendas venas ante purgationem mandamus, quòd minus noxium sit, internum sanguinem foras quàm externum intrò trahere: internus vel nihil vel minimè erit infectus, vt antea declaraúimus, verùm proroganda non erit post missum sanguinem corporis per aluum purgatio, sed neque incongruum fuerit nõnunquam primis diebus venam à longinquo se-

Dolentes iuncturis purgatione indigent.

Tundendas esse venas ante purgationem.

care, vel ante vel poſt purgationem, etiam ſi nil dum vltra pectinem vel proximas vlceri partes vitium peruaſerit eadem ſanè ratione, ac fieri ſolet ob inflicta vulnera, quò videlicet inanito corpore laxiùs parciúſque ad affectam partem humor fluat, vnde hæc multitudine minus grauata quod impreſſum eſt, faciliùs perdere queat. Aſt hoc fotibus diſcurrere tentandum eſt, prius vt aliis antea propoſitis præſidiis, quibus ſi vitium non ceſſerit, iure mox à ſanguinis miſsione ex aduerſa parte corporíſque purgatione ineundum eſt ſuffragium.

De purgatione. Cap.27.

PVRGATIONES per aluum conferre plerunque repetitas vſus confirmat, ita vt harum tantum ope ſæpe deperditæ redimantur vires, ac morbus arceatur, ſine quibus etiam cætera auxilia neque iuuare neque tuto adhiberi poſſunt, vt attenuantes dietæ, vel illitiones ſiue ſuffitus, vel balnea, vel alia ſimilia, *Purgationũ vtilitas.*

non herclè vt per has humor iã infectus eradicetur, vel pro maiore parte deturbetur. nã hunc sanguinis missione, scalpellationibus, visicatoriis, cauteriis, sanguisugis, balneis, & per occultos sensib⁹ halitus cõminuere, refigeréq; studemus, pituitã verò, quæ huius affectus præ cæteris humoribus pertinacior est basis, atrámq; bilem, & flauã ycoréſque nondũ pollutos per vomitũ, aluum, nares, fauces, vrinarios tubos, cutaneósque meatus diuertere deturbaréque omni ingenio vel arte conamur: nam hæc nisi aliò reuocentur facilè contaminantur, vbi cum infectis copulantur. Vnde & morbus & symptomata frequentiora & magis acerba excitari, atque foueri solent pro horum copiæ vel inopiæ ratione: sic iis per dicta loca detrusis & infectis ex grauatis membris pro parte defixis, natura facilè (vel saltem nõ tanto labore) residuum dissipat: continuas purgationes & per dies multos in iis proponimus, qui venas ycore habent refertas: demonstrant autem totius corporis color pullus seu liuidus & sanguis exhau-

Quibus ꝓpriè humor vitiatus eradicetur.

Pituita in hoc affecti reliquis humoribus est pertinacior basis.

Viæ quibus humores ycoré ſque nõdũ polluti purgãdi sũt ne cum reliquis contaminentur.

Continuæ purgatiões & multorũ dierũ quibus proponendæ.

Quæ venas ycore refertas indicẽt.

ſtus admodũ ſeroſus, inſuper & iis, qui pituita multa abundant, quod indicant dolores diuturni, cum tenſione & grauitate partibus penitioribus inhærẽtes, inſuper & ſanguis exhauſtus, cui ſupernatat tenax albáque pituita, quæ vix cultro diuidi poteſt, perinde ac gluten coactum, præterea & iis qui melancholico humore affluunt: fuſco enim colore ij reſperſi ſunt, ſanguinémque atrum habent, & horũ vlcera caloſa veluti phlegmone circunducũtur: repetuntur etiam purgationes, poſt diureticas potiones, quoniã in talibus corporibus paulatim aceruantur iterum ij humores, etiam ſi accuratiſsimo victu vtantur: numerum verò modúmque aſsiſtens atque exercitatus medicus præſcribat pro rerum ſucceſſu par eſt.

Signa pituitæ abundantis.

Melancholici humoris indicia.

Purgationes repetẽdæ poſt diureticas potiones.

De vomitu. Cap. 28.

NON iniuria vomitum in numerum præſidiorum huius luis vires ac iniurias obtundentium collocabimus, quũ plerunque non paucis horum patien-

tium auxilio fuisse exitus comprobauerit: Abigitur enim per hunc multa viscidæ pituitæ copia, quæ in ventriculo congesta atque etiam genita leui negotio in alterutram partem fertur ad os, videlicet vel ad intestina naturæ motu vel arte stimulata, at quum hæc abundè solo naturæ motu ad intestina fertur, iis diutius hærens per mesaraicas venas sugitur, in chilímque venam transfunditur, quę per alios truncos breui per vniuersum corpus distribuitur: at partes, quæ hanc pascere non consueuere, vel perdebant dum naturali munere omni integrè fungerentur, nunc ægræ factæ nec aluntur hac, nec abiicere à se commodè queunt: reliquum est, vt ægriùs agant: operæ igitur precium nos præstituros censendum est, si qua parte hæc pulchriùs educitur, per eandem hanc euocemus, at egregiè per vomitum exploditur, per aluũ mox, paucis vel nullis horum non cóferens, si leui negotio atque oportunè fiat, sed iis interdicere iuridicum est, qui non sine extremo nixu, vel supremo labore euomere pos-

Quid per vomitum excernatur

ſunt, ne quicquam deterius contingat, videlicet alicuius venæ ruptio facilè ob id vomentes, tantum huic ſubmittere præſidio licebit, & eos potiſsimè qui ar tuum dolore exercentur vel cutaneis vlceribus diuexantur, necnon hos caput vrget, ſine oſsis carie, vel tubere cũ appetentiæ cibi deprauatione, vel labefactatione, vel potiùs deperditione, quæ humorum ventriculum obſidẽtium cer tiſsima ſint argumenta, at præſidiũ hoc adeundum non eſt niſi per aluum ægrũ purgaueris,&,ſi par ſit, ſimul ac vel antea ſanguinẽ miſeris, mox bidui quietẽ imperaueris, audi abſtinendum interea ab omni medicamẽtorum mouentium vſu, inde vel matutino vel veſpertino tẽpore ad hunc te conferre poteris poſt cibum, ſi lubet, vel etiam ante: ſi poſt, liberalius potabit æger, æpuláſq; iuſculentas largius ingerat, nec merum potet, nec acida vel acerba edat, bibát-ve, quod moleſtam vomitionem (guttur vellicando) faciant, prouocandus eſt poſt dimidiam, vel tertiam horulæ partem, ab aſſumpto cibo, quòd tunc pitui-

Vomitus quibus interdicendus ſit & quibus concedendus.

Obſeruãda in vomituũ tẽpore ante & poſt vomitus.

Vomendi tempus.

Hora vomendi poſt cibum.

Modus prouocandi vomitus. tæ ingesto cibo immistæ supernatet, immittitur enim penna mollis in guttur, blandéque commouetur vel index digitus, eóque vsque excitandus est dum vacuum vel paululum residui cibi in ventriculo esse conieceris, ad quod expellendum ægriùs ventriculus insurgit: si verò ante cibum exoptes seu mane seu vesperi, id efficies horis saltem duabus ante alimoniam vel pluribus si placeat, vel minus duabus si à vomitu fame prematur æger. Sed simpliciter hic vomitus ciendus non est, eò quòd ægrè fiat, nec notabilis præsidiis sit, quum è ventriculo agglutinatus viscidus humor, vix corradi vel defigi solus posit nisi aduentu vdi alicuius: aquam igitur hîc exiguo saccaro perfusam calidámque affatim potandam porrigo: mox breui, quarta videlicet horæ parte peracta pennam molliusculam, ne guttur vellicet, immittendam vel leniter indice digito linguæ radicem contrectandam iubeo, donec opus absolutum fuerit, satis superque erit hoc vti bis in hebdomada, aut si mauis quarto quoque die, vel

Quot horis ante cibum vomendum sit.

Ante cibũ quomodo vomitus prouocandus sit.

Quoties vomendum.

longiore, vel etiam breuiore temporis ſpatio, prout ægri atque morbi ſucceſſus pręſcribent, eóque die, quo id percipitur, vacandum eſt omni alio notabili præſidio: at die ſuperueniente apozema vel aliud quippiam laxans ſi par eſt, propinare licebit, tum quòd vomitu tantùm quæ ſunt in ventriculo reiiciantur, tum quod conſueta eſt poſt hunc aluus reſtringi.

Die vomitus nullum aliud præſidiũ ſubeundum eſſe.

De ſudoribus. Cap.29.

SVDORES mouentia, quæ etiam per veſiccam maiores venas repurgãt, in iis laudamus, quibus & ſummopere balnea commendauimus, cutaneos autem humores corruptos depellunt, quæ cùm etiam ycores multos per renes promoueant, venam chilim omnium venarum truncum apprimè ſordibus liberant, conferunt autem etiam aliis omnibus, at iis pręcipuè qui ſeroſi ſunt ſanguinis. Tempus autem his commodum eſt, ſtatim à ſanguinis miſsione ventríſque purgatione: nam ante hæc

In quibus ſudores mouentia laudentur.

Sudorum vtilitas.

Sudandi tẽpus.

Ante sang. mißionẽ & purgationẽ sudores perniciosos esse. molesta ac admodũ pernitiosa existũt, tùm quòd ducant per exiliores venas crassos humores in intestinis existentes & serum in maioribus venis receptum, vnde cutis ipsa etiam & reliquæ partes magis grauantur: per interualla etiam ac vicissim interea aluum medicamẽtis purgantibus mouere oportet, quo, qui crassi in dies in intestinis ac mesareo cumulantur humores, per aluũ foras pellantur: egregiè sudores excitare nouimus lignum indicum siue guaiacum appellatum, quod iam diu ad hoc munus à plerisque vtile fuit publicatum, hoc (inquam) quum tale esse vsus approbauerit cæteris aliis pręponere visum fuit: vbi igitur humores acres in corpore superauerint, aërísque æstus vigeat minorem ligni quantitatem indere par est, & in aqua tantum parare, simúlque refrigerantium aliquot immiscere, saccari quidquam infundere pro patientis arbitrio, & cinamomi tantillum in mensali potu si libeat, quo gustus gratiùs recipiat: vbi verò vel habitus corporis frigidior vel temporis status minimè ca-

Aluus vicißim post sudores mouenda.

Sudores mouentia.

Admonendos sudores lignũ indicũ reliquis præstare.

Administratio ligni indi tempore æstiuo.

Administratio ligni indi tempore vel habitu frigidiore.

lidus, vel frigidus fuerit, vel hæc ſimul ſint inuenta, & lignum augere & corticem, & heringium addere, & cinamomo aromaticum reddere, & in vinum, vt ſupra expoſuimus, vel aliter atq; res ipſa exiget parare poteris: iuuabit hos omnes ex decocto liberaliùs potare, potiſsimè vbi id ventriculus non reſpuit, vel potius expetit, leniore enim negotio per cutem atque veſiccam, imò & per aluum noxia pelluntur: ſecus autem ſi potus abſtinentia aridum corpus ſerues: nam neque craſſa commodè per anguſtos tubos feruntur niſi lubrica reddantur: neque etiam natura, vbi humido vacat vtili vel ſaltem non inutili, lubénſque noxium eſt, detrudere affectat: imò potius hoc veſci contendit, quàm areſcere, ſic vt & ratio & experientia affluẽtem magis quàm parcam potionem inſtituat: Excipe quos alui fluor tenet, nã hos cohibere ſatiùs eſt, donec quieuerit: cibi iis afferãtur attenuãtes ac tenues ſic vt affectus, habitus & cœli ſtatus indicabunt, bíſque die ſingulo nutriãtur, cõſuetis horis ſi nulla morbi exacerba-

Decoctum his omnib. liberaliter potandum eiúſque ratio.

In alui fluxu cohibẽdus decocti potus in eó que victus ratio.

tio dissuadeat, quæ si fuerit, in huius declinatione porrigito, vel hora alia quietiore quo naturalis calor melius cibos conficiat, nonnulli tamen sunt qui huius ligni calorem reformident, quum tamen temperare profusiore aqua nihil prohibeat: vtor etiam plerunque huius ligni vice decocto totius heringij cum gramine & carduis siluestribus, qui lato, albo atque hirsuto sunt folio, additis seminibus vel aliis pro ratione morbi, quod sanè non minore efficacia sudores atque vrinam promouet, quàm lignum ipsum indum. Descriptionē hic accipe. Recipe radicum heringij, & capitulorum eius ana vnciā vnam semis, radicum cardui siluestris, vncias tres, graminis vnciam vnam, liquiritiæ rasæ, polipodij ana vnciā semis, seminis carui & petroselini ana drachmas duas, aquæ fontanę libras quatuor, buliāt lentè, ad quartæ partis euaporationem aromatizetur cum drachma vna semis cinamomi & tātundem sandalorum citrinorū: at cum heringium viret, ad duplum dosis præscriptæ impono, cætera virentia

Decocti descriptio qđ vice ligni indi vsurpari potest.

omni tempore haberi poſſunt,quę omnia etiam vel maiore vel minore copia immitti poſſunt pro morbi vel temporis exigentia,non enim iis medicamentorum generibus , vel ligno etiam indo vel ſimilibus exquiſita illa quantitatis obſeruantia debetur,atque fieri ſolet in iis qui in aliqua actiuarum qualitatum plurimùm excedunt vel corpora laxãt: ſtudioſè tamẽ omnia agere licet,quo & hæc & illa morbis,corporibus, & tẽpori, quatenus per artẽ atq; ingeniũ licet, proximè accõmodentur,Neq; hoc pręſidiũ tutò ægris porriges, niſi hos priùs inanieris ſanguinis miſsione ſi liceat & purgatione, quibus,neq; diuerſa victus ratio debetur, quàm iis qui indo ligno vtuntur. China verò , quam aliqui ad ſidera vſque efferre conantur , nil miri neque notabiliùs agit iis quæ mitius vrinas vel ſudores mouent,quare crebrò medici & patientes huic fidentes nimiùm vana ſpe fruſtrati æs & tempus ſine vtilitate conterunt : quam ob rem in huius morbi curatione abutendam ſatiùs eſſe excogitaui tempus atque rem

Non ſumendum decoctũ niſi venæ ſectione & purgatione præmiſsis.

Chrinã nil agere præſtãtius prædictis decoctis.

circa tutiora præsidia, præstantiora, minúsque cara consumere consulens. At in leuiore affectu vel prouisionis causa non incommodè conceditur, præcipuè si patiẽs hac fretus huius vsum affectet.

Præparatio potionis ex radice china.

Macerantur, autem ad horas duodecim huius radicis tenuiter incisæ vnciæ quatuor, quandoque quinque, aliquando etiam sex, in aquæ fontanæ libris duodecim, & lentis prunis, duabus partibus euaporatis reliquum pro syrupo asseruatur, ex quo mane & sub vesperũ propinari possunt ab vnciis octo ad duodecim tepidè, mox sudoribus se componat æger. Magmati tantundem aquæ superponitur, & quarta paruo igne, consumitur pars, vel aquæ libre quindecim superindũtur, & tertia euaporatur, pro potu ex arbitrio.

Victus.

Victus intereà & tenuis & attenuãs esto atque habitus virtúsque patientis præscribit, purgãtium medicamentorum vel fortè etiam sanguinis misionis nõ immemor.

De salsamparillia.

Salsamparilliam (quàm dicunt) vt spernam nõ habeo vnde, vt etiam laudibus efferam aliud argumentum, non extat mihi hoc potius,

potius, nimirùm quòd ſummis laudibus celebrabatur à viro ꝓbatiſsimo Gabriele Fallopio olim medico ac lectore clariſsimo in Patauina Academia. At experiẽtia nil mihi mirabilius, vel commendatione dignius attulit quã china, vel alia præſidia facultatis conſimilis. Amicus tamen quidam meus quondam hoc morbo malè affectus ſe liberatum in Hiſpania fuiſſe mihi aſſeruit huius tantum decocti aſſumptione: ſed etiam iſthic viridem coquebat, quæ aluum illi in dies liberaliùs ſoluebat, quod hæc arida ad nos delata minimè præſtat, cuius vſum ſanè non contemno in iis maximè, qui quotannis dietam ſibi aliquã præſcribunt, prouiſionis cauſa, vel etiã iis, qui diu ligni decoctum ferre non poſſunt, vel prorſus auerſantur, non tamen equè atq; indũ lignum vrinas cit, vel ſudores mouet. Præparationis modus talis eſt, qualem de china expoſuimus, in duodecim videlicet aquæ libris, vnciæ quatuor huius radicis macerantur ad horas duodecim, mox ad tertiam partem redigitur lenta ebullitio-

Gabriel Fallopius.

Quẽdã lue venerea liberatum eſ ſe ſolo decocto ſalſamparillia.

Decocti ex ſalſampar. vſus in quibus non cõtemnẽdus.

Decocti ex ſalſampar. præparatio

ne, & hoc pro serapiis matutino & vespertino tempore potantur, ab vnciis octo ad duodecim, magmati quidecim iterũ superfunduntur aquæ libræ quindecim, quæ rediguntur coctura ad decẽ vel vndecim. Et hoc pro potu mensali, vel pro arbitrio asseruatur: purganda tamen primò sunt corpora, vel si par sit sanguine minuenda, antequam huius vsum ineas, victúsque parcus attenuante vi præditus plus minúsve vt ipsa res exiget: quare, non modo in huius sed etiam in aliorum præsidiorum vsu aßsistentem medicum præesse consulo, qui singula pro ratione componat dispo-nátque: stultum enim est censere alicuius morbi, quantumuis minimi, curationem sic exquisitè vel ad amusim scriptis proponi posse, vt nil huic addere vel ab hac demere liceat, sunt enim inferiora corpora omnia, & humana (fortè) maximè variis ac perpetuis trãsmutationibus subdita, quarum plurimæ iis tantùm patent, qui artis periti ægris præsunt, ac hos decet vniuersam curam regere: qui verò medicinam non

Purgatio vel sanguinis mißio præcedere vsum decocti debet.

Victus.

In quorũuis præsidiorũ vsu Medici aßistentia necessaria.

callentes ſolis ſcriptis curas obeunt, (vt nimiùm curioſi patientes, vel nebulones, ſeu circulatores impudentes, vel plebei, quos otium vel ſegnities medicas paginas euertere induxit) ij vbi rectiùs ad ſcopum rem collimaſſe credũt, tantò (inquam) magis ab eo diuertunt, ſic vt iure prudenti tantùm artifici credendum ſit in quauis arte, maximè vbi de corporis ſalute quæſtio eſt.

De Balneis. Cap. 30.

BALNEA vniuerſo corpori aptè accõmodata ſupra modum conferre nunquam nõ experior, iis apprimè ſuppetias ferentias quibus cutis pilorum caſu pruritu vel ſcabie vellicatur, neque in illis reprobanda veniunt, quorum artus doloribus conflictantur, iuuantur ſanè & ij verùm non adeò repentè ac clarè atque alij, cùm craſsi altiúſque inhærentes humores iuxtà ac tenues ſuperficie tenúſque inſidentes non diſperdantur. Oportunum autem tempus ad hoc eſt, poſt bellè repurgatum corpus, &

Balnea quibus potiſsimum conferant.

Tẽpus balneis accommodatum.

horis duabus vel tribus ante cibum, siue matutino vel pomeridiano tempore fiant, satis supérque est, semel in die adhibere, quæ si manè parentur, ientabit patiẽs, hora dimidia ante ingressum offuso pane in vino aquæ permixto, quod etiam fieri poterit à prandio, si æger exigui sit cibi, & balneum ineatur, multo tempore post: quod saltem horas quatuor intercapedinis exigit, ab ingesto cibo, intellige prandio cœnáue vltra verò quantumlibet. Materia autem horum nulla præstantior est aqua potabili simplicíque, instrumentum ad id negotij aptũ est vasta trulla siue parua tinia lignea ouali circulo fabricata, capacitatis circiter pedum trium cum dimidio longitudine, duum latitudine, altitudine pede dimidio supra latitudinem, vt in ea protensis cruribus sedens æger oretenus aquæ immergat, quæ calida sit tantum, quantum siue caloris vel frigoris iniuria vniuersum corpus ferre posit, sitque omni in parte sibi similis, ne videlicet altera parte qua feruens infunditur, vret, altera verò tem-

Balneorum materia.

Instrumentum ad balnea.

Animaduertendum in balneis.

perata vel gelida ſit, quod plerunq; accidit niſi miniſtri circa hæc fuerint exercitati, quod non ſine patientis moleſtia negligitur, agitanda eſt igitur primùm baculo, quo bellè altera alteram temperet eò quòd totã ſimul calefacere difficile ſit, in promptúque habeatur & feruens alia atque etiam frigida quò totam cõtemperes ex patientis nutu, cùm plerunque acre vel horridum offendat dorſum, quod nihilominus manus temperatum decreuerat. tam diu in hoc maneat, quandiu moleſtè ferre cœperit: bonum eſt horam (ſi fieri poteſt) ibi conſumere, vel circiter: ſit trulla igni proxima nec multo à cubili diſtans interſtitio, quò emerſus illicet, linteis calidis obducatur ſiccetúrque & in ſtratum calidum ſine labore recipiatur: vbi modeſtè lodicibus tectus, ſine anxietate ſudoribus proſpiciat, quibus ſolutus vel defatigatus lenibus linteis blandè detergatur: mox linteo ſupparo indutus in alterã partem vel in cubile aliud ſe tranſmoueat ac quieſcat, nec ad hæc acceſſum prohibet leuis lienis tumor ſi

Quandiu in balneo commorandum.

horum patientium alicui inhæſerit, iis etiam egregiè conducunt, qui hoc morbo torti febricula aliqua aſsidua, vel etiam intermittente agitantur, frequentãtur autem hæc diebus tribus vel quatuor, vel ſi etiam vis ſex continuis vel interpoſitis ſi vires lãgueant, indè quieſcendum dies aliquot, mox ſi morbus dictet, repetenda veniunt: nec ineunda nec repetenda niſi corpore bellè purgato, ac etiam repurgato: intereà ſi patientes ſiti premantur, non cohibendi ſunt à potu, imò liberaliùs concedendus eſt, vel in balneis ſint, vel extra. Excipe eos, quos alui fluor exercet, quos prorſus à balneis debere abſtinere dicimus, iuuat autem iis qui balneantur iuſcula ex pullis gallinaceis vel vitulina carne in aqua decoctis parata porrigere, etiam dũ ſudant, eò quòd valẽtiùs ſudores moueãt, nec languidum corpus linquunt, perinde ac iis accidit, qui ventre ſicco omni nixu ſudores prouocare intendunt, parciſsimè namque iis ſudor affluet cum labore maximo nec expertes periculi, in febrem incidere.

Quot diebus balnea frequentanda.

Quibus balnea interdici debeant.

Victus balneantium.

Cap. vltimum.

SVPEREST nunc vt finem operi imponentes, aliquot medicamẽtorum formas ſuperius pollicitas explicemus. Sũt autem præcipitatum, balſamũ artificiale quoddam, & aqua ſingularis dicta, omnia à Ioan. de Vigo deſcripta, quæ quum mirabilem plerunque præſtent effectum vbi (occaſione nacta) in vſum fuerint poſita, hîc ob id inſerere decreui, ratus omnibus vel tempore omni horum authorem in promptu non eſſe. Præcipitati igitur faciendi forma hæc eſt. Recipe aquæ fortioris qua aurum ab argento aurifices ſegregant, hidrargiri ana libram vnam & ſemis. ponantur in bocia vitrea arte luto obducta, ſtillatorio furno accommodata, capellóque vitreo tecta, ac recipienti ſubdito omnibus bellè glutino obturatis ne vſquàm perſpiret, ſtillentur leuioribus primo prunis, mox cùm ſtillare occipit, ignem intende quoad rubeſcat recipiẽs, nec remittas donec totum vdum

Præcipitati faciẽdi formula.

ſtillauerit: mox amota bocia frangatur, detractóque mercurio calcinato ab alchemiſtis præcipitatum nuncupatum, ſuper lapide marmoreo tuſum, in aliám que bociam more ante dicto paratam, iterum ſtillandum immitte, quo peracto iterum bociam partibus ſuperioribus frange, & extracto, quod intus eſt, tenuiſsimè marmore vel pila comminuatur, in vaſculo inde æneo vel cupreo repoſitum, acrioribus prunis appoſitũ diu ſeſquihora puta ferrea rudicula aſſiduè agitetur, donec minij colorem referat, vel paulò clariorem, mox in culeo receptum ſeruetur ad vſum. Iſtud autem medicamentum quantum polleat in vlceribus malignis ægréque curabilibus, non ſatis notum eſt omnibus chirurgis, ob id vel hoc penitus vacant, vel perfunctoriè illud paratum habẽt, quo puluere mercurij (vt appellant) vacui non videantur: exponunt autem ij mercurium & aquam igni ſine arte donec aqua euanuerit, ſic reſtinctum mercurium colligunt ad vſum, at quantum interſit hoc vel illo modo conſtruas fre-

Præcipitati præſtantia.

quens te certiorem reddet vſus: ſed æquum eſt etiam aquæ huius faciundæ exemplar addere. Recipe calchanti romani, aluminis rochæ ana libram vnã, ſalis nitri libram vnam ſemis, omnibus in vaſe vitreo luto arte circumuento repoſitis ſtillatum dentur. Singularis aqua balſami atque ipſum balſamum, à Ioan. de Vigo artificiale appellatum ſic componitur. Recipe terebentinæ claræ libras quatuor, thuris, maſtices, ana vncias duas, aloës, hep. ladani: caſtorei, oſſis dactilorum radicis diptami, conſolidæ minoris ana vnciam vnam: omnia diſtillentur ſtillatorio vitreo luto circumducto: Tres enim liquores hinc emanabunt ſi arte fiat: primus nanque clarus pellucens inſtar aquæ fontis, Secundus croceus primò ſupernatans. Tertius rubentior oſtenditur ad mellis craſsitiem accedens. Primum aquam ſingularem dicit, oleum balſami ſecundum, tertium verò balſamum artificiale: quam compoſtellam diuinè potiuſquàm humanè corporibus occurrere compertum eſt, ſi affectis ratione ac-

Aquæ fortis componendæ exemplar.

Aquæ ſingularis, olei balſami, atque ipſius balſami faciendorum formula.

Eorũ præſtantia & vtilitas.

commodetur : Confert autem vnumquodque doloribus omnibus à pituita, vel ſero, vel flatu excitatis, quandoque etiam à bile modo multitudine huius humoris non ſcateat totum corpus, verùm ſuperioribus maximè eſt vtile, occurrítque ſingulum puncturis neruorum & partium carnoſarum vulneribus: roborat namque calorem innatum ita vt breui vlcus concoctum belléque diſpoſitum reddant. at hîc tertio potius vtimur, primo verò & ſecundo in leniendis doloribus antea dictis, magis enim diſsipat infixas pituitas ſerum vel flatus membra torquentia.

FINIS.

ARGVMENTA CAPItum totius operis.

Errata sic corrigito.

Fol.7.lin.5. edocti fo.8.facie.2.lin.6.dele id
10.f.2.l.21. rationibus quarum
13.2.dele etiam. 9. exempta
16.2.pene.fac.2 l.23.aspectis dic affectis
17.4.hcæ.9.ante Si dele punctũ & fac.ſ.paruum
18.17.poſt ſunt? fac punctum interrogatiuum
19.22.neque non corruptorum
20.f.2.24.præſentiarum
21.24.iuuenta.fa.2.6.effectu.7.ſcorto
22.8. irrumpant. 14.vnà 23.5.ſcorto
24.f.2,in margine reſcindatur
26.f.2.in margine,leue abſterſiuum
28.f.2.26.equilis
30.f.2.in margine,ſit vtendum.15.precipitati
33.23.At 34.22.confrictu.fa.2.5.dele hæc
36.f. 2.21. languent 37 12.tempore
38.f.2.2.effectus 39.ij.ui 40.f.2.19.portione
41.ij.affectus 42.3.ſubiectam reſpicientis
44.f.2.5.potet 45.f.2.3.balneo ex aqua ſimplici
46.25.macerentur.fa.2.7.die ſingulo
47.14.veſperi.dele in.19.quin
51,fa.2.4.qua 52.f.2.1.tumores
54.2. credentes dele lineã ſequentẽ. 5.indicans
56.18.uiſa 57.2.agitatis 60.f.2.3.diductis
63.f.2.24.immitte 65.5.circumuolantes
69.ij.perlinatur 70.13.At
72.f.2.12.quaterue
74.15. cæterorum.fa.2.3.quidquam

76.9.ferit.ibidem ſatis fac.S.maiuſculum
76.f.2.6.altius dimidio cum tribus & viginti
77.f.2.23.mendicanti 86.f.2.2.alternis
90.23.proptereа
92.14.At infectis ne.f.2.6.poterunt? cum interrogatiuo puncto
97.8.ingerantur 98.f.2.4.quorum
99.10.diſcutere.fa.2.4.veſicatoriis
100.f.2.ij.quæ dic &
101.6.hos.dic quos.ij.ſunt.fa.2.14.præſidij
103.4.& vino.17.lubens quod
104.in margine falſa
105.ij.etiam dic eam.f.2.5.dele quindecim.25. Aſt
106.16.Ferentia.25.hæc.fa.2.21.aquæ ſe.22.ſine

150
19
135
143
398

9.17.a.12

150.26.8.£

135.£.26.8
4.£.15.6
266.£.12.1
150.£.19.2
196.10
385

[illegible]

1334 1/2